Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

πρὸς τὸν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

διὰ τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«...Ἡ ὑφ' ὑμῶν ἀναληφθεῖσα ἐκδοτικὴ προσπάθεια πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ ὑμᾶς διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου».

Ἀριθ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1338/1972

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΠΑΝΤΑ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ἐποπτεία
ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐκτ. Καθηγητοῦ τῆς Πατρολογίας ἐν τῇ
Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
∴
Ἐπιμέλεια
ΕΜΜ. Ι. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
ΝΙΚ. Μ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐντ. Ὑφηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
∴
Συντονιστὴς Ἐκδόσεως
Ἱερεὺς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Ἐφ. Ἱ. Ν. Ἁγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 31

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοίχους σελίδας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αἱ παρακάτω πέντε ὁμιλίαι φέρονται μὲ τὸν τίτλον «Ὁμιλίαι περὶ τῆς Ἄννης». Εὐνόητον ὅτι πρόκειται διὰ τὴν Ἄνναν τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον κεφάλαιον τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν Βασιλειῶν, τὴν μητέρα, δηλαδή, τοῦ προφήτου Σαμουήλ.

Κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὁ Ἱερὸς Πατὴρ δὲν ἀσχολεῖται εἰς αὐτὰς μόνον μὲ ἕνα θέμα, ἀλλά, ὁρμώμενος ἐκ διαφόρων περιστατικῶν, διαπραγματεύεται πλεῖστα ζητήματα, ὥστε πολὺ δικαιολογημένα ἠμπορεῖ νὰ εἰπωθῇ, ὅτι ἡ παραπάνω ἐπιγραφὴ τῶν ὁμιλιῶν κατὰ ἕνα μέρος ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. Τὸ πρόσωπον τῆς Ἄννης καὶ αἱ ἀρεταὶ ποὺ τὴν κοσμοῦν ἀποτελοῦν τὸν πυρῆνα, γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐκδιπλώνει ὁ Χρυσόστομος τὸν θησαυρὸν τῶν θείων του λόγων διερευνῶν καὶ διαφωτίζων πολλὰ καὶ διάφορα θέματα.

Εἰδικώτερα εἰς τὴν πρώτην ὁμιλίαν γίνεται λόγος διὰ τὴν ἀξίαν καὶ τὴ σπουδαιότητα τῆς νηστείας ὡς καὶ διὰ τὴν σκοπιμότητα ποὺ ἔχει ὄχι μόνον ἡ ἄσκησις, ἀλλὰ καὶ ἡ μνήμη τῆς νηστείας. Εἰς τὴν συνέχειαν ὁμιλεῖ διὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας μέρος ἀποτελεῖ καὶ ἡ φυσικὴ στοργὴ τῶν γονέων διὰ τὰ παιδιά των καὶ ἀκόμη, ὅτι, πλὴν τῶν μητέρων, καὶ οἱ πατέρες ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ φροντίζουν διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων. Τέλος, ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἄννης, γενικῶς.

Εἰς τὴν δευτέραν, ὁ Χρυσόστομος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξυμνεῖ τὴν θερμὴν πίστιν τῆς Ἄννης, ἡ ὁποία ἐμπράκτως ἀποδεικνύει αὐτὴν μὲ τὴν ὀρθοφροσύνην, τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν ἀδιάκοπον προσευχήν της, ἀφ' ἑτέρου δὲ συνιστᾷ νὰ τιμῶμεν τοὺς ἱερεῖς καὶ νὰ προσευχώμεθα πρὸ καὶ μετὰ τὸ φαγητόν.

Εἰς τὴν τρίτην, ἀναφέρονται τὰ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ Σαμουὴλ ὑπὸ τῆς Ἄννης, ἡ ἀφιέρωσις αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν, ἡ χρησιμότης, τὴν ὁποίαν περικλείει πολλὲς φορὲς ἡ βραδύτης περὶ τὴν ἀπόκτησιν τέκνων καὶ ὅτι εἶναι σφάλμα πολὺ ἐπικίνδυνον ἡ ἀδιαφορία διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδιῶν.

Εἰς τὴν τετάρτην, ἀπευθύνεται πρὸς ἐκείνους ποὺ ἐγκαταλείπουν τὰς συγκεντρώσεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ συχνάζουν εἰς τὰ θέατρα, διὰ νὰ τονίσῃ ὅτι ἡ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν φοίτησις δὲν εἶναι

μόνον περισσότερον χρήσιμος ἀπό τὴν παραμονὴν εἰς τὰ θέατρα, ἀλλὰ καὶ πλέον εὐχάριστος. Ἐπίσης, ἐπανέρχεται εἰς τὴν προσευχὴν τῆς Ἄννης διὰ νὰ καταλήξῃ μὲ τὴν διαπίστωσιν, ὅτι ἡ προσευχὴ δέον νὰ γίνεται συνεχῶς, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν τόπον ποὺ εὑρισκόμεθα.

Εἰς τὴν πέμπτην, ἐξηγεῖ τὸ πραγματικὸν νόημα τῶν ἑορτῶν καὶ ἀπαντᾷ εἰς ὅσους καταφέρονται ἐναντίον τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν λόγον ὅτι ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον πλούσιοι καὶ πτωχοί. Ἀπὸ τὴν αἰτίασιν αὐτὴν παίρνει ἀφορμὴν διὰ νὰ προβῇ εἰς μίαν ὡραιοτάτην σύγκρισιν πλουσίων καὶ πτωχῶν, διὰ νὰ καταδείξῃ τὴν ὑπεροχὴν τῶν τελευταίων ἔναντι τῶν πρώτων, ὅταν τὰ ἐπίγεια πράγματα ἀξιολογηθοῦν μὲ τὸν σωστὸν τρόπον.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι αἱ ὁμιλίαι αὗται ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ μάλιστα ἠμπορεῖ μὲ μεγάλην βεβαιότητα νὰ ὁρισθῇ ὡς ἔτος πραγματοποιήσεως αὐτῶν τὸ 387. Ἐπίσης, ἡ χρονικὴ περίοδος καθ' ἣν ἔλαβον χώραν πίπτει εἰς τὸ διάστημα τοῦ Πεντηκοσταρίου, ἐπεκτεινομένου ἴσως κατὰ μίαν ἑβδομάδα, ἀφοῦ ἡ πέμπτη ὁμιλία ἔγινε μετὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, ὅπως σαφῶς δηλοῦται εἰς αὐτήν.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

A ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΝ ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΝΑ ΕΝΘΥΜΟΥΜΕΘΑ ΤΗΝ ΝΗΣΤΕΙΑΝ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΩΦΕΛΕΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟΝ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ Η ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΟΝ ΘΕΣΙΝ ΚΑΤΕΧΕΙ ΚΑΙ Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΑΠΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΕΚΝΑ. ΚΑΙ ΟΤΙ Η ΕΠΙΤΑΓΗ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥΝ ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΟΧΙ ΜΟΝΟΝ ΑΙ ΜΗΤΕΡΕΣ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ. ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΝΗΣ.

Ἀφοῦ κάποιον ξένον ποὺ κατέφθασε πρὸς ἡμᾶς, τὸν ὑπεδέχθημεν μερικὰς ἡμέρας φιλοφρόνως καὶ ἐπικοινωνήσαμεν μαζί του διὰ λόγων καὶ ἄλλων **B** θὰ τὸν προπέμψωμεν, τὴν ἡμέραν ἐκείνην μετὰ τὴν ἀποδημίαν του, κατὰ τὸ γεῦμα ἀμέσως τὸν ἐνθυμούμεθα, καθὼς καὶ τὰς συζητήσεις, καὶ τὸν ἐπιζητοῦμε μὲ πολλὴν ἀγάπην. Τὸ ἴδιον ἂς κάμωμεν καὶ μὲ τὴν νηστείαν. Καὶ πράγματι, κατέφθασε πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, τὴν ὑπεδέχθημεν φιλοφρόνως καὶ τὴν προεπέμψαμεν. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρόκειται νὰ παραθέσωμεν πνευματικὴν τράπεζαν, ἂς ἐνθυμηθῶμεν αὐτὴν καὶ ὅλα τὰ ἀγαθά, τῶν ὁποίων αὐτὴ ὑπῆρξε πρόξενος δι' ἡμᾶς. Διότι δύναται νὰ ὠφελήσῃ τὰ μέγιστα ὄχι μόνον ἡ παρουσία τῆς νηστείας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάμνησίς της. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἀγαπώμενοι ἀπὸ ἡμᾶς μᾶς γεμίζουν μὲ μεγάλην χαράν, **C** ὄχι μόνον μὲ τὴν παρουσίαν των, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀνάμνησίν των, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αἱ ἡμέραι τῆς νηστείας, καὶ αἱ συναθροίσεις καὶ αἱ κοιναί μας ἀσχολίαι καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ποὺ ἐκείνη συνεπήγετο δι' ἡμᾶς, μᾶς προκαλοῦν εὐφροσύνην καὶ μόνον νὰ τὰ ἐνθυμούμεθα, καὶ ἂν ὅλα μαζὶ τὰ ἐνθυμηθῶμεν, ἔχομεν νὰ ὠφεληθῶμεν πολλὰ κατὰ τὴν παροῦσαν περίστασιν.

Αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διότι θέλω νὰ σᾶς ἀναγκάσω νὰ νηστεύητε, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς πείσω νὰ μὴ ἐπιδοθῆτε εἰς τὰς ἀπολαύσεις, καὶ νὰ μὴ διάκεισθε ὅπως οἱ πολλοὶ τῶν ἀν-

θρώπων, ἂν πρέπῃ νὰ τοὺς ὀνομάζῃ ἀνθρώπους αὐτοὺς με την μικρόψυχον διάθεσιν, οι οποιοι ὡσαν νὰ ελευθερωθησαν απο δεσμα και νὰ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ σκληρὰν φυλακην, λεγουν μεταξυ των: 700 A Επι τελους διηνυσαμε το δυσκολον πελαγος της νηστειας. Ἄλλοι μάλιστα μὲ ἀσθενεστερου χαρακτηρα φοβοῦνται καὶ διὰ τὴν μελλουσαν τεσσαρακοστην. Τοῦτο συμβαινει, διότι ὅλον τὸν ἄλλον καιρὸν ειναι παραδεδομενοι εἰς τὰς ἀπολαύσεις καὶ εἰς τὴν ἀσωτίαν καὶ εἰς τὴν μεθην χωρις κανενα μετρον. Διότι, ἐὰν εἴχομεν φροντισει τὰς ἄλλας ἡμέρας νὰ ζῶμεν μὲ σεμνότητα καὶ μετριοπάθειαν, θὰ εποθούσαμεν τὴν νηστείαν καὶ ὅταν αὐτη ἀπήρχετο, καὶ θὰ τὴν ὑπεδεχόμεθα μὲ πολλὴν χαράν, ὅταν ἔμελλε νὰ ἐπανελθῃ. Καὶ ποῖον ἀγαθὸν ποὺ ὑπάρχει εἰς ἡμᾶς δὲν προερχεται ἀπὸ τὴν νηστείαν; Ὅλα τὰ γεμίζει ἀπὸ γαλήνη καὶ ἀπόλυτον ἠρεμίαν. **B** Δὲν εἶναι καὶ αἱ οἰκίαι ἀπηλλαγμέναι ἀπὸ θορύβους, ἀπὸ διαδρομὰς καὶ κάθε εἴδους ταραχήν; Καὶ ἡ ψυχὴ τῶν νηστευόντων ἀπολαμβάνει αὐτὴν τὴν ἡσυχίαν ἔμπροσθεν τῶν οἰκιῶν των. Καὶ ὁλόκληρος ἡ πόλις μιμεῖται τὴν εὐταξίαν ποὺ ἐπικρατεῖ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ εἰς τὰς οἰκίας. Διότι οὔτε κατὰ τὴν ἑσπέραν συμβαίνει νὰ ἀκούσῃς ἀνθρώπους νὰ τραγουδοῦν, οὔτε κατὰ τὴν ἡμέραν νὰ θορυβοῦν καὶ νὰ μεθύουν, οὔτε νὰ κραυγάζουν οὔτε νὰ φιλονικοῦν, ἀλλὰ δύνασαι νὰ βλέπῃς παντοῦ μεγάλην ἡσυχίαν.

Ἀλλὰ τώρα δὲν συμβαίνει αὐτό, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν αὐγὴν ἀμέσως (ἀκούονται) κραυγαὶ καὶ θόρυβοι καὶ διαδρομαὶ τῶν μαγείρων **C** καὶ ἄφθονος καπνὸς εἰς τὰς οἰκίας, ἄφθονος καὶ εἰς τὰς ψυχάς, καθὼς σιγοκαίουν μέσα μας τὰ πάθη καὶ διεγείρεται ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν ἡ φωτιὰ διὰ τὰς παραλόγους ἐπιθυμίας. Δι᾽ αὐτὸ ἀκριβῶς ἂς ἐπιζητῶμεν τὴν νηστείαν καὶ ὅταν αὐτη ἀπῆλθε· διότι ἐκείνη τὰ κατέστειλε ὅλα αὐτά. Καὶ ἂν ἀποθέσαμε τὸν πόνον ἐκείνης, ἂς μὴ ἀποβάλωμεν ὅμως καὶ τὸν πόθον δι᾽ αὐτὴν κι᾽ ἂς μὴ σβήσωμεν τὴν μνήμην της. Ἀλλὰ ὅταν γευματίσῃς καὶ μετὰ τὸν ὕπνον κατέλθῃς εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἴδῃς ὅτι ἡ ἡμέρα φθάνει πρὸς τὴν ἑσπέραν, νὰ εἰσέλθῃς εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀφοῦ πλησιάσῃς εἰς αὐτὸν τὸν ἄμβωνα, ἐνθυμήσου τὸν καιρὸν τῆς νηστείας, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἐκκλησία ἦτο γεμάτη ἀπὸ τὸ πλῆθος, **D** ἡ ἐπιθυμία διὰ τὴν ἀκρόασιν ἦτο σφοδρά, ἐπεκράτει μεγάλη χαρὰ καὶ ἠγρύπνει ὅλων ἡ ψυχή. Καὶ ἀναλογιζόμενος ὅλα αὐτά, ἐνθυμήσου τὰς ποθητὰς ἐκείνας ἡμέρας. Καὶ ἂν πρόκειται νὰ παραθέσῃς τράπεζαν, μὲ αὐτὴν τὴν ἀνάμνησιν νὰ ἀπο-

λαμβάνῃς τὰ ἐδέσματα καὶ ποτὲ δὲν θὰ ὑπάρξῃ περίπτωσις νὰ παρασυρθῇς εἰς μέθην. Ἀλλὰ ὅπως εκεῖναι ποὺ ἔχουν γυναῖκα σεμνὴν καὶ ἐγκρατῆ καὶ ἐλευθέραν καὶ φλέγονται ἀπὸ τὴν ἀγάπην της, ποτὲ δὲν εἶναι δυνατόν, καὶ ὅταν αὐτη λείπῃ μακράν, νὰ γίνουν ἐρασταὶ πόρνης καὶ διεφθαρμένης γυναικός, διότι ἡ ψυχή των εἶναι κυριαρχημένη ἀπὸ τὸν πόθον δι᾽ ἐκείνην, ὁ ὁποῖος πόθος δὲν ἐπιτρεπει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἄλλος ἔρως, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς παρατηρεῖται καὶ μὲ τὴν νηστείαν καὶ τὴν μέθην. **E** Ἂν λοιπὸν μνημονεύωμεν ἐκείνην τὴν ἐγκρατῆ καὶ ἐλευθέραν, τότε αὐτὴν τὴν κοινὴν πόρνην καὶ μητέρα κάθε ἀσχημίας, τὴν μέθην ἐννοῶ, θὰ τὴν ἀποκρούσωμεν μὲ πολλὴν εὐκολίαν, καθὼς ὁ πάθος τῆς νηστείας ἀπωθεῖ σφοδρότερον ἀπὸ κάθε χεῖρα αὐτὴν τὴν ἀναίδειαν.

Δι᾽ ὅλ᾽ αὐτὰ λοιπόν, σᾶς παρακαλῶ, νὰ ἔχωμεν πάντοτε εἰς τὸν νοῦν μας τὰς ἡμέρας ἐκείνας. Διὰ νὰ συμβάλω δὲ καὶ ἐγὼ εἰς τὴν ἀνάμνησιν ἐκείνην, τὸ ἴδιον θέμα διὰ τὸ ὁποῖον ἡτοιμαζόμην τότε νὰ ἀναπτύξω, θὰ τὸ φέρω τώρα εἰς τὸ μέσον τῆς συναθροίσεώς μας, ὥστε καὶ μὲ τὴν ὁμοιότητα τῆς διδασκαλίας νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὀλίγον τὸν καιρὸν ἐκεῖνον. 701 **A** Διότι σεῖς ἴσως ἔχετε λησμονήσει διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἔγιναν πολλαὶ ὁμιλίαι καὶ δι᾽ ἄλλα θέματα. Καὶ διότι μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ πατρός μας ἀπὸ τὴν μακρὰν ἀποδημίαν, ἦτο ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσῃ δι᾽ ὅλα ὅσα συνέβησαν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ κατόπιν νὰ ἀπευθυνθῇ πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρας, ὥστε ἀφοῦ αὐτοὶ γίνουν καλύτεροι ἐξ αἰτίας τῆς συμφορᾶς τῶν καὶ δραπετεύσουν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρικὴν πλάνην των πρὸς τὴν ἰδικήν μας πίστιν, νὰ τοὺς ριζώσωμεν εἰς τὴν πίστιν καὶ νὰ τοὺς διδάξωμεν ἀπὸ ποῖον σκότος ἀπηλλάγησαν καὶ εἰς ποῖον φῶς τῆς ἀληθείας προσῆλθον. **B** Ἔπειτα ἀπελαύσαμεν τὴν πανήγυριν τῶν μαρτύρων ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ ἦτο ἄκαιρον, ἐνῷ εὑρισκόμεθα ἀνάμεσα εἰς τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων, νὰ ἀπέλθωμεν χωρὶς νὰ ἀκούσωμεν τὰ πρέποντα ἐγκώμια. Τὰ ἐγκώμια αὐτὰ τὰ διεδέχθη πάλιν ἡ παραίνεσις διὰ τοὺς ὅρκους. Καὶ ὅταν εἴδαμε, ὅτι ὅλος ὁ πληθυσμὸς τῆς ὑπαίθρου προσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἠθελήσαμε νὰ δώσωμεν εἰς αὐτοὺς αὐτὰ τὰ ἐφόδια καὶ κατόπιν νὰ τοὺς προπέμψωμεν ὅλους.

Βεβαίως σεῖς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐνθυμηθῆτε εὐκόλως τὴν συζήτησιν, ποὺ ἐκάμαμε τότε πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρας. Ἀλλὰ ἐγώ, ποὺ διαρκῶς ἀσχολοῦμαι μὲ αὐτὰ καὶ τὰ σπουδάζω, ἀφοῦ σᾶς εἴπω ὀλίγα ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν

τότε, θὰ δυνηθῶ εὐκολώτατα νὰ ἐπαναφέρω εἰς τὴν μνήμην σας ὁλόκληρον τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας. **C** Ποῖον λοιπὸν ἦτο τὸ θέμα; Ἀνεζητοῦμεν νὰ μάθωμεν πῶς ὁ Θεὸς ἐπρονόει ἐξ ἀρχῆς διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ πῶς μᾶς ἐδίδαξε τὰ ὠφέλιμα, ὅταν δὲν ὑπῆρχαν γράμματα οὔτε εἶχαν δοθῆ Γραφαί. Καὶ ἐδεικνύομεν, ὅτι ἀπὸ τὴν θέαν τῆς δημιουργίας μᾶς ὡδήγησεν εἰς τὴν θεογνωσίαν. Ὁπότε, ἀφοῦ σᾶς ἐκράτησα ὄχι ἀπὸ τὴν χεῖρα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν σκέψιν, σᾶς περιέφερα εἰς ὁλόκληρον τὴν δημιουργίαν δεικνύων τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ τὰς λίμνας, καὶ τὰς πηγάς, καὶ τοὺς ποταμούς, καὶ τὰ ἀπέραντα πελάγη, καὶ τὰ λιβάδια, καὶ τοὺς κήπους καὶ τὰ ἀθέριστα χωράφια, **D** καὶ τὰ δένδρα τὰ φορτωμένα καρπούς, καὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων τὰς καλυπτομένας ἀπὸ πυκνὰ δάση. Τότε ἐπίσης σᾶς εἶπα πολλὰ καὶ διὰ τοὺς σπόρους, καὶ διὰ τὰ χόρτα, καὶ διὰ τὰ ἄνθη, καὶ διὰ τὰ δένδρα τὰ καρποφόρα καὶ τὰ ἄκαρπα, καὶ διὰ τὰ ζῶα, ἥμερα καὶ ἄγρια, ὑδρόβια καὶ χερσαῖα, καὶ ἀμφίβια, διὰ τὰ διασχίζοντα τὸν ἀέρα καὶ τὰ ἕρποντα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ δι' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ σύμπαντος, καὶ μὲ μίαν φωνὴν ὅλοι ἐπεδοκιμάζαμε, διότι ὁ νοῦς μας ᾐσθάνετο ἀδύνατος ἐμπρὸς εἰς τὸν ἄπειρον πλοῦτον καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ συλλάβη τὸ πᾶν. **E** «Πόσον μεγάλα εἶναι τὰ ἔργα σου, Κύριε. Ὅλα τὰ ἐδημιούργησες μὲ σοφίαν».[1]

Καὶ δὲν ἐθαυμάζαμε τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ μόνον διὰ τὸ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἑξῆς δύο πράγματα, ὅτι ἐδημιούργησε τὴν κτίσιν καὶ ὡραίαν καὶ μεγάλην καὶ θαυμαστὴν καὶ ὅτι ἄφησε πολλὰ δείγματα τῆς ἀδυναμίας αὐτῆς εἰς τὰ πράγματα ποὺ βλέπομεν. Ἀφ' ἑνὸς μέν, διὰ νὰ θαυμάζηται διὰ τὴν σοφίαν του καὶ νὰ προσελκύη πρὸς τὴν λατρείαν του αὐτοὺς ποὺ τὴν παρατηροῦν. Ἀφ' ἑτέρου, διὰ νὰ μὴ ἀφήσουν τὸν δημιουργὸν ὅσοι παρετήρουν τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἔργων του, καὶ ἀντὶ ἐκείνου προσκυνήσουν τὰ κτίσματα, διότι ἡ ἀδυναμία ποὺ ὑπάρχει εἰς αὐτά, δύναται νὰ ἐπανορθώση τὴν πλάνην αὐτήν. Καὶ πῶς ὅτι ὅλη ἡ κτίσις εἶναι φθαρτή, **702 A** καὶ θὰ μετασχηματισθῆ πρὸς τὸ καλύτερον καὶ θὰ ἀπολαύση μεγαλυτέραν δόξαν, καὶ πότε, καὶ διατί, καὶ διὰ ποῖον λόγον ἔγινε φθαρτή, καὶ ὅλα αὐτὰ τότε τὰ ἐξετάζαμεν εἰς βάθος ἐνώπιόν σας, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀπεδεικνύαμεν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὅτι δηλαδὴ εἰς φθαρτὰ σώματα προσέ-

1. Ψαλμ. 91, 6.

δωσε τόσον κάλλος, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀρχῆς ἀπένειμεν εἰς αὐτὰ ὁ Θεός, τὸ κάλλος τῶν ἄστρων, του οὐρανοῦ, τοῦ ἡλιου. Καὶ πράγματι, ειναι νὰ θαυμάζη κανεις πως, μετὰ πάροδον τόσων ετῶν, δεν ἔπαθαν τίποτε, ὅπως π.χ. παθαινουν τὰ σώματά μας, οὔτε μὲ τὸ γῆρας ἐγιναν ἀσθενέστερα, οὔτε ἀπὸ κάποιαν ἀσθενειαν ἡ αδυναμιαν εξησθενησαν, ἀλλὰ διατηροῦν πάντοτε τὴν ιδικήν των ἀκμὴν καὶ τὸ κάλλος **B** πού, ὅπως εἶπα, ἐξ ἀρχῆς τοὺς ἐχάρισεν ὁ Θεὸς καὶ οὔτε τὸ ἡλιακὸν φῶς ἐξησθενησε, οὔτε ἡ λάμψις τῶν ἄστρων ἔγινε σκοτεινοτέρα, οὔτε ἡ λαμπρότης τοῦ οὐρανοῦ ἐξηντλήθη, οὔτε τὰ σύνορα τῆς θαλάσσης μετετοπίσθησαν, οὔτε ἡ δύναμις τῆς γῆς νὰ παράγη κατ' ἔτος τοὺς καρπούς της ἔσβησε. Καὶ ὅτι αὐτὰ εἶναι φθαρτὰ τὸ ἀπεδείξαμε καὶ μὲ τὴν λογικὴν καὶ ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς. Ὅτι δὲ εἶναι ὡραῖα καὶ λαμπρὰ καὶ διετηρήθησαν ἀκμαῖα καὶ ἀνθηρά, τὸ μαρτυρεῖ ἡ καθημερινὴ παρατήρησις τῶν ἀνθρώπων ποὺ βλέπουν **C** πρᾶγμα ποὺ κυρίως κινεῖ τὸν θαυμασμὸν διὰ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐξ ἀρχῆς ἐδημιούργησεν αὐτὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Ὅταν ἐλέγαμε αὐτά, μερικοὶ τότε ἀντέτειναν λέγοντες: Λοιπὸν ἀπὸ ὅλα ὅσα βλέπομεν τὸ εὐτελέστερον εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ τὸ σῶμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ ἡλίου καὶ ὅλων τῶν ἄστρων διατηρεῖται ἐπὶ τόσον χρόνον, ἐνῷ αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ ἑβδομήκοντα ἔτη διαλύεται καὶ χάνεται. Εἰς ἀπάντησιν ὅλων αὐτῶν δυνάμεθα κατὰ πρῶτον νὰ εἴπωμεν, ὅτι δὲν διαλύεται ὁλόκληρον τὸ «ζῶον», ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον καὶ ἀναγκαιότερον μέρος αὐτοῦ, δηλαδὴ ἡ ψυχή, μένει διαρκῶς ἀθάνατος, διότι δὲν ὑπόκειται εἰς κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ πάθη καὶ ἡ φθορὰ ἐμφανίζεται εἰς τὸ κατώτερον μέρος αὐτοῦ. Δεύτερον, ὅτι δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον τιμώμεθα περισσότερον. **D** Διότι καὶ τὸ γῆρας καὶ τὰς ἀσθενείας ὑπομένομεν, ὄχι ματαίως καὶ χωρὶς συγκεκριμένην αἰτίαν, ἀλλὰ καὶ δικαίως καὶ ἐπωφελῶς. Δικαίως μέν, διότι περιεπέσαμεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Ἐπωφελῶς δέ, διὰ νὰ διορθώσωμε, μὲ τὴν πτωχείαν αὐτὴν καὶ τὰ πάθη, τὴν ἀπόγνωσιν ποὺ δημιουργεῖται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν. Αὐτὸ λοιπὸν δὲν τὸ ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς νὰ γίνη διὰ νὰ μᾶς καταφρονήση. Διότι, ἐὰν μᾶς κατεφρόνει, δὲν θὰ ἄφηνε τὴν ψυχήν μας νὰ εἶναι ἀθάνατος. Οὔτε πάλι ἀπὸ ἀδυναμίαν ἔπλασε τοιοῦτο τὸ σῶμά μας. **E** Διότι, ἐὰν ἦτο ἀδύνατος, δὲν θὰ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ διατηρήση ἐπὶ τόσον χρόνον τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ τὸ σῶμα τῆς γῆς. Ἀλλὰ τὸ ἐ-

πλασε ἔτσι, διὰ νὰ μᾶς καταστήσῃ καλυτέρους καὶ σωφρονεστέρους, καὶ περισσότερον εὐπειθεῖς εἰς αὐτόν, πρᾶγμα ποὺ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν ὅλης τῆς σωτηρίας μας. Διὰ τοῦτο ἔκαμε τὸν οὐρανὸν νὰ μὴ καταβάλλεται ἀπὸ τὸ γῆρας οὔτε ἀπὸ ἄλλας παρομοίας ἀδυναμίας. Διότι αὐτὸς ποὺ στερεῖται ἀπὸ θέλησιν καὶ ψυχὴν δὲν δύναται οὔτε νὰ ἁμαρτήσῃ οὔτε ἀρετὴν νὰ ἐπιδείξῃ· συνεπῶς δὲν ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως. [703] A Εἰς ἡμᾶς δέ, οἱ ὁποῖοι ἔχομεν τιμηθῆ μὲ λογικὸν καὶ ψυχήν, ὑπῆρξεν ἀνάγκη νὰ καταστῇ κτῆμα (εἰς ἡμᾶς) ἡ σωφροσύνη καὶ ταπεινοφροσύνη διὰ τῶν παθῶν αὐτῶν, ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν πρὶν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ὡδηγήθη εἰς παραφροσύνην ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ποὺ ἐπλάσθη. Ἐξ ἄλλου, ἐὰν ὅπως τὰ ἰδικά μας σώματα ἔτσι καὶ ὁ οὐρανὸς ἐπρόκειτο νὰ πλασθῆ καὶ νὰ γηράσκῃ, πολλοὶ θὰ κατηγόρουν τὸν Δημιουργὸν δι' ἀδυναμίαν, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ ἓν σῶμα ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα. Ἐνῷ τώρα ἔχει ἀφαιρεθῆ ἀπὸ αὐτοὺς αὐτὴ ἡ δικαιολογία, διότι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ μένουν ἐπὶ τόσον χρόνον.

Ἐπὶ πλέον αὐτῶν ποὺ ἐλέχθησαν, **B** τὰ ἰδικά μας πράγματα δὲν σταματοῦν εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἀλλά, ὅταν σωφρονισθῶμεν καλῶς ἐδῶ, εἰς τὸν παρόντα βίον, θὰ ἀναστήσῃ μὲ μεγαλυτέραν δόξαν τὰ σώματα, καὶ θὰ εἶναι λαμπρότερα καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα καὶ θὰ τὰ προορίσῃ διὰ κάτι ἀνώτερον. Ἕνας λοιπὸν τρόπος θεογνωσίας εἶναι αὐτός, εἰς τὸν ὁποῖον ὁδηγούμεθα ἀπὸ ὅλην τὴν κτίσιν. Ἕνας ἄλλος, ὄχι κατώτερος ἀπὸ αὐτόν, εἶναι ὁ τρόπος διὰ τῆς συνειδήσεως, τὸν ὁποῖον ἀνεπτύξαμεν τότε ἐκτενέστερον δεικνύοντες πῶς εἶναι αὐτοδίδακτος εἰς ἡμᾶς ἡ γνῶσις τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν καὶ πῶς ἀπὸ μέσα μας ἡ συνείδησις τὰ ὑπαγορεύει ὅλα αὐτά. **C** Δύο λοιπὸν διδάσκαλοι τῆς θεογνωσίας ὑπῆρξαν ἐξ ἀρχῆς εἰς ἡμᾶς, ἡ κτίσις καὶ ἡ συνείδησις. Καὶ οἱ δύο, χωρὶς κανεὶς ἐξ αὐτῶν νὰ φωνάζῃ, σιωπηλῶς ἐδίδασκον τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἡ κτίσις δηλαδή, ἡ ὁποία μὲ τὴν θέαν της προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸν εἰς τὸν θεατὴν καὶ ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς τὸ θαῦμα τοῦ δημιουργοῦ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ συνείδησις, μὲ τὰς ἐσωτερικάς της ὑπαγορεύσεις, μᾶς ὑποδεικνύει κάθε τι ποὺ πρέπει νὰ πράξωμεν. Καὶ τὴν κρίσιν τῆς ἀποφάσεως ἀντιλαμβανόμεθα ἀπὸ τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων. Ὅταν δηλαδὴ ἀπὸ μέσα ἡ συνείδησις κατηγορῇ τὴν ἁμαρτίαν, ταράσσει ἐξωτερικῶς τὴν ὄψιν καὶ τὴν γεμίζει

πολλὴν θλῖψιν. Πάλιν μᾶς καθιστᾷ ὠχροὺς καὶ φοβισμένους, ὅταν καταληφθῶμεν διαπράττοντες ἐπί τι διάστημα αἰσχρὰς πράξεις καὶ τὴν φωνὴν μὲν δὲν ἀκούομεν, ἀντιλαμβανόμεθα ὅμως τὴν ἐσωτερικὴν ἀγανάκτησιν τῆς συνειδήσεως ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν.

Μαζὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς δύο, **D** ὁ λόγος ἀπεδείκνυε, ὅτι προσετέθη εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἕνας τρίτος διδάσκαλος, ὄχι πλέον ἄφωνος, ὅπως οἱ προηγούμενοι, ἀλλὰ διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος ρυθμίζει τὴν ἀπόφασίν μας μὲ λόγον καὶ παραίνεσιν καὶ συμβουλήν. Ποῖος εἶναι αὐτός; Ὁ πατὴρ ποὺ ἔλαχε εἰς τὸν καθένα. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς μᾶς ἔπλασεν, ὥστε νὰ ἀγαπώμεθα ἀπὸ τοὺς γονεῖς μας, διὰ νὰ ἔχωμεν ἐκπαιδευτὰς τῆς ἀρετῆς. Διότι τὸν πατέρα δὲν τὸν κάμνει τὸ γεγονὸς ὅτι ἐγέννησε τὸν υἱόν, ἀλλὰ καὶ ἡ καλὴ ἀνατροφή του, οὔτε τὸ κυοφορεῖν καθιστᾷ μητέρα, ἀλλὰ τὸ νὰ ἀναθρέψῃ καλῶς. **E** Καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, ὅτι δηλαδὴ ὄχι ἡ φύσις, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ κάμνει τοὺς πατέρας, τὸ ὁμολογοῦν μαζὶ μὲ ἡμᾶς καὶ οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς. Πολλὰς φορὰς δηλαδὴ ὅταν ἴδουν, ὅτι οἱ υἱοί των ἔγιναν κακοὶ καὶ προσεχώρησαν εἰς τὴν πονηρίαν, τοὺς ἀποκόπτουν ἀπὸ τὴν συγγένειαν μὲ τὴν ἀποκήρυξίν των καὶ τὴν υἱοθεσίαν ἄλλων, οἱ ὁποῖοι πολλάκις δὲν ἔχουν καμμίαν ἀπολύτως συγγένειαν. Ἆρά γε τί δύναται νὰ εἶναι παραδοξότερον ἀπὸ τοῦτο, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκδιώκουν αὐτοὺς ποὺ ἐγέννησαν καὶ νὰ υἱοθετοῦν αὐτοὺς ποὺ δὲν ἐγέννησαν; [704] A Αὐτὰ δὲν ἐλέχθησαν ματαίως εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἡ ἐλευθέρα θέλησις εἶναι ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ συνήθως αὐτὴ περισσότερον ἀπὸ ἐκείνην κάμνει τοὺς υἱοὺς καὶ τοὺς πατέρας. Ἐπίσης καὶ τὸ ἑξῆς ὑπῆρξεν ἔργον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐπέτρεψε νὰ μείνουν τὰ τέκνα χωρὶς τὴν φυσικὴν ἀγάπην τῶν γονέων, οὔτε πάλιν ἐπέτρεψε τὸ πᾶν εἰς ἐκείνην. Διότι ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο οἱ γονεῖς νὰ ἀγαποῦν καθόλου τοὺς υἱούς των κινούμενοι ἀπὸ φυσικὴν ἀνάγκην, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοὺς χαρακτῆρας των καὶ τὰς ἀρετάς, θὰ ἔβλεπες πολλοὺς νὰ εὑρεθοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν πατρῴαν οἰκίαν ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς των ἀμελείας καὶ νὰ διασπᾶται τὸ γένος μας. **B** Ἐὰν πάλιν ἐπέτρεπε τὸ πᾶν εἰς τὴν τυραννίαν τῆς φύσεως καὶ δὲν ἐπέτρεπε νὰ τοὺς μισοῦν, οὔτε ὅταν εἶναι πονηροί, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὑβρίζωνται καὶ ὅταν πάσχουν οἱ πατέρες ἀναρίθμητα κακὰ ἀπὸ αὐτούς, ἐπέμεναν νὰ τοὺς περιποιοῦνται οἱ πατέρες ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως, τὴν στιγμὴν ποὺ οἱ παῖδες των

τοὺς ὑβρίζουν καὶ τοὺς ἐμπαίζουν, θὰ εἶχεν ἐξοκείλει τὸ γενος μας εἰς τὸ ἔσχατον ὅριον τῆς κακίας. Διότι, καὶ τώρα τὰ τεκνα, ποὺ δεν δύνανται νὰ ἔχουν ὅλο τὸ θάρρος των εἰς τὴν φύσιν, ἀλλὰ γνωρίζουν, ὅτι πολλοὶ ποὺ κατήντησαν κακοὶ ἐξεδιώχθησαν καὶ ἀπὸ τὴν οἰκίαν καὶ ἀπεκληρώθησαν ἀπὸ τὴν πατρικὴν περιουσίαν, ἐν τούτοις εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἀποβλέποντες εἰς τὸ φίλτρον τῶν γονέων αὐθαδιάζουν εἰς αὐτούς. **C** Ἐὰν δὲν ἐπέτρεπεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς πατέρας καὶ νὰ ἀγανακτοῦν καὶ νὰ τιμωροῦν καὶ νὰ ἐκδιώκουν τοὺς παῖδας, ὅταν γίνωνται κακοί, εἰς ποῖον βαθμὸν πονηρίας δὲν θὰ ἔφθαναν; Δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἐστήριξε τὸ φίλτρον τῶν γονέων καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως καὶ εἰς τὸ ἦθος τῶν παίδων, ὥστε καὶ ὅταν ἁμαρτάνουν μετρίως οἱ παῖδες νὰ τοὺς συγχωροῦν κατ' ἐπιταγὴν τῆς φύσεως, καὶ ὅταν γίνωνται κακοὶ καὶ φθάσουν εἰς κατάστασιν ἀθεράπευτον νὰ τοὺς τιμωροῦν, διὰ νὰ μὴ γυμνάζουν τοὺς παῖδας εἰς τὴν κακίαν μὲ τὴν ἐπιείκειάν των, ἐὰν πάλι νικήσῃ ἡ φύσις καὶ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ περιποιοῦνται τοὺς παῖδας των, ἀκόμα καὶ ἂν γίνουν κακοί. **D** Εἰπέ μου, πόσην πρόνοιαν μαρτυροῦν καὶ ἡ προσταγὴ τῆς ἀγάπης, καὶ ὁ περιορισμὸς πάλι τοῦ πατρικοῦ φίλτρου, καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὥρισεν ἀμοιβὴν διὰ τὴν καλὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν τέκνων; Ὅτι ἐπιφυλάσσεται ἀμοιβή, καὶ ὄχι μόνον διὰ τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς γυναῖκας, ἄκουσε πῶς καὶ εἰς πολλὰ χωρία καὶ δι' αὐτὰς κάμνει λόγον ἡ Γραφή, καὶ μάλιστα δι' αὐτὰς ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς ἄνδρας. Ὅταν εἶπε ὁ Παῦλος «ἡ δὲ γυνὴ ἐξηπατήθη καὶ παρέβη τὴν ἐντολήν», προσέθεσε «καὶ θὰ σωθῇ μὲ τὴν τεκνογονίαν».[2] Καὶ μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἐννοεῖ: Πονεῖς, διότι ἡ πρώτη γυνὴ σὲ ἔρριψεν εἰς ὠδῖνας καὶ μόχθους καὶ μακρόχρονον κυοφορίαν; Ἀλλὰ μὴ δυσανασχετήσῃς **E** Διότι δὲν σὲ ἔβλαψαν τόσον αἱ ὠδῖνες καὶ οἱ μόχθοι, ὅσον σὲ ὠφελοῦν, ἐὰν θέλῃς, διότι μὲ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παίδων ἔχεις πολλὰς ἀφορμὰς νὰ ἐπιδείξῃς τὰς ἀρετάς σου. Διότι τὰ τέκνα ποὺ γεννᾷς, ἂν τὰ διαπαιδαγωγήσῃς κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον καὶ τὰ ὁδηγήσῃς εἰς τὴν ἀρετὴν μὲ τὴν ἰδικήν σου φροντίδα, αὐτὸ σοῦ δίδει μεγάλην εὐκαιρίαν σωτηρίας καὶ μαζὶ μὲ τὰς ἰδικάς σου ἀρετὰς καὶ διὰ τὴν ἀγωγὴν τῶν τέκνων σου θὰ λάβῃς μεγάλην ἀμοιβήν.

705 **A** Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι δὲν κάμνει τὴν μητέρα

2. Τιμ. 2, 14—15.

ὁ τοκετός, οὔτε δι' αὐτὸ ἐπιφυλάσσεται ἀμοιβή, καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ὁ Παῦλος συζητῶν μὲ χήραν γυναῖκα, εἶπε τὰ ἑξῆς: «Ἐὰν ἀνέθρεψε τεκνα»[3] καὶ δεν εἶπε «ἐὰν ἐτεκνοποίησε», ἀλλὰ «εἀν ετεκνοτρόφησε». Διότι τὸ πρῶτον εἶναι ἔργον τῆς φύσεως, ἐνῷ τὸ δεύτερον εἶναι ἔργον τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως. Καὶ δι' αὐτὸ καὶ ἐδῶ εἶπε «θὰ σωθῇ μὲ τὴν τεκνογονίαν» δὲν ἐσταμάτησεν ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι ὄχι ἡ γέννησις τεκνων ἀλλὰ ἡ καλὴ ἀνατροφή των εἶναι αὐτὴ ποὺ θὰ φέρῃ τὸν μισθόν, προσέθεσε: «Ἐὰν ἐπιμείνουν εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ εἰς τὸν ἁγιασμὸν μὲ σωφροσύνην».[4] Καὶ ἐννοεῖ τὸ ἑξῆς: **B** Τότε θὰ λάβῃς πλούσιον τὸν μισθόν, ἐὰν οἱ παῖδες ποὺ ἐγεννήθησαν μείνουν σταθεροὶ εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν ἁγιασμόν. Ἂν αὐτοὺς τοὺς εἰσάγῃς εἰς αὐτὰς τὰς ἀρετάς, ἂν τοὺς προτρέπῃς, ἂν τοὺς διδάξῃς, ἂν τοὺς συμβουλεύσῃς, δι' αὐτὴν τὴν ἐπιμέλειάν σου σὲ ἀναμένει ἀπὸ τὸν Θεὸν μεγάλη ἀμοιβή.

Ἂς μὴ νομίζουν λοιπὸν αἱ γυναῖκες, ὅτι εἶναι ἔργον ξένον πρὸς αὐτὰς νὰ φροντίζουν διὰ τὰ θήλεα καὶ τὰ ἄρρενα. Διότι δὲν διεχώρισεν ἐδῶ τὸ φῦλον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἁπλῶς εἶπε «ἐὰν ἀνέθρεψε τέκνα» καὶ ἐδῶ λέγει «ἐὰν ἐπιμείνουν εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν ἁγιασμόν». Ὥστε καὶ οἱ δύο γονεῖς πρέπει νὰ φροντίζουν διὰ τὰ τέκνα, καὶ περισσότερον αἱ γυναῖκες, καθ' ὅσον μένουν εἰς τὴν οἰκίαν τὸν περισσότερον χρόνον. **C** Διότι πολλάκις τοὺς ἄνδρας περισποῦν καὶ τὰ ταξίδια καὶ αἱ φροντίδες τῆς ἀγορᾶς καὶ αἱ ὑποθέσεις τῆς πόλεως. Ἐνῷ ἡ γυνή, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς φροντίδας, δύναται εὐκολώτερον νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ τέκνα, ἔχουσα πολλὴν ἄνεσιν. Ἔτσι ἔκαμναν αἱ παλαιαὶ γυναῖκες. Διότι τὸ χρέος αὐτὸ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον μόνον διὰ τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς γυναῖκας, ἐννοῶ τὴν φροντίδα διὰ τὰ ἰδικά τους τέκνα καὶ τὴν ὁδήγησιν εἰς τὴν χριστιανικὴν σκέψιν καὶ ἀγωγήν.

Καὶ ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ εἶναι ἀληθές, θὰ σᾶς διηγηθῶ μίαν ἀρχαίαν ἱστορίαν. Ὑπῆρχεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους μία γυναῖκα ὀνόματι Ἄννα. **D** Αὐτὴ ἡ Ἄννα ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπέφερεν ἀπὸ ἀτεκνίαν, καὶ τὸ χειρότερον ἦτο, ὅτι ἡ ἀντίζηλός της ἦτο μήτηρ πολλῶν παίδων. Γνωρίζετε βεβαίως, ὅτι τὸ πρᾶγμα καὶ καθ' ἑαυτὸ εἶναι ἀνυπόφορον διὰ τὰς γυναῖκας. Ὅταν ὅμως ἐπὶ πλέον ὑπάρχει καὶ ἀντίζη-

3. Α' Τιμ. 5, 10.
4. Α' Τιμ. 2, 15.

λος πού ἔχει τέκνα, τό πρᾶγμα γίνεται πολύ σκληρότερον. Διότι εἰς τήν εὐτυχίαν τῆς γυναικός ἐκείνης αἰσθάνεται βαθύτερον τήν ἰδικήν της συμφοράν. Ὅπως ἀκριβῶς καί ὅσοι ζοῦν εἰς τήν ἐσχάτην πτωχείαν, τότε αἰσθάνονται μεγαλυτέραν ὀδύνην, ὅταν σκέπτωνται αὐτούς πού πλουτοῦν. Καί δέν ἦτο μόνον αὐτό τό δεινόν, ὅτι δηλ. δέν εἶχε παῖδας, ἐνῶ αὐτή εἶχε, ἀλλά ὅτι ὑπῆρχε καί ἀντίζηλος, **E** καί ὄχι ὅτι ὑπῆρχε ἀντίζηλος μόνον, ἀλλά καί τήν παρώργιζε, διότι τήν ἐξουθένωνε. Ὁ δέ Θεός βλέπων ὅλα αὐτά τά ἠνείχετο καί «δέν ἔδωσεν εἰς αὐτήν ὁ Κύριος παιδίον, πρᾶγμα πού προεκάλει θλῖψιν εἰς αὐτήν καί ὑπό τό βάρος τῆς θλίψεως ἦτο διαρκῶς μελαγχολική καί ἄθυμος». Τί ἐννοεῖ «κατά τήν θλῖψιν αὐτῆς;»[5] Δέν δύναται νά εἴπῃ τις, λέγει, ὅτι βλέπων αὐτήν νά ὑποφέρῃ μέ πραότητα τήν συμφοράν της, ἐσταμάτησε τήν γένναν αὐτῆς, ἀλλά ἄν καί τήν ἔβλεπε νά θρηνῇ καί νά πονᾷ καί νά θλίβεται, δέν τήν ἀπήλλαξε ἀπό τήν θλῖψιν, ἀποβλέπων εἰς ἄλλο τι πολύ μεγαλύτερον. **706 A** Αὐτά ἄς μήν τά ἀκούωμεν παρέργως, ἀλλά καί ἀπό αὐτά ἄς διδαχθῶμεν ἕν μέγιστον μάθημα, καί ὅταν περιπέσωμε εἰς κάποιαν συμφοράν, καί ἄν πονῶμεν καί ἄν ὀδυρώμεθα καί ἄν τό κακόν μᾶς φαίνεται ὅτι εἶναι ἀφόρητον, ἄς μή σπεύδωμεν, μήτε νά ἀδημονῶμεν, ἀλλά νά ἀναμένωμεν τήν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκεῖνος γνωρίζει σαφῶς πότε πρέπει νά μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπό τό αἴτιον τῆς θλίψεώς μας. Πρᾶγμα πού συνέβη καί μέ αὐτήν. Διότι ὁ Θεός ἀπέκλεισε τήν μήτραν της, ὄχι διότι τήν ἐμίσει οὔτε διότι τήν ἀπεστρέφετο, ἀλλά διά νά ἀνοίξῃ εἰς ἡμᾶς τήν θύραν νά φιλοσοφήσωμεν εἰς τήν στάσιν τῆς γυναικός καί νά ἴδωμεν καθαρά τόν πλοῦτον τῆς πίστεως αὐτῆς **B** καί νά κατανοήσωμεν ὅτι αὐτό τήν καθίστα περισσότερον λαμπροτέραν.

Ἄκουσε δέ καί τό ἑξῆς: «Καί ἔκαμνεν ἔτσι ἀπό ἔτος εἰς ἔτος ἐπί πολύν χρόνον, ὅταν ἀνέβαινεν εἰς τόν ναόν τοῦ Κυρίου. Καί ἐλυπεῖτο, καί ἔκλαιε, καί δέν ἔτρωγε».[6] Ἔντονος ὁ πόνος, μεγάλη ἡ διάρκεια τῆς λύπης, ὄχι δύο καί τρεῖς ἡμέραι, οὔτε ἑκατόν εἴκοσι, οὔτε χίλιαι καί δύο χιλιάδες, ἀλλά «ἀπό μακροῦ», λέγει, «ἐπί πολλά ἔτη ἐλυπεῖτο καί ὑπέφερε διαρκῶς ἡ γυνή». Αὐτό ἐννοεῖ «ἀπό μακροῦ χρόνου». Καί ὅμως δέν ἀπεθαρρύνθη, οὔτε ἐπηρέασε

5. Α' Βασιλ. 1, 6

6. Α' Βασιλ. 1, 7.

τήν σκέψιν της ἡ διάρκεια τοῦ χρόνου, οὔτε οἱ ὀνειδισμοί καί αἱ ὕβρεις τῆς ἀντιζήλου **C** ἀλλά διαρκῶς προσηύχετο καί παρεκάλει. Καί τό σπουδαιότερον ἐξ ὅλων, καί ἐκεῖνο πού κυρίως μαρτυρεῖ τήν ἀφοσίωσιν της εἰς τόν Θεόν εἶναι, ὅτι δεν ἐπεθύμει ἁπλῶς ν' ἀποκτήσῃ τέκνον, ἀλλά αὐτόν τόν καρπόν ἤθελε νά τόν ἀφιερώσῃ εἰς τόν Θεόν, νά κάμῃ προσφοράν εἰς τόν Θεόν ἀπό τήν κοιλίαν της καί νά λάβῃ τήν ἀνταμοιβήν δι' αὐτήν τήν ὡραίαν ὑπόσχεσιν. Ἀπό ποῦ καταφαίνεται τοῦτο; Ἀπό τάς ἑπομένας λέξεις. Γνωρίζετε βεβαίως ὅλοι, ὅτι ἡ ἀτεκνία εἶναι πρό παντός ἀφόρητος εἰς τάς γυναῖκας ἐξ αἰτίας τῶν ἀνδρῶν. Διότι πολλοί ἄνθρωποι δεικνύουν τοιοῦτον παραλογισμόν, ὥστε κατηγοροῦν τάς γυναῖκας, ὅταν δέν γεννοῦν, διότι δέν γνωρίζουν ὅτι ἡ γέννα ἔχει τήν ἀρχήν της ἄνωθεν, **D** ὅτι εἶναι ἔργον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ καί οὔτε ἡ φύσις τῆς γυναικός οὔτε ἡ συνουσία, οὔτε ἄλλο τίποτε εἶναι ἀρκετόν μόνον του πρός τοῦτο. Ἀλλ' ὅμως, ἄν καί γνωρίζουν ὅτι ἀδίκως τάς κατηγοροῦν, τάς ὑβρίζουν καί τάς ἀποστρέφονται πολλάς φοράς καί δέν αἰσθάνονται εὐχαρίστησιν ἀπό αὐτάς.

Ἄς ἴδωμεν λοιπόν καί εἰς τήν περίπτωσιν αὐτῆς τῆς γυναικός, ἄν συνέβαινε αὐτό. Ἄν ἴδῃς αὐτήν νά καταφρονῆται, νά ἀτιμάζεται, νά ὑβρίζεται, νά μή δύναται νά ἀτενίσῃ μέ θάρρος τόν ἄνδρα, **E** νά μή ἀγαπᾶται, τότε θά δυνηθῇς νά σκεφθῇς, ὅτι διά τοῦτο κυρίως ἐπεθύμει ν' ἀποκτήσῃ παιδίον, διά νά ἔχῃ θάρρος καί ἐλευθερίαν πολλήν, καί διά νά εἶναι περισσότερον ποθητή εἰς τόν ἄνδρα. Ἄν ὅμως ἴδῃς ὅτι εἰς τήν προκειμένην περίπτωσιν συνέβαινεν ἐντελῶς τό ἀντίθετον εἰς ὅλα, ὅτι αὐτή ἠγαπᾶτο περισσότερον ἀπό ἐκείνην πού εἶχε τά παιδία, καί ἔχαιρε μεγαλυτέρας εὐνοίας, τότε γίνεται φανερόν, ὄχι ἀπό κάποιαν ἀνθρωπίνην αἰτίαν, οὔτε διά νά κερδίσῃ τόν ἄνδρα της μᾶλλον ἐπεθύμει παιδίον, ἀλλά διά τόν λόγον πού ἀνέφερα ἀνωτέρω. Ἀπό ποῦ γίνεται φανερόν τοῦτο; **707 A** Ἄκουσε τόν ἴδιον τόν συγγραφέα, ὁ ὁποῖος τό λέγει αὐτό. Καί δέν τό ἔθεσε αὐτό ἁπλῶς ἄνευ λόγου, ἀλλά διά νά μάθῃς τήν ἀρετήν τῆς γυναικός. Τί λέγει λοιπόν αὐτός; «Διότι ὁ Ἐλειανά ἠγάπα τήν Ἄνναν περισσότερον ἀπό τήν Φενάνναν».[7] Ἔπειτα, ὅταν τήν εἶδε νά μή τρώγῃ, ἀλλά νά κλαίῃ, λέγει: «Τί σοῦ συμβαίνει καί κλαῖς; Καί διατί δέν τρώγεις; Καί διατί εἶναι πληγωμένη ἡ καρδία σου; Δέν σοῦ

7. Α' Βασιλ. 1, 5.

εἶμαι καλύτερος ἐγὼ περισσότερον ἀπὸ δέκα τέκνα;»[8] Βλέπεις πόσον ἦτο συνδεδεμένος μετ' αὐτῆς καὶ ἐθλίβετο δι' ἐκείνην περισσότερον, ὄχι διότι δὲν εἶχε παιδία, ἀλλὰ διότι τὴν ἔβλεπε νὰ λυπῆται καὶ νὰ κατέχεται ἀπὸ τὴν ὀδύνην; Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν πείσῃ νὰ μὴ λυπῆται. Διότι δὲν ἐζήτει τὸ παιδίον δι' αὐτόν, ἀλλὰ διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν ἕνα καρπόν. **B** «Καὶ ἐσηκώθη», λέγει, «ἀφοῦ ἔφαγον αὐτοὶ εἰς τὴν Σηλὼμ καὶ ἔπιον, καὶ ἐστάθη ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».[9] Καὶ ταῦτα ἐπίσης δὲν ἐλέχθη ἁπλῶς, τὸ ὅτι δηλ. αὐτὰ ἔγινε μετὰ τὸ φαγητὸν καὶ τὸ ποτόν, ἀλλὰ ἐλέχθη διὰ νὰ μάθῃς ὅτι τὸν καιρόν, ποὺ τὸν ἔχουν οἱ ἄλλοι διὰ νὰ ἀπολαμβάνουν καὶ νὰ ἡσυχάζουν, αὐτὴ τὸν ἔκαμε καιρὸν δακρύων καὶ προσευχῆς, διότι ἦτο πολὺ νηφάλιος καὶ ἄγρυπνος. «Καὶ ἐστάθη ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Καὶ ὁ ἱερεὺς Ἠλεὶ ἐκάθητο εἰς ἕνα ἀνάκλιντρον εἰς τὸ κατώφλιον τοῦ ναοῦ τοῦ Κυρίου». Καὶ τοῦτο δὲν ἐλέχθη τυχαίως, ὅτι δηλ. ὁ Ἠλεὶ ὁ ἱερεὺς ἐκάθητο εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ ἐλέχθη διὰ νὰ δείξῃ τὴν θερμότητα τῆς γυναικός. **C** Ἡ περίπτωσίς της ὁμοιάζει μὲ χήραν γυναῖκα, πολλάκις ἀπροστάτευτον καὶ ἔρημον, ἡ ὁποία βλαπτομένη καὶ ὑφισταμένη πολλὰς ἀδικίας, ὅταν πρόκειται νὰ φθάσῃ ὁ βασιλεὺς καὶ προπορεύονται δορυφόροι, ἀσπιδοφόροι, ἱππεῖς καὶ πολλὴ ἄλλη συνοδεία, δὲν τρομάζει οὔτε χρειάζεται προστάτην, ἀλλὰ διασχίζει ὅλους αὐτοὺς καὶ μὲ πολὺ θάρρος συναντᾶ τὸν βασιλέα, διεκτραγωδοῦσα τὴν ἰδικήν της συμφοράν, διότι τὴν ὁδηγεῖ πρὸς τοῦτο ἡ ἰδία ἡ ἀνάγκη. Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον καὶ ἡ γυναῖκα αὐτὴ δὲν ἠρυθρίασε οὔτε ἐντράπη νὰ ζητήσῃ μόνη της ἀπὸ τὸν ἱερέα ποὺ ἐκάθητο καὶ μὲ πολὺ θάρρος νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν βασιλέα. **D** Ἀλλὰ ἐπτερώθη ἀπὸ τὸν πόθον καί, ἀφοῦ μὲ τὴν ψυχήν της ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν, ὡσὰν νὰ ἔβλεπε τὸν ἴδιον τὸν Θεόν, μὲ τόσην θερμότητα ὡμίλει πρὸς αὐτόν. Καὶ τί λέγει;

Μᾶλλον δὲν λέγει τίποτε κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ κάμνει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοὺς θρήνους καὶ ἀφίνει νὰ τρέξουν πηγαὶ θερμῶν δακρύων. Καὶ ὅπως ὅταν πίπτει δυνατὴ βροχή, καὶ ἡ σκληροτέρα γῆ, ὅταν βραχῇ καὶ μαλακώσῃ, γίνεται εὐκόλως πολὺ γόνιμος καὶ καρποφόρος, τὸ ἴδιον συνέβη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν γυναῖκα. **E** Ὡσὰν νὰ ἦσαν τὰ δάκρυα τρόπον τινὰ βροχή, ἐμαλάκωσε ἡ μήτρα της καὶ θερμαινομένη ἀπὸ

8. Α' Βασιλ. 1, 8.
9. Α' Βασιλ. 1, 6.

τὸν πόνον ἤρχισε νὰ διεγείρεται πρὸς τὴν ὡραίαν ἐκείνην τεκνογονίαν. Ἂς ἀκούσωμεν λοιπὸν καὶ τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους καὶ τὴν ὡραίαν ἱκεσίαν της. «Κλαίουσα», λέγει, «ἔκλαυσε καὶ ἀπηύθυνεν εὐχὴν πρὸς τὸν Κύριον λέγουσα. ΑΔΩΝΑΙ ΚΥΡΙΕ ΕΛΩΙ ΣΑΒΑΩΘ».[10] Εἶναι φοβεροὶ οἱ λόγοι αὐτοὶ καὶ γεμᾶτοι φρίκη. Καὶ ἔκαμε πολὺ καλῶς ὁ συγγραφεὺς καὶ δὲν τὰ μετέφρασε εἰς τὴν Ἑλληνικήν. Διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ τοὺς μεταφράσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν κατὰ τρόπον ποὺ νὰ ἐκφράζουν ὅλον τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος τῆς ἐννοίας των. 708 **A** Καὶ ἡ γυναῖκα αὐτὴ δὲν τὸν ἐκάλεσε μὲ ἓν μόνον ὄνομα, ἀλλὰ μὲ πολλὰ ποὺ ἥρμοζαν εἰς αὐτόν, δεικνύουσα τὸν πόθον της δι' αὐτὸν καὶ τὴν θερμήν της διάθεσιν. Καὶ ὅπως οἱ γραφεῖς ποὺ συντάσσουν τὰς αἰτήσεις πρὸς τὸν βασιλέα δὲν προτάσσουν ἓν μόνον ὄνομα, ἀλλὰ ἀφοῦ τὸν προσφωνήσουν πρῶτα τροπαιοῦχον, καὶ αὔγουστον, καὶ αὐτοκράτορα καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα, μετὰ προχωροῦν εἰς τὰ αἰτήματα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αὐτή, ἀπευθύνουσα μίαν δέησιν πρὸς τὸν Θεόν, εἰς τὸ προοίμιον τῆς δεήσεως προτάσσει πολλὰ ὀνόματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐκφράζει καὶ τὴν ἰδικήν της διάθεσιν, καθὼς εἶπα προηγουμένως, καὶ τὴν τιμὴν πρὸς ἐκεῖνον εἰς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνει τὴν δέησιν.

B Καὶ τὴν δέησιν αὐτὴν τὴν ὑπηγόρευσεν ἡ ὀδύνη. Δι' αὐτὸ καὶ εἰσηκούσθη ταχέως, διότι ἔγραψε τὴν δέησιν της μὲ πολλὴν σύνεσιν. Τοιαῦται εἶναι αἱ προσευχαί, ποὺ γίνονται μὲ συντριβὴν ψυχῆς. Καὶ πράγματι ἀντὶ χάρτου εἶχε τὴν ψυχήν της, ἀντὶ καλάμου εἶχε τὴν γλῶσσαν, καὶ ἀντὶ μελάνης τὰ δάκρυά της. Δι' αὐτὸ καὶ ἔμεινεν ἡ δέησίς της μέχρι σήμερον. Διότι τὰ γράμματα ποὺ διαβρέχονται μὲ ἐκείνην τὴν μελάνην, μένουν ἀνεξάλειπτα. Καὶ τὸ προοίμιον τῆς δεήσεως ἦτο αὐτό. Ποία ἦτο ἡ συνέχεια; «Ἐὰν ἀσφαλῶς ἐπιβλέψῃς», λέγει, «εἰς τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης σου».[11] Δὲν ἔλαβεν ἀκόμη τίποτε, καὶ ἄρχισε τὴν προσευχὴν μὲ ὑπόσχεσιν. Ἀνταμείβει ἤδη τὸν Θεόν, χωρὶς νὰ ἔχῃ τίποτε εἰς τὰς χεῖράς της. Τόσον πολὺ ἐφλέγετο καὶ ἠσθμαινε διὰ τοῦτο μᾶλλον παρὰ δι' ἐκεῖνο, καὶ διὰ τοῦτο ηὐχήθη νὰ λάβῃ τὸ παιδίον: «Ἐὰν ἀσφαλῶς ἐπιβλέψῃς εἰς τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης σου». Δύο δικαιώματα, λέγει, ἔχω, τὴν δουλείαν καὶ τὴν συμφοράν. «Καὶ δῶσε εἰς τὴν δούλην σου σπέρμα ἀνδρός. Καὶ θὰ τὸ ἀφιερώ-

10. Α' Βασιλ. 1, 10-11.
11. Α' Βασιλ. 1, 11

σω ἐνώπιόν σου ἐξ ὁλοκλήρου». Τί σημαίνει «ἐνώπιόν σου δοτόν;». Ἀφιερωμένον εἰς σὲ καὶ ὁλόκληρον δοῦλον. Παραιτοῦμαι ἀπὸ πᾶσαν ἐξουσίαν· θέλω δηλαδὴ τόσον μόνον νὰ γίνω μήτηρ, ὅσον νὰ γεννηθῆ ἀπὸ ἐμὲ τὸ παιδίον **D** καὶ τοῦ λοιποῦ παραιτοῦμαι ἀπὸ τὰ δικαιώματά μου καὶ τὸ ἀφιερώνω.

Σκέψου λοιπὸν τὴν εὐλάβειαν τῆς γυναικός. Δὲν εἶπε, ἐὰν μοῦ δώσης τρεῖς, σοῦ χαρίζω τοὺς δύο, ἐὰν πάλι μοῦ δώσης δύο, σοῦ χαρίζω τὸν ἕνα, ἀλλὰ ἐὰν μοῦ δώσης μόνον ἕνα, σοῦ ἀφιερώνω ὁλόκληρον αὐτὸν τὸν καρπόν. «Καὶ δὲν θὰ πίῃ οἶνον ἢ ἄλλο μεθυστικὸν ποτόν».Ἀκόμη δὲν ἔλαβε τὸ παιδίον καὶ ἤδη διαπαιδαγωγεῖ προφήτην καὶ συζητεῖ διὰ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ παιδὸς καὶ συνάπτει συμφωνίαν μὲ τὸν Θεόν. Ὦ, θάρρος γυναικός. Ἐπειδὴ δὲν εἶχε τότε νὰ καταβάλῃ, διότι δὲν ἔλαβε ἀκόμη, καταβάλλει τὴν τιμὴν ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ λάβῃ. **E** Καὶ ὅπως πολλοὶ ἀπὸ τοὺς γεωργοὺς ποὺ ζοῦν εἰς ἐσχάτην πτωχείαν καὶ δὲν ἔχουν χρήματα, ὥστε νὰ ἀγοράσουν μόσχον ἢ πρόβατα, λαμβάνουν τὰ ζῷα αὐτὰ ἀπὸ τοὺς κυρίους μὲ τὴν συμφωνίαν νὰ τοὺς ἀποδώσουν τὸ ἥμισυ τῶν καρπῶν καὶ ἔτσι ὑπόσχονται νὰ καταβάλουν τὴν τιμὴν ἀπὸ τὴν μελλοντικὴν ἐσοδείαν. Τὸ ἴδιον ἢ μᾶλλον κάτι πολὺ περισσότερον ἔκαμε καὶ αὐτή. Διότι δὲν λαμβάνει τὸν υἱὸν μὲ τὴν συμφωνίαν ν' ἀποδώσῃ τὸ ἥμισυ τοῦ καρποῦ, ἀλλὰ νὰ τὸν ἀποδώσῃ ὁλόκληρον πάλι, καὶ εἰς τὴν θέσιν τῶν καρπῶν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ παιδίου. Διότι ἐθεώρησεν, ὅτι ἦτο ἐπαρκὴς ἀμοιβὴ νὰ κουρασθῇ διὰ νὰ ἀναθρέψῃ ἕνα ἱερέα τοῦ Θεοῦ. 709 **A** «Καὶ δὲν θὰ πίῃ οἶνον ἢ ἄλλο μεθυστικὸν ποτόν», λέγει. Δὲν ἐσκέφθη ὅμως νὰ εἴπῃ: Τί θὰ γίνῃ, ἂν καθὼς εἶναι τρυφερὸς προσβληθῇ ἡ ὑγεία του ἀπὸ τὴν ὑδροποσίαν; Τί θὰ συμβῇ ἂν περιπέσῃ εἰς ἀσθένειαν; Τί, ἂν ἀποθάνῃ, προσβληθεὶς ἀπὸ βαρεῖαν ἀσθένειαν; Ἀλλὰ ἔχουσα κατὰ νοῦν ὅτι αὐτὸς ποὺ τὸν ἔδωσε, αὐτὸς θὰ δυνηθῇ νὰ φροντίσῃ καὶ διὰ τὴν ὑγείαν, ἀπὸ αὐτὰ τὰ σπάργανα καὶ τὰς ὠδίνας τοῦ τοκετοῦ, τὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὴν ἁγιωσύνην, διότι ἀνέθεσε τὸ πᾶν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἡ κοιλία της ἡγιάζετο πρὸ τῶν ὠδίνων κυοφοροῦσα προφήτην καὶ ἱερέα καὶ προσφέρουσα ἤδη τὸ ἀφιέρωμα, ἀφιέρωμα ἔμψυχον.

B Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἠνείχετο νὰ λυπῆται αὐτή, διὰ τοῦτο βραδέως τῆς ἔδιδε, διὰ νὰ τὴν καταστήσῃ λαμπροτέραν μὲ τὸν τρόπον τοῦ τοκετοῦ, διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν μάθημα. Καὶ πράγματι, ὅταν προσῆλθε νὰ προσευχηθῇ,

δὲν ἐνεθυμήθη τὴν ἀντίζηλον, δὲν ἀνέφερε τὰς ὕβρεις της, δὲν παρουσίασε τοὺς ὀνειδισμούς της, δὲν εἶπε: Ἐκδικήσου τὴν μωρὰν καὶ κακὴν ἐκείνην γυναῖκα, πρᾶγμα ποὺ κάμνουν πολλαὶ γυναῖκες. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῇ τοὺς ὀνειδισμοὺς ἐκείνους, προσηύχετο μόνον διὰ τὴν ἰδικήν της ὠφέλειαν. Τοῦτο κάμε καὶ σύ, ἄνθρωπε, καὶ ὅταν ἴδῃς ἐχθρὸν νὰ σὲ λυπῇ, **C** νὰ μὴ προφέρῃς δι' ἐκεῖνον κανένα πικρὸν λόγον, μήτε νὰ εὐχηθῇς ἐναντίον του διότι σὲ μισεῖ. Ἀλλὰ ἀφοῦ εἰσέλθῃς εἰς τὸν ναὸν καὶ κλίνῃς τὰ γόνατα καὶ δακρύσῃς, παρακάλεσε τὸν Θεὸν νὰ σὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν θλῖψιν, νὰ σβήσῃ τὴν λύπην. Πρᾶγμα ποὺ ἔκαμε καὶ αὐτὴ καὶ ἀπεκόμισε μέγιστον καρπὸν ἀπὸ τὴν ἐχθρὰν γυναῖκα. Διότι ἐκείνη συνετέλεσεν εἰς τὴν γέννησιν τοῦ παιδίου. Καὶ πῶς (συνετέλεσεν) ἐγὼ σᾶς λέγω. Ἐπειδὴ ἐξύβρισεν, ἐλύπησε καὶ κατέστησε μεγαλύτερον τὸν πόνον, μὲ τὸν πόνον αὐτὸν ἡ προσευχὴ ἔγινε θερμοτέρα, ἡ προσευχὴ ἐνίκησε τὴν εὐσπλαχνίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἔκαμε νὰ συγκατανεύσῃ καὶ ἔτσι ἐγεννήθη ὁ Σαμουήλ.

D Ὥστε ἐὰν εἴμεθα νηφάλιοι, ὄχι μόνον δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ μᾶς βλάψουν οἱ ἐχθροί, ἀλλὰ καὶ θὰ μᾶς ὠφελήσουν τὰ μέγιστα, διότι μᾶς κάμνουν νὰ εἴμεθα εἰς ὅλα ἐπιμελέστεροι, ἂν βέβαια δὲν στρεφώμεθα πρὸς λοιδορίας καὶ ὕβρεις, ἀλλὰ ἂν ὁδηγούμεθα εἰς προσευχὰς ἀπὸ τὴν θλῖψιν ποὺ ἐκεῖνοι μᾶς προκαλοῦν. Ὅταν ἐγέννησε τὸ παιδίον, τὸ ὠνόμασε Σαμουήλ, ποὺ σημαίνει «θὰ ἀκούσῃ τὸν Θεόν». Ἐπειδὴ ἐγέννησεν αὐτόν, διότι εἰσηκούσθη ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ μὲ προσευχὴν καὶ ὄχι κατὰ τὸν συνήθη φυσικὸν τρόπον, τὴν ἀνάμνησιν τῆς εὐεργεσίας αὐτῆς τὴν ἐναπέθεσεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ παιδίου, ὡσὰν εἰς στήλην χαλκῆν. Καὶ δὲν εἶπε, ἂς τὸν ὀνομάσωμεν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ πατρός του ἢ τοῦ θείου **E** ἢ τοῦ πάππου ἢ τοῦ προσπάππου. Ἀλλὰ εἶπε, αὐτὸς εἶναι ποὺ ἔδωσε, αὐτὸς ἂς τιμηθῇ καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ παιδίου. Πρὸς αὐτὴν νὰ ἁμιλλᾶσθε σεῖς αἱ γυναῖκες, αὐτὴν ἂς μιμηθῶμεν ἡμεῖς οἱ ἄνδρες, καὶ τόσον πολὺ νὰ φροντίζωμεν διὰ τὰ παιδία καὶ ἔτσι νὰ ἀνατρέφωμεν τὰ τέκνα μας καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα καὶ κυρίως εἰς τὴν σωφροσύνην. Διότι δι' οὐδὲν ἄλλο δὲν πρέπει νὰ φροντίζωμεν 710 **A** καὶ νὰ ἀνησυχῶμεν τόσον, ὅσον διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν σεμνότητα τῶν νέων. Διότι αὐτὸ τὸ πάθος κυρίως ταλανίζει αὐτὴν τὴν ἡλικίαν. Καὶ αὐτὸ ποὺ κάμνομεν μὲ τοὺς λύχνους, τὸ ἴδιον πρέπει

νὰ προσέχωμεν καὶ μὲ τὰ παιδία. Πολλὰς φορὰς βεβαίως συμβουλεύομεν τὴν θεραπαινίδα, ποὺ ἀνάπτει τὸν λύχνον, νὰ μὴ μεταφέρῃ τὸν λύχνον ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει καλαμιὰ ἢ χόρτον ἢ παρόμοια, μήπως ἐν ἀγνοίᾳ μας ἐκπηδήσῃ κανεὶς σπινθὴρ καὶ ἀνάψῃ ὅλον τὸ εὔφλεκτον ὑλικὸν καὶ πυρπολήσῃ ὁλόκληρον τὴν οἰκίαν. Τὴν ἰδίαν πρόνοιαν πρέπει νὰ λάβωμεν καὶ διὰ τὰ παιδία καὶ νὰ μὴ τὰ φέρωμεν νὰ βλέπουν ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἀσελγεῖς θεραπαινίδες, **B** ὅπου εἶναι κόραι ἄσωτοι, ὅπου δοῦλαι ἀκόλαστοι, ἀλλὰ νὰ προστάσσωμεν καὶ νὰ ἀποτρέπωμεν, ἂν ἔχωμεν τοιαύτην θεραπαινίδα ἢ γείτονα ἢ ἁπλῶς μίαν ἄλλην, οὔτε νὰ ἀντικρύζουν, οὔτε νὰ συνομιλοῦν μὲ τοὺς νέους, διὰ νὰ μὴ ἐκπηδήσῃ ἀπὸ ἐκεῖ κανεὶς σπινθὴρ καὶ ἀνάψῃ ὅλην τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου, καὶ ἡ συμφορὰ καταστῇ ἀπαρηγόρητος.

Πρέπει δὲ νὰ ἀπομακρύνωμεν αὐτοὺς ὄχι μόνον ἀπὸ παρόμοια θεάματα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀκούσματα χαῦνα καὶ χυδαῖα, διὰ νὰ μὴ γοητεύεται ἀπὸ αὐτὰ ἡ ψυχή τους. Μήτε νὰ τοὺς φέρωμεν εἰς τὰ θέατρα, οὔτε εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς μέθας, ἀλλὰ πρέπει νὰ φυλάσσωμεν τοὺς νέους περισσότερον καὶ ἀπὸ τὰς παρθένους, ποὺ μένουν κλεισμέναι εἰς τοὺς θαλάμους των. **C** Διότι τίποτε δὲν κοσμεῖ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν ἀπὸ τὴν φύσιν του, ὅσον ὁ στέφανος τῆς ἐγκρατείας καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον καθαρὸς ἀπὸ κάθε ἀσέλγειαν. Ἔτσι καὶ αἱ γυναῖκες γίνονται ποθηταὶ εἰς αὐτούς, ὅταν ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει ἐπιδοθῇ πρῶτα εἰς τὴν πορνείαν καὶ δὲν εἶναι διεφθαρμένη, ὅταν ὁ νέος γνωρίζῃ μόνον αὐτὴν τὴν γυναῖκα, μὲ τὴν ὁποίαν ἦλθεν εἰς γάμον. Ἔτσι καὶ οἱ ἔρωτες εἶναι θερμότεροι, καὶ ἡ διάθεσις γνησιωτέρα καὶ ἡ ἀγάπη εἰλικρινεστέρα, ὅταν οἱ νέοι βαδίζουν εἰς τοὺς γάμους μὲ τοιαύτην προσοχὴν καὶ προφύλαξιν. Διότι, ὅπως συμβαίνουν τὰ πράγματα σήμερον, αὐτὸ δὲν εἶναι γάμος, ἀλλὰ ἁπλῶς χρηματικὴ συναλλαγὴ καὶ ἐμπόριον. **D** Ὅταν δηλαδὴ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν γάμον ὁ νέος εἶναι διεφθαρμένος, καὶ μετὰ τὸν γάμον πάλι βλέπῃ πρὸς ἄλλην γυναῖκα, εἰπέ μου, τί χρειάζεται ὁ γάμος; Διότι εἶναι μεγαλυτέρα ἡ κόλασις καὶ ἀσυγχώρητος ἡ ἁμαρτία, ὅταν, ἐνῷ ἔχεις εἰς τὴν οἰκίαν σου γυναῖκα, ἐξευτελίζεσαι μὲ τὰς πόρνας καὶ γίνεσαι μοιχός. Διότι μετὰ τὸν γάμον, καὶ πόρνη ἂν εἶναι ἡ γυναῖκα καὶ πηγαίνει μὲ συνεζευγμένον, τὸ πρᾶγμα εἶναι μοιχεία. Καὶ συμβαίνουν ὅλ' αὐτά, καὶ τρέχουν πρὸς τὰς ἑταίρας, ἐπειδὴ πρὸ τοῦ γάμου δὲν ἠσκήθησαν εἰς τὴν ἐγκράτειαν.

E Ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ προέρχονται μάχαι καὶ ὕβρεις καὶ καταστροφὴ οἰκιῶν καὶ καθημερινοὶ πόλεμοι. Ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὁ πρὸς τὴν γυναῖκα ἔρως ὑποχωρεῖ καὶ μαραίνεται, διότι τὸν καταστρέφει ἡ φοίτησις εἰς τὰ πορνεία. Διότι ἐὰν μάθῃ νὰ εἶναι ἐγκρατής, θὰ θεωρήσῃ ποθητοτέραν ἀπὸ ὅλας τὴν γυναῖκα του καὶ θὰ τὴν βλέπῃ μὲ πολὺ καλὴν διάθεσιν καὶ θὰ ἔχουν μεταξύ των μεγάλην ὁμόνοιαν. Καὶ ὅταν ὑπάρχῃ εἰρήνη καὶ ὁμόνοια, τότε εἰς αὐτὴν τὴν οἰκίαν θὰ εἰσέλθουν ὅλα τὰ ἀγαθά.

711 **A** Διὰ νὰ ρυθμίζωμεν λοιπὸν καλῶς καὶ τὰ πράγματα τῆς παρούσης μας ζωῆς καὶ μαζὶ μὲ αὐτὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἂς φροντίζωμεν καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν μας καὶ διὰ τὰ τέκνα μας, διὰ ταύτην κυρίως τὴν ἐντολήν, διὰ νὰ μὴ εἰσέλθωμεν δηλαδὴ εἰς τὸν πνευματικὸν ἐκεῖνον γάμον ἐνδεδυμένοι μὲ ρυπαρὰ ἐνδύματα, ἀλλὰ μὲ μεγάλην παρρησίαν νὰ ἀπολαύσωμεν ἐκεῖ τὴν τιμὴν ποὺ ἔχει ὁρισθῆ διὰ τοὺς ἀξίους. Τὴν ὁποίαν εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα, τιμὴ καὶ δύναμις εἰς τὸν Πατέρα μαζὶ μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. **B** Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙΝ ΤΗΣ ΑΝΝΗΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ[1] ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑΝ ΑΥΤΗΣ, ΔΙΑ ΤΗΝ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ ΤΙΜΗΝ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΣΕΥΧΩΜΕΘΑ ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΑΡΧΙΖΩΜΕΝ ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΤΕΛΕΙΩΝΩΜΕΝ ΤΟ ΓΕΥΜΑ.

Ἴσως, ἀγαπητοί μου, δὲν ὑπάρχει τίποτε ἰσάξιον τῆς προσευχῆς, οὔτε δυνατώτερον ἀπὸ τὴν πίστιν. Καὶ τὰς δύο αὐτὰς ἀληθείας τὰς ἀπέδειξε προηγουμένως ἡ Ἄννα. C Διότι προσῆλθεν εἰς τὸν Θεὸν μὲ αὐτὰ τὰ δῶρα καὶ ἐπέτυχεν ὅλα ὅσα ἠθέλησε, δηλαδὴ καὶ ἀνάπηρον φύσιν διώρθωσε καὶ μήτραν κλεισμένην ἤνοιξε καὶ τὴν ἐντροπὴν ἀπέσεισε καὶ τοὺς χλευασμοὺς τῆς ἀντιζήλου κατέλυσε καὶ ἀνέκτησε τὴν παρρησίαν της, ἀφοῦ ἐθέρισε ἀπὸ ἄγονον πέτραν μεστωμένον στάχυν. Καὶ ἠκούσατε ὅλοι πῶς ἐπροσευχήθη, πῶς ἔθεσε τὸ αἴτημά της, καὶ πῶς ἔπεισε τὸν Θεὸν καὶ ἔλαβε καὶ ἐγέννησε καὶ ἀνέθρεψε καὶ ἀφιέρωσε τὸν Σαμουὴλ εἰς τὸν Θεόν. Ὥστε δὲν θὰ σφάλη ἂν κάποιος, ὀνομάση τὴν γυναῖκα αὐτὴν μητέρα μαζὶ καὶ πατέρα τοῦ παιδίου. D Βέβαια, ἔσπειρε ὁ ἄνδρας, ἀλλὰ ἡ προσευχὴ ἔδωσεν εἰς τὸ σπέρμα τὴν δύναμιν αὐτῆς καὶ κατέστησε σεμνοτέραν τὴν σύλληψιν τοῦ Σαμουήλ. Διότι δὲν συνέβη, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰς ἄλλας γυναῖκας, δηλαδή, ὕπνος καὶ ἕνωσις τῶν γονέων μόνον, ἀλλὰ αἱ ἀρχαὶ τῆς γεννήσεως αὐτῆς ὑπῆρξαν αἱ προσευχαὶ καὶ τὰ δάκρυα καὶ ἡ πίστις καὶ ἔτσι ὁ προφήτης ἐγεννήθη κατὰ τρόπον σεμνότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀφοῦ ἡ γέννησίς του ὀφείλεται εἰς τὴν πίστιν τῆς μητρός του. Δι' αὐτὸ καὶ δίκαια δύναται νὰ εἴπη κανένας δι' αὐτὴν τὴν γυναῖκα: «Ὅσοι μὲ δάκρυα ἀπελπισίας ἐξ αἰτίας τῆς ξηρασίας σπείρουν τοὺς ἀγρούς των, ὅταν πέσουν αἱ βρο-

1. Φιλοσοφία· ἡ πολλάκις ἀπαντωμένη εἰς τὴν παροῦσαν ὁμιλίαν λέξις φιλοσοφία, ὡς καὶ τὸ ρῆμα φιλοσοφεῖν, σημαίνει κυρίως τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον κυβερνᾷ ὁ ἄνθρωπος τὴν ζωήν του, δηλαδή, τὸν συνδυασμὸν θεωρίας καὶ πράξεως καὶ μάλιστα τὴν ὁλοκλήρωσιν καὶ καταξίωσιν τῆς πρώτης ἀπὸ τὴν δευτέραν. Εἰδικώτερα, φανερώνει τὴν ἐκ τῆς πίστεως πηγάζουσαν θεοφιλῆ συμπεριφορὰν καὶ ἐνέργειαν.

χαὶ καὶ καρποφορήσουν οἱ ἀγροί των, θὰ θερίσουν σκιρτῶντες ἀπὸ ἀγαλλίασιν».[2]

E Αὐτὴν λοιπὸν ἂς ζηλεύσωμεν ἄνδρες, αὐτὴν ἂς μιμηθοῦμε γυναῖκες. Διότι ἡ γυναίκα αὐτὴ εἶναι διδάσκαλος καὶ τῶν δύο φύλων. Ὅσαι γυναῖκες εἶναι στεῖραι, ἂς μὴ ἀπελπίζωνται. Ὅσαι εἶναι μητέρες, ἂς ἀνατρέφουν ἔτσι τὰ παιδία των, ὅταν γεννηθοῦν. Καὶ ὅλοι ἂς ἀκολουθήσωμεν τὴν φιλοσοφίαν τῆς γυναικὸς πρὸ τοῦ τοκετοῦ, τὴν πίστιν της κατὰ τὸν τοκετόν, τὴν φροντίδα της μετὰ τὸν τοκετόν. Πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ φιλοσοφώτερον ἀπὸ τὴν στάσιν τῆς γυναικὸς αὐτῆς, ἡ ὁποία ὑπέφερε μὲ πραότητα καὶ γενναιότητα μίαν συμφορὰν τόσον ἀφόρητον καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ ἀγωνίζεται παρά, ὅταν κατέλυσε τὸ δεινὸν καὶ ἐπέτυχεν ἕνα θαυμαστὸν καὶ παράδοξον τέρμα τοῦ κακοῦ, χωρὶς νὰ ἔχη κανένα σύμμαχον καὶ βοηθὸν ἐπίγειον. Διότι ἐγνώριζε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. 712 A Δι' αὐτὸ καὶ προσῆλθε μόνη της καὶ ἐπέτυχεν αὐτὸ ποὺ ἠθέλησε. Διότι ἡ διόρθωσις τῆς θλίψεως ἐκείνης δὲν ἐχρειάζετο ἀνθρωπίνην βοήθειαν, ἀλλὰ τὴν θείαν χάριν. Διότι ἡ θλῖψις της δὲν προήρχετο ἀπὸ χρηματικὴν ζημίαν, ὥστε νὰ τῆς προσφέρη κανένας χρυσάφι καὶ νὰ τὴν ἀπαλλάξη ἀπὸ τὴν θλῖψιν. Δὲν προήρχετο ἀπὸ σωματικὴν νόσον, διὰ νὰ παρακαλέση τοὺς βοηθοὺς τῶν ἰατρῶν καὶ νὰ ἀποδιώξη τὸ νόσημα. Ἡ φύσις της ἔπασχε καὶ εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Δι' αὐτὸ ἄφησεν ὅλα τὰ ἐπίγεια μέσα καὶ ἔτρεξε πρὸς τὸν Δεσπότην τῆς φύσεως καὶ δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ αὐτόν, μέχρις ὅτου τὸν ἔπεισε νὰ λύση τὴν ἀτεκνίαν της καὶ νὰ ἀνοίξη τὴν μήτραν της καὶ ἔτσι τὴν στεῖραν γυναῖκα νὰ τὴν καταστήση μητέρα. Εἶναι λοιπὸν μακαρία καὶ διὰ τοῦτο, ὄχι διότι ἔγινε μητέρα, ἀλλὰ διότι ἔγινε, B ἐνῷ δὲν ἦταν. Διότι ἐκεῖνο εἶναι συνηθισμένον εἰς τὴν φύσιν, ἐνῷ τοῦτο ἦταν ἕνα ἐξαιρετικὸν κατόρθωμα τῆς γυναικός. Εἶναι λοιπὸν μακαρία καὶ διὰ τὰς ὠδίνας ἐκείνας τοῦ τοκετοῦ, δὲν ἦτο ὅμως ὀλιγώτερον μακαρία δι' ὅλα ὅσα προηγήθησαν τῶν ὠδίνων. Γνωρίζετε, βέβαια, ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅτι τίποτε δὲν δύναται νὰ γίνη περισσότερον ἀφόρητον διὰ μίαν γυναῖκα ἀπὸ τὴν ἀτεκνίαν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἀπολαμβάνη ἀνυπολόγιστον εὐημερίαν, ποτὲ δὲν θὰ ἠμπορέση νὰ κατανικήση τὸν ψυχικὸν πόνον ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν πληγήν. Ἐὰν

2. Ψαλμ. 125, 5.

τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀφόρητον σήμερα, ποὺ ἐκληθήκαμε νὰ φιλοσοφήσωμεν κατὰ τρόπον ἀνώτερον καὶ βαδίζομεν πρὸς τὸν οὐρανὸν C καὶ δὲν ὑπολογίζομεν τὸν παρόντα βίον, ἀλλὰ προετοιμαζόμεθα διὰ ἄλλην ἀνωτέραν ζωὴν καὶ ἐγκωμιάζομεν πολὺ τὴν παρθενίαν, σκέψου πόσον κακὸν πρᾶγμα ἐθεωρεῖτο ὅτι εἶναι τότε, ποὺ δὲν ὑπῆρχε καμμία ἐλπὶς διὰ τὰ μέλλοντα, οὔτε σκέψις κἄν, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔπρατταν τὰ πάντα διὰ τὸν παρόντα βίον καὶ συνεπῶς τὸ νὰ εἶναι μία γυναῖκα στεῖρα καὶ ἄγονος ἐνομίζετο σὰν ἕνα εἶδος καταδίκης. Δὲν δύναμαι νὰ ἐκφράσω οὔτε νὰ παραστήσω τὸν ψυχικὸν πόνον ἀπὸ αὐτὴν τὴν πληγήν. Τὸ μαρτυροῦν αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ἐνῷ ἐπέδειξαν ὑπομονὴν δι' ὅλας τὰς ἄλλας συμφοράς, ἐν τούτοις αὐτὴν τὴν κακοτεχνίαν δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὴν ὑποφέρουν. D 'Αλλὰ ἄλλαι μὲν ἐδημιουργοῦσαν προβλήματα εἰς τοὺς ἄνδρας των, ἄλλαι δὲ ἐθεώρησαν τὸν βίον ἀβίωτον.

Αὐτὴν δὲ τὴν γυναῖκα δὲν τὴν ἐβασάνιζε μόνον ἡ λύπη ἐξ αἰτίας τῆς στειρότητος, ἀλλὰ τὴν ἐτυραννοῦσε καὶ ἄλλο πάθος, ἡ ὀργὴ διὰ τοὺς χλευασμοὺς τῆς ἀντιζήλου. (Καὶ συνέβη μὲ τὴν γυναῖκα αὐτήν), τὸ ἴδιον ποὺ συμβαίνει, ὅταν ξεσποῦν μὲ ὁρμὴν ἀντίθετοι ἄνεμοι καὶ εὑρεθῇ εἰς τὴν μάχην των αὐτὴν ἕνα σκάφος καὶ σηκώνονται πολλὰ κύματα εἰς τὴν πρύμνην καὶ εἰς τὴν πρῶραν, ἀλλὰ ὁ κυβερνήτης καθήμενος εἰς τὸ τιμόνι διασώζει τὸ σκάφος ἀποκρούων E τὰς ἐπιθέσεις τῶν κυμάτων μὲ τὴν σοφίαν τῆς ἐπιστήμης του. Τὸ ἴδιον λοιπὸν καὶ ἡ γυναῖκα ἐκείνη τότε, ποὺ ὁ θυμὸς καὶ ἡ θλῖψις ὥρμησαν εἰς τὴν ψυχήν της σὰν ἀντίθετοι ἄνεμοι, καὶ συνέτριβον τὸν λογισμόν της καὶ ἐσήκωναν πολλὰ κύματα, καὶ τοῦτο ὄχι δύο ἢ τρεῖς ἢ εἴκοσιν ἡμέρας, ἀλλὰ ἐπὶ ἔτη ὁλόκληρα (διότι ἀπὸ πολλοῦ χρόνου, λέγει, ἔγινεν αὐτό), ὑπέμεινε τὴν τρικυμίαν μὲ γενναιότητα καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ καταποντισθῇ ὁ λογισμός της. Διότι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, καθήμενος εἰς τὸ τιμόνι σὰν κυβερνήτης τοῦ σκάφους, τὴν ἔπειθε νὰ ὑπομείνῃ γενναίως τὸν κλυδωνισμὸν ἐκεῖνον.
713 A Καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ κυβερνᾷ τὴν ψυχήν της, ἕως ὅτου ὡδήγησε τὸ σκάφος, γεμᾶτον ἀπὸ τὸ φορτίον, εἰς τὸν ὑπήνεμον λιμένα, καὶ τὴν κοιλίαν της γεμάτην ἀπὸ θησαυρὸν πολύτιμον. Διότι ἡ κοιλία αὐτὴ δὲν ἐβάσταζε οὔτε χρυσάφι, οὔτε ἀσήμι, ἀλλὰ προφήτην καὶ ἱερέα. Καὶ ὁ ἁγιασμὸς αὐτῆς τῆς κοιλίας ἦταν διπλός, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι τὸ κυοφορούμενον παιδὶ ἦταν προφήτης καὶ ἱερεύς,

ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἡ σύλληψις εἰς τὴν κοιλίαν της συνετελέσθη μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ.

B Καὶ δὲν ἦτο μόνον τὸ φορτίον παράδοξον καὶ ἄξιον θαυμασμοῦ, ἀλλὰ παραδοξότερος ἀκόμη ὑπῆρξεν ὁ τρόπος τῆς ἐμπορίας. Διότι δὲν τὸ παρέδωσεν εἰς ἀνθρώπους οὔτε εἰς τίποτε ἐμπόρους καὶ καπήλους, ἀλλὰ ἀμέσως, μόλις τὸ ἔβγαλεν ἀπὸ τὸ σκάφος, τὸ ἐπώλησεν εἰς τὸν Θεόν. Καὶ τόσον πολὺ ἐφρόντισε τὸ ἐμπόρευμα αὐτό, ὅσον ἦταν φυσικὸν νὰ ἐνδιαφερθῇ δι' αὐτό, ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο διὰ συμφωνίαν μὲ τὸν Θεόν. Διότι ὁ Θεὸς μόλις ἔλαβε τὸ παιδὶ τῆς ἀνταπέδωσε ἄλλο τέκνον. Ἢ μᾶλλον ὄχι ἕνα τέκνον, οὔτε δύο, οὔτε τρία καὶ τέσσαρα μόνον, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερα. C «Ὑπῆρξε στεῖρα», λέγει, «ποὺ ἐγέννησεν ἑπτά».[3] Καὶ ὁ τόκος ὑπερέβη τὸ κεφάλαιον. Τέτοια εἶναι ἡ συναλλαγὴ μὲ τὸν Θεόν. Δὲν ἀνταποδίδει ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ τὸ κεφάλαιον εἰς τὸ πολλαπλάσιον. Καὶ δὲν τῆς ἐχάρισε μόνον θηλυκὰ παιδία, ἀλλὰ ἐρρύθμισε τὰς γεννήσεις της, ὥστε νὰ εἶναι καὶ ἀπὸ τὰ δύο φῦλα. Ὥστε ἡ χαρά της νὰ εἶναι ὡλοκληρωμένη. Καὶ τὰ λέγω αὐτὰ ὄχι μόνον διὰ νὰ ἐπαινέσετε τὴν πίστιν της, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἐπιδείξετε παρόμοιον ζῆλον πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀνεξικακίαν της, τὴν ὁποίαν ἠκούσατε ἤδη ἐν μέρει. Διὰ νὰ σᾶς συμπληρώσω καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἐπιτρέψατέ μου δι' ὀλίγον νὰ διηγηθῶ τοὺς λόγους ποὺ ἐλέχθησαν πρὸς τὸν ἱερέα καὶ τὸν βοηθόν του, μετὰ τὴν πρώτην προσευχήν, διὰ νὰ γνωρίσετε τὴν πραότητα καὶ τὸ ἥμερον φρόνημα τῆς γυναικός. D «Ἐπειδὴ δὲ αὐτὴ ἐπὶ πολλὴν ὥραν παρέτεινε τὴν προσευχήν της ἐνώπιον τοῦ Κυρίου», λέγει, «ὁ ἀρχιερεὺς Ἠλεὶ παρετήρει τὸ στόμα αὐτῆς».[4]

Ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς μαρτυρεῖ διπλῆν ἀρετὴν διὰ τὴν γυναῖκα, δηλαδή, καὶ τὴν καρτερίαν της κατὰ τὰς προσευχὰς καὶ τὴν ἐγρήγορσιν τῆς διανοίας της. Τὴν μὲν μίαν μὲ τὸ «ἐπὶ πολλὴν ὥραν παρέτεινε τὴν προσευχήν της», τὴν δὲ ἄλλην μὲ τὴν προσθήκην «ἐνώπιον τοῦ Κυρίου». Διότι ὅλοι μὲν προσευχόμεθα, ὄχι ὅμως ὅλοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅταν τὸ σῶμα εὑρίσκεται εἰς τὴν γῆν καὶ τὸ στόμα φλυαρῇ ἄσκοπα καὶ ἡ ψυχὴ περιέρχεται ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκίας καὶ τῆς ἀγορᾶς, πῶς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος E θὰ ἠμπορέσῃ νὰ εἰπῇ, ὅτι προσηυχήθη ἐνώπιον τοῦ Θε-

3 Α' Βασιλ. 2, 5.
4 Α' Βασιλ. 1, 12.

οῦ; Διότι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου προσεύχεται αὐτὸς ποὺ συγκεντρώνει ἀπὸ παντοῦ τὴν ψυχήν του καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν τὸν συνδέει τίποτε μὲ τὴν γῆν, ἐπειδὴ μετέφερε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐξεδίωξε ἀπὸ τὴν ψυχήν του κάθε ἀνθρώπινον λογισμόν. Ὅπως ἀκριβῶς ἔκαμε τότε καὶ αὐτὴ ἡ γυναῖκα, ἡ ὁποία μὲ ἀπόλυτον αὐτοσυγκέντρωσιν καὶ ἔντασιν τῆς διανοίας παρεκάλει τὸν Θεὸν μὲ συντετριμμένην ψυχήν. Πῶς δὲ λέγει, ὅτι ἐπὶ πολλὴν ὥραν παρέτεινε τὴν προσευχήν της, ἐνῷ τὸ μέγεθος τῆς προσευχῆς της ἦτο μικρόν; Διότι δὲν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Θεὸν μακροὺς λόγους, οὔτε παρέτεινεν 714 A εἰς ἔκτασιν τὴν προσευχήν της, ἀλλὰ εἶπε μόνον ὀλίγας καὶ ἁπλᾶς λέξεις: «Κύριε τῶν Δυνάμεων,[5] ἐὰν ρίψης βλέμμα εὐσπλαχνίας καὶ ἴδῃς τὴν θλῖψιν καὶ τὴν ἐντροπὴν τῆς δούλης σου ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἶμαι στεῖρα, μὲ ἐνθυμηθῇς εἰς τὸ ἔλεός σου καὶ δὲν μὲ λησμονήσῃς καὶ μοῦ δώσῃς τέκνον, ἐγὼ σοῦ ὑπόσχομαι νὰ ἀφιερώσω αὐτὸ ἐνώπιόν σου, διὰ νὰ σὲ ὑπηρετῇ διαρκῶς μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου του. Ὑπόσχομαι ἐπὶ πλέον, ὅτι οἶνον καὶ οἰνοπνευματώδη γενικῶς ποτὰ B δὲν θὰ πίῃ τὸ παιδὶ αὐτὸ εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν καὶ ψαλίδι δὲν θὰ ἀνεβῇ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, διὰ νὰ τοῦ κόψῃ τὴν κόμην».[6] Ποῦ εἶναι τὸ πλῆθος τῶν λόγων;

Τί ἐννοοῦσε, λοιπόν, ὅταν ἔλεγε «παρέτεινεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὴν προσευχήν»; Ὅτι ἔλεγε συνεχῶς τὰ ἴδια καὶ δὲν ἐκουράζετο νὰ δαπανᾷ πολὺν χρόνον μὲ τοὺς ἰδίους λόγους. Πραγματικά, καὶ ὁ Χριστὸς εἰς τὰ Εὐαγγέλια μᾶς ἐπρόσταζε νὰ προσευχώμεθα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.[7] Ὅταν δηλαδὴ εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ μὴ προσεύχωνται, ὅπως προσεύχονται οἱ εἰδωλολάτραι καὶ νὰ μὴ φλυαροῦν, μᾶς ἐδίδαξε ταυτοχρόνως καὶ ἕνα μέτρον προσευχῆς. Καὶ ἐφανέρωνε, ὅτι ἡ δυνατότης νὰ εἰσακουσθοῦν δὲν ἔγκειται εἰς τὸ πλῆθος τῶν λόγων, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐγρήγορσιν τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ πῶς λοιπόν, θὰ εἴπῃ, ἀφοῦ πρέπει νὰ προσευχώμεθα μὲ ὀλίγας λέξεις, εἶπεν εἰς αὐτοὺς μίαν παραβολὴν σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν πρέπει πάντοτε νὰ προσεύχωνται; Τοὺς εἶπε δηλαδὴ ὅτι ἦταν μία χήρα γυναῖκα, ἡ ὁποία κατώρθωσε νὰ κάμψῃ ἕνα σκληρὸν

5. Ἡ φράσις τοῦ κειμένου «Ἀδωναῒ Κύριε Ἐλωεὶ Σαβαώθ» περιέχει ἑβραϊκὰς ὀνομασίας τοῦ Θεοῦ καὶ σημαίνει Κύριε, Θεέ μου, Κύριε τῶν Δυνάμεων.
6. Α΄ Βασιλ. 1, 11.
7. Πρβλ. Ματθ. 6, 7—8.

καὶ ἀπάνθρωπον δικαστήν, ποὺ οὔτε τὸν Θεὸν ἐφοβεῖτο, οὔτε τοὺς ἀνθρώπους ἐντρέπετο, καὶ τὸ ἐπέτυχεν αὐτὸ μὲ τὰς συχνὰς προσευχὰς καὶ τὴν πυκνότητα τῆς ἱκεσίας.[8] Πῶς δὲ καὶ ὁ Παῦλος μᾶς συμβουλεύει καὶ λέγει «νὰ ἐπιμένετε εἰς τὴν προσευχήν»;[9] Καὶ πάλιν: «Νὰ προσεύχεσθε χωρὶς διακοπήν»;[10] Διότι, ἐὰν δὲν πρέπει ν' ἀπατείνωμεν μακροὺς λόγους καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος νὰ προσευχώμεθα χωρὶς διακοπήν, τότε τὸ ἕνα εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸ ἄλλο. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀντίθετον, δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀπεναντίας πολὺ σύμφωνον. Διότι καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Παῦλος μᾶς ἐπρόσταξαν νὰ κάμνωμεν τὰς προσευχάς μας συντόμους καὶ πυκνὰς μὲ μικρὰ διαλείμματα. Διότι ἂν δώσῃς μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὸν λόγον, εἶναι δυνατὸν συχνὰ νὰ βαρεθῇς, ὁπότε δίδεις τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν διάβολον νὰ προσέλθῃ καὶ νὰ σὲ ὑποσκελίσῃ καὶ νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν σκέψιν σου ἀπὸ τὰ λεγόμενα. Ἐνῷ, ἂν κάνῃς τὰς προσευχάς σου συνεχεῖς καὶ πυκνάς, D καλύπτων μὲ τὴν πυκνότητα ὅλον τὸν χρόνον, θὰ ἠμπορέσῃς εὔκολα νὰ σωφρονῇς καὶ νὰ κάνῃς τὰς προσευχάς σου μὲ πολλὴν πνευματικὴν διαύγειαν καὶ ἐγρήγορσιν. Πρᾶγμα ποὺ ἔκανε καὶ αὐτὴ ἡ γυναῖκα, χωρὶς νὰ μακρηγορῇ, ἀλλὰ προσερχομένη εἰς τὸν Θεὸν μὲ μεγάλην συχνότητα. Ἔπειτα, ὅταν τὴν ἀπεστόμωσεν ὁ ἱερεύς, διότι αὐτὸ ἐννοεῖ μὲ τὸ «παρετήρει τὸ στόμα αὐτῆς καὶ τὰ χείλη της μόλις ἐκινοῦντο, ἐνῷ ἡ φωνή της δὲν ἠκούετο καθόλου»,[11] ἔσπευσε καὶ εἰς τὸν ἱερέα νὰ ὑπακούσῃ, καὶ τὴν προσευχὴν νὰ παύσῃ. Εἶχε σφραγισθῆ λοιπὸν ἡ φωνή της, E δὲν ἐσφραγίσθη ὅμως ἡ παρρησία της, ἀλλὰ ἡ καρδία της ἀπὸ μέσα ἐβόα ἐντονώτερα. Καὶ αὐτὸ εἶναι κατ' ἐξοχὴν προσευχή, ὅταν ἡ φωνὴ ἀναπέμπεται ἀπὸ μέσα. Καὶ αὐτὸ κυρίως εἶναι γνώρισμα βασανισμένης ψυχῆς, ὅταν ἐκδηλώνῃ τὴν προσευχήν της ὄχι μὲ τὸν τόνον τῆς φωνῆς, ἀλλὰ μὲ τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς.

Ἔτσι προσηύχετο καὶ ὁ Μωϋσῆς. Δι' αὐτό, καὶ ὅταν αὐτὸς δὲν ἔλεγε τίποτε, τοῦ λέγει ὁ Θεός: «Τί μὲ φωνάζεις;»[12] Διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι ἀκούουν μόνον αὐτὴν τὴν φωνήν, ἐνῷ ὁ Θεός, πρὶν ἀπὸ αὐτήν, ἀκούει τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὸν κράζουν ἀπὸ μέσα. 715 A Ἄρα εἶναι δυνα-

8. Πρβλ. Λουκ. 18, 3—6.
9. Ρωμ. 12, 12.
10. Α΄ Θεσσαλ. 5, 17.
11. Α΄ Βασιλ. 1, 12—13.
12. Ἐξοδ. 14, 15.

τὸν καὶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν κραυγάζουν, νὰ εἰσακούωνται καὶ ὅταν περιπατοῦν εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ προσεύχωνται ἀπὸ μέσα τους μὲ πολλὴν εὐλάβειαν, καὶ ὅταν εἶναι συντροφιὰ μὲ τοὺς φίλους τους, καὶ ὅταν κάνουν ὁ,τιδήποτε, ἀρκεῖ νὰ καλοῦν τὸν Θεὸν μὲ δυνατὴν φωνήν, ἐννοῶ τὴν ἐσωτερικὴν φωνὴν χωρὶς αὐτὴ νὰ γίγεται φανερὰ εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς παρόντας. Πρᾶγμα ποὺ ἔκαμε τότε καὶ ἡ γυναίκα ἐκείνη. «Ἡ φωνή της», λέγει, «δὲν ἠκούετο»,[13] ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὴν εἰσήκουσε. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐσωτερικὴ κραυγή της. «Εἶπε δὲ ὁ ὑπηρέτης τοῦ Ἠλεί, κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἠλεί: ἕως πότε θὰ εἶσαι μεθυσμένη; Σταμάτησε τὴν ἐπήρειαν τοῦ οἴνου σου καὶ φύγε μακρὰν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου».[14] Ἐδῶ προπαντὸς δύνασαι νὰ ἴδῃς τὴν φιλοσοφίαν τῆς γυναικός. **B** Εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἐχλεύαζεν ἡ ἀντίζηλος. Ἦλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ τὴν ἐξύβρισεν ὁ ὑπηρέτης τοῦ ἱερέως καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν ἐπετίμησε. Ἀπέφυγε τὴν τρικυμίαν τῆς οἰκίας, ἦλθεν εἰς τὸν λιμένα καὶ συνήντησε πάλι κύματα. Ἦλθε νὰ λάβῃ φάρμακον καὶ ὄχι μόνον δὲν ἔλαβε, ἀλλὰ ἐπληγώθη περισσότερον μὲ τὰς ὕβρεις καὶ ἡ πληγή της ἀνεξέσθη περισσότερον. Γνωρίζετε, βέβαια, πῶς αἰσθάνονται αἱ πονεμέναι ψυχαὶ ἀπὸ τοὺς χλευασμοὺς καὶ τὰς ὕβρεις. Ὅπως δηλαδὴ τὰ μεγάλα τραύματα χειροτερεύουν καὶ δὲν ἀνέχονται οὔτε νὰ τὰ ἐγγίσῃ κανένας ἐλαφρὰ μὲ τὸ χέρι του, ἔτσι καὶ **C** ἡ ταραγμένη ψυχὴ εἶναι δύσκολη καὶ δυσφορεῖ μὲ ὅλα καὶ πληγώνεται ἀπὸ τὴν τυχαίαν λέξιν. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως ἡ γυναίκα δὲν ἔπαθε τίποτε παρόμοιον, καὶ μάλιστα ἐνῷ τὴν ἐλοιδόρει ὁ ὑπηρέτης. Διότι ἐὰν τὴν εἶχεν ὑβρίσει ὁ ἱερεύς, δὲν θὰ ἦταν τόσον ἀξιοθαύμαστος ἡ ἀνεξικακία της. Διότι τὸ μέγεθος τοῦ ἀξιώματος καὶ τὸ βάρος τῆς ἐξουσίας του θὰ τὴν ἔπειθαν νὰ σωφρονῇ καὶ παρὰ τὴν θέλησίν της. Τώρα ὅμως δὲν ἔδειξε δυσαρέσκειαν οὔτε πρὸς τὸν ὑπηρέτην τοῦ ἱερέως. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπέσπασε περισσότερον τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ἐάν, μολονότι ἔχομεν ὑποστῇ λοιδορίας καὶ ἔχομεν πάθει ἀναρίθμητα κακά, ἀνεχώμεθα μὲ γενναιότητα **D** τοὺς ὑβριστάς, τότε θὰ προσελκύσωμεν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ.

Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερὸν αὐτό; Ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ συν-

13. Α' Βασιλ. 1, 13.
14. Αὐτόθι 1, 14.

έβησαν εἰς τὸν Δαυΐδ.[15] Τί ἔπαθεν αὐτὸς ἆρά γε; Κάποτε ἐξωρίσθη ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ ἐκινδύνευσε ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰδία ἡ ζωή του καὶ καθὼς ὁ στρατὸς ἐπῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ ἀκολάστου νεανίσκου, τοῦ τυράννου ἐκείνου καὶ πατροκτόνου, ἐπλανᾶτο εἰς τὴν ἔρημον καὶ δὲν ἐδυσανασχέτησεν οὔτε ἀπεγοητεύθη ἀπὸ τὸν Θεόν, οὔτε εἶπε: Τί εἶναι αὐτὸ τέλος πάντων ποὺ συνέβη; Ἐπέτρεψεν εἰς τὸν υἱὸν νὰ ἐξεγερθῇ ἐναντίον τοῦ πατρός του; Διότι ἀκόμη καὶ ἂν εἶχε λόγους νὰ τὸν κατηγορῇ, δὲν ἔπρεπε τὸ πρᾶγμα νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖ. **E** Ἐνῷ τώρα χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀδικηθῆ οὔτε ὀλίγον οὔτε πολύ, περιφέρεται καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ μολύνῃ τὴν χεῖρα του μὲ τὸ πατρικὸν αἷμα καὶ ὁ Θεὸς τὰ βλέπει αὐτὰ καὶ τὰ ἀνέχεται. Δὲν εἶπε ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτά. Καὶ τὸ πλέον σημαντικὸν καὶ ἀξιοθαύμαστον εἶναι, ὅτι, ἐνῷ ἐπλανᾶτο καὶ κατεδιώκετο ἀπὸ ὅλους, τοῦ ἐπετέθη ἕνας Σεμεεί, ἄνθρωπος πονηρὸς καὶ μικρός, καὶ τὸν ἀπεκάλει δολοφόνον καὶ ἀσεβῆ καὶ τὸν ἔλουζε μὲ μυρίας ἄλλας ὕβρεις.[16] Ἀλλ' αὐτὸς οὔτε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἐξηγριώθη. Καὶ ἐὰν εἰπῇ κάποιος:
716 **A** Ποῦ εἶναι τὸ θαυμαστόν; Ἁπλούστατα, δὲν ἀντεστάθη, διότι ἦταν ἀσθενὴς καὶ δὲν εἶχε τὴν δύναμιν. Εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν τῶν ἰσχυρισμῶν, πρῶτον μὲν δύναμαι νὰ εἰπῶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ δὲν θὰ τὸν ἐθαύμαζα τόσον, ἐὰν ἠνείχετο νὰ λοιδορῆται, ἐνῷ εἶχε τὸ στέμμα καὶ τὴν βασιλείαν καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὅσον τὸν ἐπαινῶ καὶ τὸν θαυμάζω τώρα, διότι τότε τὸ βάρος τῆς ἐξουσίας του καὶ ἡ εὐτέλεια τοῦ ὑβρίζοντος, θὰ τὸν ἔκανε πολλὲς φορὲς νὰ τὸν περιφρονήσῃ. Καὶ πολλοὶ ἄλλοι βασιλεῖς ἠνέχθησαν πολλὲς φορὲς τοιαύτας ἐκδηλώσεις κρίνοντες **B** ὡς ἐλαφρυντικὸν τὴν ὑπερβολικὴν μανίαν τῶν ὑβριστῶν. Πραγματικά, αἱ ὕβρεις δὲν μᾶς πειράζουν τὸ ἴδιον, ὅταν εὐτυχῶμεν καὶ ὅταν δυστυχῶμεν. Ὅταν ὅμως πταίσωμεν, τότε μᾶς κτυποῦν μὲ μεγαλυτέραν δύναμιν καὶ μᾶς πληγώνουν ὑπερβολικά. Ἐπὶ πλέον, ἠμποροῦμε νὰ εἰποῦμε καὶ τοῦτο, ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀμυνθῇ, ἀλλὰ δὲν ἠμύνθη. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ἡ στάσις του αὐτὴ προήρχετο ὄχι ἀπὸ ἀδυναμίαν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀνεξικακίαν, ὅταν ὁ στρατηγὸς ἠξίωσε νὰ τοῦ ἐπιτραπῇ νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν ἐκείνου, ὄχι μόνον δὲν ἐπέτρεψεν ὁ Δαυΐδ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἠμπόδισε λέγων: «Διατί, υἱὲ τῆς Σα-

15. Πρβλ. Β' Βασιλ. 16 ἑξῆς.
16. Πρβλ. Β' Βασιλ. 16, 5—13.

ρουΐας,[17] ἀναμιγνύεσαι εἰς τὰς ἰδικάς μου ὑποθέσεις; Ἀφήσατέ τον νὰ μὲ C καταρᾶται μήπως ὁ Θεὸς ἰδῇ αὐτὸν τὸν ἐξευτελισμόν μου καὶ μὲ ἀνταμείψῃ μὲ ἀγαθὰ ἀντὶ τῆς κατάρας, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐξεσφενδονίσθη ἐναντίον μου». Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε.[18]

Βλέπεις πῶς γνωρίζει ὁ δίκαιος, ὅτι τὸ νὰ ὑπομένῃς μὲ γενναιότητα τὰς λοιδορίας γίνεται ἀφορμὴ μεγαλυτέρας ἀναδείξεως; Διὰ τοῦτο κάποτε συνέλαβε τὸν Σαοὺλ ἐντὸς διπλοῦ τοίχου καὶ ἠδύνατο νὰ τὸν σφάξῃ, τὸν ἐλυπήθη. Καὶ τοῦτο τὴν στιγμὴν ποὺ οἱ παρευρισκόμενοι ἐξώθουν αὐτὸν νὰ σύρῃ τὸ ξίφος.[19] Ἀλλὰ δὲν τὸν ἔκαμαν νὰ σύρῃ τὸ ξίφος, οὔτε ἡ ἄνεσις ποὺ τοῦ παρεῖχεν ἡ ἐξουσία, D οὔτε ἡ παρότρυνσις τῶν ἄλλων, οὔτε τὸ γεγονὸς ὅτι εἶχε ὑποστῆ πολλὰ δεινά, οὔτε τὸ ἐνδεχόμενον νὰ πάθῃ χειρότερα, καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οὔτε ὁ στρατὸς ἐπρόκειτο νὰ μάθῃ, ὅτι διέπραξεν αὐτὴν τὴν σφαγήν. Διότι ἦταν σπήλαιον ἐκεῖ καὶ δὲν ἦταν παρὼν κανένας ἄλλος, ἀλλὰ εὑρίσκετο μόνος του. Καὶ δὲν εἶπεν αὐτὸ ποὺ ἔλεγε κάποιος μοιχευόμενος: «Ὁλόγυρά μου εἶναι σκότος καὶ τοῖχοι, διατί φοβοῦμαι;».[20] Ἀλλὰ ἔβλεπε τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν καὶ ἐγνώριζεν, ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Κυρίου εἶναι ἀπείρως φωτεινότεροι ἀπὸ τὸν ἥλιον. E Διὰ τοῦτο ὅλα τὰ ἔπραττε καὶ ὡμίλει κατὰ τοιοῦτον τρόπον, σὰν νὰ ἦταν ἐκεῖνος παρὼν καὶ νὰ ἔκρινε τὰ λεγόμενά του, καὶ λέγει: «Ποτὲ δὲν θὰ βάλω τὴν χεῖρα μου εἰς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν φονεύσω, διότι αὐτὸς ἔχει χρισθῆ ἀπὸ τὸν Κύριον σὰν βασιλεὺς καὶ εἶναι βασιλεύς».[21] Δὲν βλέπω τὴν πονηρίαν, ἀντιθέτως βλέπω τὴν ἀξίαν. Μὴ μοῦ εἰπῇ κανένας ὅτι αὐτὸς εἶναι βίαιος καὶ μιαρός. Διότι ἐγὼ σέβομαι καὶ τιμῶ τὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς μοῦ φαίνεται ἀνάξιος. Διότι δὲν εἶναι ἰδικόν μου ἔγκλημα, ὅτι αὐτὸς ἐφάνη ἀνάξιος τῆς τιμῆς». Αὐτὸ ἂς τὸ ἀκούσουν ὅσοι καταφρονοῦν τοὺς ἱερεῖς καὶ ἂς μάθουν πόσην εὐλάβειαν ἐπέδειξεν αὐτὸς πρὸς τὸν βασιλέα. 717 A Καὶ βέβαια ὁ ἱερεὺς εἶναι περισσότερον ἀξιοτίμητος καὶ ἀξιοσέβαστος παρὰ ὁ βασιλεύς, καθ' ὅσον τὸ λειτούργη-

17. Μητέρα τοῦ Ἰωάβ, ἀρχιστρατηγοῦ τοῦ Δαυΐδ. Καὶ τὰ ἄλλα παιδιά αὐτῆς εὑρίσκοντο πλησίον τοῦ Δαυΐδ, κατέχοντα ἐπιφανεῖς θέσεις, ὡς ὁ ἐν προκειμένῳ ὑπονοούμενος Ἀβεσσά. Πρβλ. Β' Βασιλ. 16, 9.
18. Πρβλ. Αὐτόθι 16, 10, 12.
19. Πρβλ. Α' Βασιλ. 24 ἑξῆς.
20. Σοφ. Σειρ. 23, 18.
21. Α' Βασιλ. 24, 7.

μά του εἶναι ὑψηλότερον. Ἂς μάθουν λοιπὸν νὰ μὴ κρίνουν μήτε νὰ ζητοῦν εὐθύνας, ἀλλὰ νὰ ὑποτάσσωνται καὶ νὰ ὑποχωροῦν. Διότι σὺ μὲν δὲν γνωρίζεις τὴν ζωὴν τοῦ ἱερέως, καὶ ἂν εἶναι κάπως φαῦλος ἢ ἀδιάφορος. Αὐτὸς ὅμως ἐγνώριζε μὲ ἀκρίβειαν ὅλα ὅσα ἔκαμεν ὁ Σαούλ. Ὅμως καὶ πάλι ἀνεγνώριζε καὶ ἐσέβετο τὴν ἐξουσίαν, ἡ ὁποία τοῦ ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὅτι δὲ δὲν δικαιολογεῖσαι, οὔτε συγχωρεῖσαι νὰ καταφρονῇς τοὺς προϊσταμένους καὶ νὰ παρακούῃς τὰ κελεύσματά των, ἀκόμη καὶ ἂν τοὺς γνωρίζῃς μὲ ἀκρίβειαν, ἄκουσε πῶς ὁ Χριστὸς ἀπέρριψε καὶ αὐτὴν τὴν πρόφασιν, μὲ ἐκεῖνα ποὺ λέγει εἰς τὰ Εὐαγγέλια: B «Ἐπὶ τοῦ διδασκαλικοῦ θρόνου τοῦ Μωϋσέως ἐκάθισαν οἱ νομοδιδάσκαλοι καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Ὅλα λοιπόν, ὅσα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου θὰ σᾶς εἰποῦν αὐτοὶ νὰ τὰ φυλάττετε, φυλάττετε καὶ πράττετε αὐτά. Μὴ πράττετε ὅμως σύμφωνα πρὸς τὰ ἔργα των καὶ τὸ παράδειγμά των».[22] Βλέπεις λοιπόν, ὅτι δὲν ἀτίμασε τὴν παραίνεσιν οὔτε ἀπέρριψε τὴν διδασκαλίαν ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων ὁ βίος ἦταν τόσον διεφθαρμένος, ὥστε νὰ εἶναι ἄξιος διαβολῆς εἰς τοὺς μαθητάς του; Καὶ τὰ λέγω αὐτὰ ὄχι διότι θέλω νὰ κατηγορήσω τοὺς ἱερεῖς, μὴ γένοιτο, διότι σεῖς οἱ ἴδιοι εἴσθε μάρτυρες καὶ τῆς συμπεριφορᾶς των καὶ ὅλης των τῆς εὐλαβείας. Ἀλλὰ τὰ λέγω, διὰ νὰ παρέχωμεν εἰς αὐτοὺς ἀφθόνως τὸν σεβασμόν μας καὶ τὴν τιμήν. C Διότι δὲν θὰ ὠφελήσωμεν τόσον πολὺ αὐτούς, ὅσον ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. «Ἐκεῖνος ποὺ ὑποδέχεται καὶ ὑποστηρίζει καὶ συντρέχει προφήτην λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι προφήτης, θὰ λάβῃ τὴν αὐτὴν ἀνταμοιβήν, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ προφήτης».[23]

Ἐὰν λοιπὸν δὲν μᾶς εἶναι ἐπιτρεπτὸν νὰ κρίνωμεν ὁ ἕνας τὴν ζωὴν τοῦ ἄλλου, πολὺ περισσότερον αὐτὸ ἰσχύει διὰ τὴν ζωὴν τῶν πατέρων. Ἀλλὰ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔλεγα (εἶναι ἀνάγκη, βέβαια, νὰ ἐπανέλθω πάλιν εἰς αὐτὴν τὴν γυναῖκα), ὅτι καὶ τὸ νὰ ὑποφέρῃς μὲ γενναιότητα τὰς λοιδορίας γίνεται αἴτιον πολλῶν ἀγαθῶν, συνέβη καὶ εἰς τὸν Ἰώβ. Καὶ πραγματικά, ἐκεῖνον δὲν τὸν θαυμάζω τόσον πρὶν ἀπὸ τὴν παραίνεσιν τῆς γυναικός, ὅσον μετὰ τὴν ὀλεθρίαν ἐκείνην συμβουλήν. Καὶ μὴ νομίζῃ κανένας, ὅτι αὐτὸ ποὺ λέγω εἶναι παράδοξον. D Διότι πολλὲς φορὲς ἀνθρώπους, ποὺ δὲν τοὺς ὑπεσκέλισε ἡ φύσις

22. Ματθ. 23, 2—3.
23. Ματθ. 10, 41.

τῶν πραγμάτων, τοὺς κατέστρεψεν ἕνας λόγος καὶ μία ὀλεθρία παραίνεσις. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐγνώριζε καλὰ καὶ ὁ διάβολος καὶ μετὰ τὴν δοκιμασίαν τοῦ πλήγματος, ἐπέφερε καὶ τὴν προσβολὴν τῶν λόγων. Ὅπως, δηλαδή, ἔκαμε καὶ εἰς τὸν Δαυΐδ. Διότι ὅταν τὸν εἶδε, ὅτι ὑπέμεινε μὲ γενναιότητα τὴν ἐπανάστασιν τοῦ παιδιοῦ καὶ τὴν παράνομον ἐκείνην τυραννίαν, θέλων νὰ κάμψη τὴν ψυχήν του καὶ νὰ τὸν πείση νὰ ἐξοργισθῆ, ἔστειλεν ἐναντίον του ἐκεῖνον τὸν Σεμεεί, ἀφοῦ τὸν προετοίμασε νὰ κεντήση τὴν ψυχήν του μὲ πικροὺς λόγους. Τὸ ἴδιον κακούργημα ἐσκέφθη καὶ ἐναντίον τοῦ Ἰώβ. E Διότι ὅταν εἶδε ἐκεῖνον νὰ περιφρονῆ τὰ βέλη του καὶ νὰ ἵσταται μὲ γενναιότητα σὰν ἀδαμάντινος πύργος εἰς ὅλα, ἐξώπλισε τὴν γυναῖκα, ὥστε ἡ συμβουλὴ νὰ εἶναι ἀνύποπτος καὶ ἔκρυψε τὸ δηλητήριον εἰς τοὺς λόγους ἐκείνης καὶ διεξετραγώδησε τὴν συμφοράν. Τί ἀπήντησε λοιπὸν ὁ γενναῖος ἐκεῖνος; «Διατί ὡμίλησες κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, σὰν νὰ εἶσαι μία ἀπὸ τὰς ἀπερισκέπτους καὶ ἀνοήτους γυναῖκας; Ἐὰν τὰ ἀγαθὰ εὐχαρίστως ἐδέχθημεν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Κυρίου, τὰς θλίψεις καὶ τὰς συμφορὰς δὲν θὰ τὰς ὑπομείνωμεν;»[24] 718 A Τὸ βαθύτερον νόημα τῶν λόγων αὐτῶν εἶναι τὸ ἑξῆς: Ἂν δὲν ἦταν Δεσπότης καὶ δὲν ὑπερεῖχεν ἡμῶν τόσον πολύ, ἀλλὰ ἦταν ἕνας φίλος ἰσότιμος μὲ ἡμᾶς, ποίαν δικαιολογίαν θὰ εἴχαμε, ἐνῶ ἔχομεν δεχθῆ τόσας εὐεργεσίας ἀπὸ αὐτόν, νὰ τοῦ ἀνταποδίδωμεν τὰ ἀντίθετα; Εἶδες κρίσιν φιλόθεον, καὶ πῶς δὲν μεγαλοφρονεῖ οὔτε καμαρώνει ποὺ ὑπέφερε γενναίως τὰς πληγὰς ἐκείνας, ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν φυσικὴν ἀντοχήν, οὔτε θεωρεῖ σὰν δεῖγμα σοφίας καὶ μεγαλοψυχίας τὴν τόσην ὑπομονήν, ἀλλὰ ἔτσι αὐθορμήτως ἀπεστόμωσε τὴν γυναῖκα, ὡσὰν νὰ ἐξεπλήρωνεν ἀναγκαῖον χρέος καὶ νὰ μὴν εἶχε πάθει τίποτε τὸ παράλογον; Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τὴν γυναῖκα αὐτήν. B Ἐπειδὴ δηλαδή, τὴν εἶδε νὰ ὑπομένη τὴν ἀτεκνίαν μὲ γενναιότητα καὶ νὰ προσπίπτη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐκίνησεν ἐναντίον της τὸν ὑπηρέτην τοῦ ἱερέως ὥστε νὰ τὴν ἐξαγριώση περισσότερον.

Ἀλλὰ ἡ γυναῖκα δὲν ἔπαθε τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ καθὼς εἶχε συνηθίσει νὰ ὑπομένη τὰς λοιδορίας εἰς τὴν οἰκίαν της καὶ εἶχε γυμνασθῆ εἰς τοὺς ὀνειδισμοὺς τῆς ἀντιζήλου ἀντιμετώπισεν ἀφόβως τὰς προσβολὰς αὐτάς. Δι' αὐτὸ καὶ ἐπεδείκνυε εἰς τὸν ναὸν μεγάλην ἐπιείκειαν,

24. Ἰὼβ 2, 10.

καὶ ὑπέμενε μὲ ἀνδρείαν καὶ μεγαλοψυχίαν τοὺς ὀνειδισμοὺς διὰ τὴν μέθην καὶ τὸ παραλήρημα. Καὶ ἦταν ὡσὰν νὰ μὴ ἤκουσεν αὐτὰ τὰ λόγια. Διότι, ὅταν τῆς εἶπεν ὁ ὑπηρέτης: C «Σταμάτησε τὴν ἐπήρειαν τοῦ οἴνου σου καὶ φῦγε μακρὰν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου», ἀπεκρίθη ἡ Ἄννα καὶ τοῦ εἶπε: «Ὄχι, Κύριε, δὲν εἶμαι μεθυσμένη».[25] Τὸν ὑβριστὴν τὸν ὠνόμασε Κύριον. Καὶ δὲν εἶπεν αὐτὸ ποὺ λέγουν πολλοὶ ἄνθρωποι. Μοῦ λέγει αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁ ἱερεύς; Αὐτὸς ποὺ διδάσκει τοὺς ἄλλους μὲ ὠνείδισε διὰ μέθην καὶ παράκρουσιν; Ἀλλὰ τί ἔπραξε; Ἐφρόντισε ν' ἀποκρούση μόνον τὴν ὑπόνοιαν, ἂν καὶ δὲν ἦταν ἀληθής.

Ἡμεῖς ὅμως, πολλὲς φορές, ὅταν ὑβρισθῶμεν, ἐνῶ πρέπει ν' ἀπολογηθῶμεν διὰ ν' ἀπαλλαγῶμεν, ἐξαπτόμεθα καὶ D ὡσὰν θηρία ὁρμῶμεν ἐναντίον τῶν ὑβριστῶν καὶ τοὺς σφίγγομεν ἀπὸ τὸν λαιμόν, τοὺς σύρομεν, τοὺς ζητοῦμεν εὐθύνας διὰ τοὺς λόγους των καί, μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς ἐκδηλώσεις μας, ἐπιβεβαιώνομεν τὰς εἰς βάρος μας ὑπονοίας. Διότι, ἐὰν θέλης ν' ἀποδείξης εἰς τοὺς ὑβριστὰς ὅτι δὲν μεθύεις, δεῖξέ το μὲ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐπιείκειαν, ὄχι μὲ τὴν ὕβριν καὶ τὸν χλευασμόν. Διότι, ἂν κτυπήσης αὐτὸν ποὺ σὲ ὕβρισε, θὰ σὲ κατακρίνουν ὅλοι σὰν μεθυσμένον. Ἂν ὅμως ὑπομείνης γενναίως, ἀπέκρουσες ἤδη ἐμπράκτως τὴν πονηρὰν ὑποψίαν. Πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔκαμε καὶ ἡ γυναῖκα καί, ὅταν εἶπε «ὄχι Κύριε», μὲ τὴν ἰδίαν τὴν στάσιν της ἐδείκνυε, ὅτι ἡ ὑποψία ἦταν ψευδής. E Ἀπὸ ποῦ ὅμως ἐγεννήθη ἡ ὑποψία αὐτὴ εἰς τὸν ἱερέα; Μήπως τὴν εἶδε νὰ γελᾶ; Μήπως τὴν εἶδε νὰ χορεύη; Μήπως τὴν εἶδε νὰ τρεκλίζη καὶ νὰ πίπτη κάτω; Μήπως τὴν ἤκουσε νὰ λέγη κανένα αἰσχρὸν καὶ ἀπρεπῆ λόγον; Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν τοῦ ἐγεννήθη αὐτὴ ἡ ὑπόνοια; Ὄχι ἐπιπόλαια, οὔτε τυχαῖα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ὥραν τῆς ἡμέρας. Διότι ἦταν μεσημέρι τότε ποὺ ἔκανε τὴν προσευχήν της. Ἀπὸ ποῦ γίνεται τοῦτο φανερόν; Ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Διότι λέγει: «Ἔπειτα ἀπὸ τὸ φαγητὸν εἰς τὴν Σηλὼ καὶ ἀφοῦ ἤπιαν, 719 A ἡ Ἄννα ἐσηκώθη, καὶ ἐστάθη ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».[26] Βλέπεις; Τὴν ὥραν, ποὺ ὅλοι οἱ ἄλλοι ξεκουράζονται, αὐτὴ τὴν ἔκαμε ὥραν προσευχῆς, καὶ μετὰ τὸ φαγητὸ ἔτρεχε διὰ τὴν ἱκεσίαν καὶ ἄφηνε νὰ τρέξουν πηγαὶ δακρύων καὶ εἶχε τὴν ψυχήν της σω-

25. Α' Βασιλ. 1, 14, 15.
26. Α' Βασιλ. 1, 9.

φρονοῦσαν καὶ ἄγρυπνον καὶ μετὰ τὸ φαγητὸν τόσον πολὺ προσηυχήθη, ὥστε ἔλαβε δῶρον πέραν τῶν φυσικῶν δυνατοτήτων, κατέλυσε τὴν στειρότητα καὶ διώρθωσε τὴν ἀσθενῆ της φύσιν.

Αὐτὰ λοιπὸν ἐκερδίσαμεν ἀπὸ τὴν γυναῖκα, ὥστε ἐμάθαμε νὰ προσευχώμεθα μετὰ τὴν εὐωχίαν. Διότι αὐτὸς ποὺ εἶναι προετοιμασμένος διὰ προσευχήν, ποτὲ δὲν θὰ ἐκπέσῃ εἰς μέθην καὶ παράκρουσιν, B ποτὲ δὲν θὰ σκάσῃ ἀπὸ τὴν πολυφαγίαν, ἀλλὰ ἔχων τὴν προσδοκίαν τῆς προσευχῆς σὰν χαλινὸν εἰς τοὺς λογισμούς του, παίρνει μὲ μέτρον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐκτεθειμένα ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ πλημμυρίζει μὲ εὐλογίαν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. Διότι τράπεζα ποὺ ἀρχίζει μὲ προσευχὴν καὶ καταλήγει εἰς προσευχήν, ποτὲ δὲν θὰ εἶναι ἐστερημένη, ἀλλὰ θὰ μᾶς προσφέρῃ ὅλα τὰ ἀγαθὰ μὲ ἀφθονίαν μεγαλυτέραν καὶ ἀπὸ τὴν ἀφθονίαν τῆς πηγῆς. Ἂς μὴ παραβλέπωμεν λοιπὸν ἕνα τόσον μέγα κέρδος. Διότι εἶναι ἄτοπον οἱ μὲν ἰδικοί μας δοῦλοι, ἂν τοὺς δώσωμεν κάτι ἀπὸ τὰ ἀγαθά μας, νὰ μᾶς εὐχαριστοῦν καὶ νὰ μᾶς ἐγκωμιάζουν. C ὅταν ἀναχωροῦν. ἐνῶ ἡμεῖς ποὺ ἀπολαμβάνομεν τόσα ἀγαθὰ νὰ μὴ ἀνταποδίδωμεν εἰς τὸν Θεὸν ἀνάλογον τιμήν, καὶ μάλιστα ὅταν πρόκειται νὰ ἀπολαύσωμεν μεγάλην ἀσφάλειαν. Διότι ὅπου ὑπάρχει προσευχὴ καὶ εὐχαριστία, ἐκεῖ ἔρχεται ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκδιώκονται οἱ δαίμονες καὶ κάθε ἐχθρικὴ δύναμις δραπετεύει καὶ χάνεται μακρυά.

Ἐκεῖνος ποὺ σκοπεύει νὰ προσευχηθῇ, δὲν τολμᾷ νὰ εἴπῃ τίποτε τὸ ἄτοπον, οὔτε καὶ εἰς τὴν κορύφωσιν τῆς εὐωχίας. Καὶ ἂν εἴπῃ κάτι, μετανοεῖ ἀμέσως. Δι' αὐτὸ πρέπει καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς τραπέζης νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Θεόν. Καὶ δὲν θὰ περιπέσωμεν ποτὲ εἰς μέθην εὔκολα, ὅπως εἶπα παραπάνω, D ἂν διαπαιδαγωγήσωμεν τὸν ἑαυτόν μας εἰς αὐτὴν τὴν συνήθειαν. Ὥστε ἀκόμη καὶ ἂν σηκωθῇς ἀπὸ τὸ τραπέζι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ, νὰ μὴ καταλύσῃς τὴν συνήθειαν. οὔτε εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν. ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἂν ἔχωμεν βαρεῖαν τὴν κεφαλὴν καὶ ἂν τρεκλίζωμεν καὶ ἂν πίπτωμεν κάτω, πάλιν νὰ εὐχηθῶμεν καὶ νὰ μὴ ἀφήσωμεν τὴν συνήθειαν νὰ ἐκφυλισθῇ. Διότι ἂν τὴν προηγουμένην ἡμέραν προσευχηθῇς εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, τὴν ἑπομένην θὰ διορθώσῃς τὴν ἀσχημίαν ἐκείνην τῆς προηγουμένης. Ὅταν λοιπὸν γευματίζωμεν, ἂς ἐνθυμούμεθα αὐτὴν τὴν γυναῖκα καὶ τὰ δάκρυά της καὶ τὴν ὡραίαν αὐτὴν μέθην της.

Διότι, πραγματικά, ἐμέθυεν ἡ γυναῖκα, ὄχι ὅμως ἀπὸ οἶνον, ἀλλὰ ἀπὸ μεγάλην εὐλάβειαν. E Διότι, ἐὰν ἔδειξεν αὐτὴν τὴν διαγωγὴν μετὰ τὸ γεῦμα, πῶς θὰ συμπεριεφέρθη τὸ πρωΐ; Ἂν μὲ τόσην εὐλάβειαν προσηύχετο μετὰ τὸ φαγητὸν καὶ τὸ ποτόν, πόσον εὐλαβὴς πρέπει νὰ ἦτο πρὶν νὰ φάγῃ;

Ἂς ἐπανέλθωμεν λοιπὸν πάλιν εἰς τοὺς λόγους αὐτῆς, οἱ ὁποῖοι εἶναι γεμᾶτοι σοφίαν καὶ πραότητα. Διότι, ἀφοῦ εἶπε «ὄχι, Κύριε», ἐσυνέχισε: «Εἶμαι μία σύζυγος, ἡ ὁποία διέρχεται πολὺ πικρὰς ἡμέρας. Οἶνον καὶ ἄλλα οἰνοπνευματώδη ποτὰ δὲν ἔχω πίει».[27] Βλέπεις, ὅτι οὔτε ἐδῶ ἀναφέρει τοὺς ὀνειδισμοὺς τῆς ἀντιζήλου. 720 A οὔτε ἀποκαλύπτει τὴν πονηρίαν ἐκείνης, οὔτε διεκτραγῳδεῖ τὴν ἰδικήν της συμφοράν, ἀλλὰ τόσον μόνον ἀποκαλύπτει τὴν ἀθυμίαν της, ὥστε ἀπήντησεν εἰς τὸν ἱερέα ἁπλῶς: «εἶμαι μία σύζυγος, ἡ ὁποία διέρχεται πολὺ σκληρὰς ἡμέρας. Οἶνον καὶ ἄλλα οἰνοπνευματώδη ποτὰ δὲν ἔχω πίει, ἀλλὰ ξεχύνω τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».[28] Δὲν εἶπε προσεύχομαι εἰς τὸν Θεόν, ἱκετεύω τὸν Θεόν, ἀλλὰ «ξεχύνω τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου ἐνώπιον τοῦ Κυρίου». Δηλαδή, παρέδωσα ὁλόκληρον τὸν ἑαυτόν μου εἰς τὸν Θεόν, μετήγγισα εἰς αὐτὸν ὅλην τὴν διάνοιάν μου. ἔκαμα τὴν προσευχήν μου μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μου, διηγήθην εἰς τὸν Θεὸν ὅλην τὴν συμφοράν μου, ἔδειξα τὴν πληγήν μου. B Ἐκεῖνος δύναται νὰ ἐπιθέσῃ τὸ φάρμακόν του. «Μὴ θεωρήσῃς ἐμὲ τὴν δούλην σου ὡς ἁμαρτωλὴν καὶ ἀσεβῆ γυναῖκα».[29] Πάλιν ἀποκαλεῖ ἑαυτὴν δούλην καὶ σπεύδει, ὥστε νὰ μὴ δημιουργήσῃ εἰς τὸν ἱερέα κακὴν ἐντύπωσιν. Καὶ δὲν εἶπε μέσα της: Διατί νὰ ἀνησυχῶ διὰ τὴν διαβολήν του; Ἐντελῶς ἐπιπόλαια μὲ κατηγόρησε μὲ βάσιν μίαν ἄστοχον ὑποψίαν. Ἡ συνείδησίς μου νὰ εἶναι καθαρὰ καὶ ἂς μὲ κατηγοροῦν ὅλοι. Ἀλλὰ ἐφήρμοζε τὸν ἀποστολικὸν ἐκεῖνον νόμον, ὁ ὁποῖος προστάσσει νὰ προσέχωμεν τὴν συμπεριφοράν μας ὄχι μόνον ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων.[30] Καὶ ἀπέκρουε τὴν ὑποψίαν μὲ κάθε τρόπον λέγουσα: C «Μὴ θεωρήσῃς ἐμὲ τὴν δούλην σου ὡς ἁμαρτωλὴν καὶ ἀσεβῆ γυναῖκα». Τί σημαίνει λοι-

27. Α' Βασιλ. 1, 15.
28. Αὐτόθι.
29. Αὐτόθι 1, 16.
30. Πρβλ. Ρωμ. 12, 17.

πόν, «εἰς πρόσωπον;». Μὴ νομίσῃς ὅτι εἶμαι ἀναίσχυντος καὶ ἰταμή. Ἡ παρρησία μου προέρχεται ἀπὸ ἀθυμίαν καὶ ὄχι ἀπὸ ἀναισθησίαν, ἀπὸ ὀδύνην καὶ ὄχι ἀπὸ μέθην. Τί ἔκαμε λοιπόν, ὁ ἱερεύς; Παρατήρησε τὴν σύνεσιν καὶ ἐκείνου; Δὲν ἠρώτησε μὲ περιέργειαν λεπτομερείας διὰ τὴν συμφοράν, δὲν ἠθέλησε νὰ λεπτολογήσῃ τὴν αἰτίαν, ἀλλὰ τί λέγει; «Πήγαινε εἰς τὸ καλό. Εὔχομαι νὰ ἐκπληρώσῃ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ὁλόκληρον τὸ αἴτημά σου καὶ νὰ σοῦ δώσῃ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐζήτησες».[31] Ἔτσι ἡ γυναίκα μετέβαλε τὸν κατήγορον εἰς συνήγορον. Τόσον μέγα καλὸν εἶναι ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ πραότης. Καὶ ἀντὶ ὕβρεως ἔλαβε ἀρκετὰ ἐφόδια καὶ ἀπῆλθε D καὶ εἶχε προστάτην καὶ πρεσβευτὴν αὐτὸν ποὺ προηγουμένως τὴν ἐπετίμησε. Καὶ πάλιν δὲν ἀπομακρύνεται, ἀλλὰ λέγει: «Εἴθε ἐγώ, ἡ δούλη σου, νὰ εὕρω χάριν ἐνώπιόν σου καὶ ὁ Κύριος νὰ εἰσακούσῃ τὴν εὐχήν σου».[32] Δηλαδή, μακάρι νὰ μάθῃς ἀπὸ τὴν τελικὴν ἔκβασιν τοῦ πράγματος, ὅτι ἔκαμα αὐτὴν τὴν προσευχὴν καὶ τὴν δέησιν ὄχι ἀπὸ μέθην, ἀλλὰ ἀπὸ ὀδύνην. Καὶ συνεχίζει: «Ἀνεχώρησεν ἔπειτα ἡ γυνὴ καὶ τὸ πρόσωπόν της δὲν ἐφαίνετο πλέον θλιμμένον».[33] Εἶδες πίστιν γυναικός; Πρὶν λάβῃ αὐτὸ ποὺ ἐζήτησε, ἀπέκτησε θάρρος σὰν νὰ τὸ ἔλαβε. Κ[α]ὶ αἰτία τούτου εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι προσηυχήθη μὲ μ[ε]γάλην ἔντασιν, μὲ ἀδιάπτωτον φροντίδα. Διὰ τοῦτο ἔφυγε σὰν νὰ εἶχε λάβει τὸ πᾶν. E Ἐξ ἄλλου, καὶ ὁ Θεὸς ἀπεδίωξε τὴν ἀθυμίαν της, ἐπειδὴ ἔμελλε νὰ τῆς χαρίσῃ τὸ δῶρον.

Αὐτὴν λοιπὸν τὴν γυναῖκα ἂς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς μὲ ζῆλον καὶ εἰς ὅλας τὰς συμφορὰς ἂς καταφεύγωμεν εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἂν δὲν ἔχωμεν παιδία, νὰ ζητῶμεν ἀπὸ αὐτόν. Καὶ ἂν τὰ λάβωμεν, νὰ τὰ ἀνατρέφωμεν μὲ μεγάλην φροντίδα καὶ νὰ ἀπομακρύνωμεν τοὺς νέους ἀπὸ κάθε κακίαν, πρὸ παντὸς ἀπὸ ἀσέλγειαν. Γιατί αὐτὸς ὁ πόλεμος εἶναι σκληρὸς καὶ τίποτε δὲν ἐνοχλεῖ τόσον τὴν ἡλικίαν ἐκείνην, ὅσον αὐτὸ τὸ πάθος. 721 A Ἂς τοὺς θωρακίζωμεν λοιπὸν ἀπὸ παντοῦ καὶ μὲ συμβουλάς, καὶ μὲ παραινέσεις, καὶ μὲ φόβους καὶ ἀπειλάς. Ἂν κατανικήσουν αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν, δὲν θὰ ὑποκύψουν εὐκόλως καὶ εἰς ἄλλην, ἀλλὰ θὰ εἶναι καὶ χρημάτων ἀνώτεροι, καὶ εἰς τὴν μέθην θὰ ἀντισταθοῦν καὶ τὰς ἀνοήτους πράξεις καὶ τὰς

31. Α' Βασιλ. 1, 17.
32. Αὐτόθι 18.
33. Αὐτόθι.

πονηρὰς συναναστροφὰς θὰ ἀποκρούσουν μὲ κάθε προθυμίαν, καὶ θὰ εἶναι περισσότερον ἀγαπητοὶ εἰς τοὺς γονεῖς των καὶ σεβαστότεροι εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Διότι καὶ ποῖος δὲν θὰ σεβασθῇ ἕνα νέον μὲ σωφροσύνην; Καὶ ποῖος δὲν θὰ ἀγαπήσῃ καὶ δὲν θὰ ἀσπασθῇ τὸν νέον ποὺ ἐχαλίνωσε τὰς ἀτόπους ἐπιθυμίας; Καὶ ποῖος ἀπὸ τοὺς πολὺ πλουσίους δὲν θὰ προτιμήσῃ μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν νὰ δώσῃ τὸ κορίτσι του εἰς αὐτόν, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ὁ πτωχότερος ὅλων; B Ὅπως δηλαδὴ κανένας δὲν εἶναι τόσον ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος, ὥστε νὰ θελήσῃ νὰ λάβῃ ὡς γαμβρόν του ἕνα ἄσωτον ποὺ τρέχει εἰς τὰς πόρνας, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ὁ πλουσιώτερος ὅλων. Ἔτσι πάλιν κανεὶς δὲν εἶναι τόσον ἀνόητος, ὥστε τὸν σώφρονα καὶ σεμνὸν νὰ τὸν ἀποκρούσῃ καὶ νὰ μὴ τὸν τιμήσῃ. Διὰ νὰ γίνουν λοιπὸν τὰ παιδιά μας καὶ σεβαστὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ προσφιλῆ εἰς τὸν Θεόν, ἂς στολίζωμεν τὰς ψυχάς των καὶ ἂς τοὺς ὁδηγοῦμεν εἰς τὸν γάμον μὲ σωφροσύνην. Ἔτσι καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ παρόντος βίου θὰ τρέχουν εἰς αὐτά, σὰν ἀπὸ πηγήν, καὶ τὸν Θεὸν θὰ ἔχουν προστάτην καὶ θὰ ἀπολαύσουν καὶ τὴν παροῦσαν καὶ τὴν μέλλουσαν δόξαν, C τὴν ὁποίαν εἴθε ὅλοι μας ν' ἀποκτήσωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις, μαζὶ καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ

C ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΝΑΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΗΛΑΣΜΟΝ ΤΟΥ ΣΑΜΟΥΗΛ· ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΣ Η ΣΧΕΤΙΚΗ ΜΕ ΤΗΝ ΓΕΝΝΗΣΙΝ ΒΡΑΔΥΤΗΣ, ΚΑΙ ΑΚΟΜΗ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΝ ΚΑΙ ΣΦΑΛΕΡΟΝ ΝΑ ΜΗ ΦΡΟΝΤΙΖΗ ΚΑΝΕΙΣ ΔΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ.

Αν δὲν φαίνωμαι εἰς μερικοὺς ὅτι γίνομαι ἀνιαρὸς καὶ φορτικός, ἐπιθυμῶ πάλιν νὰ θίξω τὸ ἴδιον θέμα, τὸ ὁποῖον καὶ προηγουμένως σᾶς ἀνέπτυξα, καὶ νὰ σᾶς χειραγωγήσω πάλιν πρὸς τὴν Ἄνναν καὶ νὰ σᾶς εἰσαγάγω εἰς τὸν λειμῶνα τῶν κατορθωμάτων τῆς γυναικὸς αὐτῆς. Ἕνα λειμῶνα ποὺ δὲν ἔχει ρόδα, οὔτε ἄνθη, ποὺ μαραίνονται, ἀλλὰ ἔχει πολλὴν προσευχὴν καὶ πίστιν καὶ ἀνεξικακίαν. Διότι αὐτὰ εἶναι πολὺ εὐωδέστερα ἀπὸ τὰ ἐαρινὰ ἄνθη, διότι δὲν ποτίζονται ἀπὸ πηγαῖα ὕδατα, ἀλλὰ ἀπὸ βροχὴν δακρύων. Διότι αἱ πηγαὶ των ὑδάτων δὲν κάμνουν τοὺς κήπους τόσον ἀνθηρούς, ὅσον αἱ πηγαὶ τῶν δακρύων, ποὺ ποτίζουν τὸ δένδρον τῆς προσευχῆς καὶ τὸ καθιστοῦν πανύψηλον. D Πρᾶγμα ποὺ συνέβη καὶ μὲ τὴν γυναῖκα αὐτήν. Διότι μόλις ὡμίλησε μὲ ὅλην της τὴν ψυχὴν καὶ ἡ προσευχή της ἀνέβηκεν ἀμέσως εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔφερεν εἰς αὐτὴν ὥριμον καρπόν, τὸν ἅγιον Σαμουήλ. Μὴ δυσανασχετήσητε λοιπόν, ἂν ἀρχίζωμεν πάλιν τὸ ἴδιον θέμα. Διότι δὲν θὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ ἴδια πράγματα, ἀλλὰ θὰ εἴπωμεν μερικὰ νέα καὶ πρόσφατα. Διότι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ὑλικῆς τραπέζης ἀπὸ ἕνα τρόφιμον ἠμπορεῖ κάποιος νὰ παρασκευάσῃ πολλὰ φαγητά. Ἐπίσης παρατηροῦμεν, ὅτι καὶ οἱ χρυσοχόοι ἀπὸ μίαν μᾶζαν χρυσοῦ 722 A κατασκευάζουν καὶ βραχιόλια καὶ περιδέραια καὶ πολλὰ ἄλλα κοσμήματα. Διότι ἂν εἶναι ἑνὸς εἴδους ἡ ὕλη: δημιουργεῖ ὅμως τὴν ποικιλίαν ἡ τέχνη καὶ δὲν στενοχωρεῖται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ οὐσία εἶναι μία καὶ μόνη. διότι εἶναι αὐτὴ πλουσιοπάροχος καὶ πολυμήχανος. Ἐὰν αὐτὸ συμβαίνῃ μὲ τὰ ἐπίγεια πράγματα, πολὺ περισσότερον συμβαίνει μὲ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος.

Ὅτι εἶναι ποικίλη καὶ πολύτροπος καὶ πολύμορφος

ἡ τράπεζα τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, ἄκουσε τὸν Παῦλον ποὺ τὸ λέγει: «Διότι εἰς ἄλλον μὲν δίδεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα λόγος, ποὺ ἐξηγεῖ μὲ σοφίαν τὰς μυστηριώδεις βουλὰς καὶ σωτηρίους ἀληθείας τοῦ Θεοῦ. Εἰς ἄλλον δὲ δίδεται λόγος, ποὺ ἐξηγεῖ εἰς τοὺς πιστοὺς ὅσα ὁ λόγος τῆς σοφίας ἀποκαλύπτει καὶ μεταδίδει εἰς αὐτοὺς τὴν σωτήριον γνῶσιν. Εἰς ἄλλον δὲ δίδεται ἀπὸ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα χάρισμα πίστεως, μὲ τὸ ὁποῖον γίνονται θαύματα. Εἰς ἄλλον δὲ χαρίσματα θεραπείας διαφόρων ἀσθενειῶν, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, τὸ χάρισμα νὰ ὁμιλῇ διαφόρους γλώσσας. Ὅλα δὲ αὐτά, τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα χαρίσματα, ἐνεργεῖ τὸ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον μοιράζει ἰδιαιτέρως καὶ χωριστὰ εἰς τὸν καθένα, σύμφωνα μὲ τὴν θείαν θέλησιν».[1] Βλέπεις πῶς εἶναι ποικίλη ἡ τράπεζα τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος; Οἱ ποταμοί, λέγει, εἶναι πολλοί, ἀλλὰ ἡ πηγὴ εἶναι μία. B Διάφορα τὰ φαγητά, ἀλλὰ ὁ μάγειρος εἶναι ἕνας. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι τόσον μεγάλη ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἂς μὴ ἀποκάμωμεν.

Εἴδαμε τὴν Ἄνναν νὰ εἶναι στεῖρα, τὴν εἴδαμε ποὺ ἔγινε μητέρα, τὴν εἴδαμε νὰ δακρύζῃ, τὴν εἴδαμε νὰ χαίρεται. Ἐπονέσαμεν τότε μαζί της, ἂς χαρῶμεν σήμερον μαζί της. Αὐτὸ μᾶς ἐπρόσταξε καὶ ὁ Παῦλος: «Χαίρετε μαζὶ μὲ ἐκείνους ποὺ χαίρουν καὶ κλαίετε μαζὶ μὲ ἐκείνους ποὺ κλαίουν».[2] Καὶ αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ ἐφαρμόζωμεν μόνον εἰς τοὺς συγχρόνους μας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ποὺ ἔζησαν παλαιά. Καὶ μὴ μοῦ εἰπῇ κανένας: Τί κέρδος θὰ ἔχω ἐγὼ ἀπὸ τὴν Ἄνναν καὶ ἀπὸ τὰς διηγήσεις της; Διότι καὶ αἱ στεῖραι θὰ δυνηθοῦν νὰ μάθουν πῶς νὰ γίνουν μητέρες, C ἀλλὰ καὶ αἱ μητέρες θὰ μάθουν πάλι ποῖος εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος ἀνατροφῆς τῶν τέκνων. Καὶ ὄχι μόνον αἱ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνδρες ἔχουν νὰ ὠφεληθοῦν τὰ μέγιστα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν αὐτήν, διότι θὰ διδαχθοῦν νὰ συμπεριφέρωνται μὲ ἡμερότητα πρὸς τὰς γυναῖκας των, ἔστω καὶ ἂν ὑποφέρουν ἀπὸ ἀτεκνίαν, ὅπως συμπεριεφέρετο πρὸς τὴν Ἄνναν ὁ Ἐλκανά. Καὶ δὲν θὰ ἀποκομίσουν τοῦτο τὸ κέρδος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλο ἀκόμη μεγαλύτερον, ἀφοῦ θὰ μάθουν ὅτι πρέπει ὅλοι οἱ γονεῖς νὰ ἀνατρέφουν τὰ παιδιά των σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἂς μὴ νομίζωμεν, λοιπόν, ὅτι εἶναι δι' ἡμᾶς ἄχρηστος ἡ ἀκρόασις, D ἐπειδὴ δὲν δυ-

1. Α΄ Κορινθ. 12, 8—11.
2. Ρωμ. 12, 15.

νάμεθα νὰ λάβωμεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν χρυσάφι ἢ ἀσήμι, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὴν θεωροῦμε περισσότερον ἐπικερδῆ καὶ ὠφέλιμον δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐπειδὴ δὲν μᾶς προσφέρει χρυσάφι καὶ ἀσήμι, ἀλλὰ μᾶς δεικνύει ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι πολὺ σημαντικώτερον ἀπὸ αὐτά, δηλαδὴ τὴν εὐλάβειαν τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς οὐρανίους θησαυρούς, καὶ μᾶς διδάσκει κατὰ ποῖον τρόπον θ' ἀντιμετωπίσωμεν κάθε κίνδυνον.

Διότι, νὰ δώσῃς χρήματα, εἶναι εὔκολον καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Νὰ διορθώσῃς ὅμως τὴν φύσιν καὶ νὰ διαλύσῃς τοιαύτην ἀθυμίαν καὶ νὰ θανατώσῃς τὴν ὀδύνην καὶ νὰ ἀνορθώσῃς καὶ στηρίξῃς ψυχὴν ποὺ πρόκειται νὰ καταπέσῃ, αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀπὸ κανένα ἄνθρωπον, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὸν Δεσπότην τῆς φύσεως. Σὺ δέ, ἐὰν ὑποφέρῃς ἀπὸ ἀνίατον νόσημα καὶ περιῆλθες ὅλην τὴν πόλιν E καὶ ἐδαπάνησες χρήματα καὶ κατέφυγες εἰς πολλοὺς ἰατροὺς χωρὶς νὰ εὕρῃς καμμίαν παρηγορίαν, καὶ ξαφνικὰ συνήντησες ἄλλην γυναῖκα ποὺ ὑπέφερεν ἀπὸ τὴν ἰδίαν πάθησιν καὶ ἐθεραπεύθη, δὲν θὰ ἔπαυες ποτὲ νὰ τὴν ἱκετεύῃς καὶ νὰ τὴν παρακαλῇς θερμῶς, μέχρις ὅτου τὴν πείσῃς νὰ σοῦ φανερώσῃ αὐτὸν ποὺ τὴν ἀπήλλαξε ἀπὸ τὴν νόσον. Καὶ τώρα ποὺ βλέπεις τὴν Ἄνναν νὰ ἵσταται ἐνώπιόν μας καὶ νὰ διηγῆται τὸ πάθημά της καὶ νὰ λέγῃ τὸ φάρμακον, καὶ νὰ δεικνύῃ τὸν ἰατρόν, χωρὶς νὰ τὴν ἱκετεύσωμεν, 723 A χωρὶς νὰ τὴν παρακαλέσωμεν, δὲν θὰ προσέλθῃς νὰ λάβῃς τὸ φάρμακον, οὔτε θὰ ἀκούσῃς τὴν ἱστορίαν μὲ μεγάλην προσοχήν; Καὶ ποῖον ἀγαθὸν θὰ ἠμπορέσῃς ποτὲ νὰ ἐπιτύχῃς; Ἀλλὰ ἄλλοι καὶ μεγάλα πελάγη διέσχισαν πολλάκις, καὶ πολλὰ ταξίδια ἔκαμαν, καὶ χρήματα ἐδαπάνησαν, καὶ μόχθους ὑπέμειναν, διὰ νὰ συναντήσουν τὸν ἰατρόν, διὰ τὸν ὁποῖον ἔμαθαν ὅτι θεραπεύει, εἰς ξένην χώραν, καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ τρέφουν καὶ μεγάλας ἐλπίδας ὅτι ὁπωσδήποτε θ' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸ νόσημα. Σὺ ὅμως, γυναῖκα, ἐνῷ δὲν πρόκειται νὰ σταλῇς εἰς ὑπερπόντιον ἀποδημίαν, οὔτε νὰ μεταβῇς πέραν ἀπὸ B ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς χώρας, οὔτε νὰ ὑπομείνῃς παρομοίους μόχθους, ἀλλὰ διατί ὁμιλῶ διὰ διάβασιν τῶν συνόρων; Ἀφοῦ οὔτε αὐτὸ τὸ κατώφλι τῆς οἰκίας δὲν ἀναγκάζεσαι νὰ διέλθῃς, ἀλλὰ δύνασαι καὶ μέσα εἰς τὸ δωμάτιόν σου νὰ συναντηθῇς μὲ τὸν ἰατρὸν καὶ χωρὶς κανένα μεσάζοντα νὰ συζητήσῃς μὲ αὐτὸν δι' ὅλα ὅσα θέλεις («διότι», λέγει, «ἐγὼ εἶμαι Θεὸς ποὺ εὑρίσκομαι πλησίον,

καὶ ὄχι Θεὸς ἀπὸ μακράν»),[3] ἀναβάλλεις καὶ ἀδιαφορεῖς; Καὶ ποίαν δικαιολογίαν θὰ ἔχῃς; Ποίαν συγγνώμην θὰ λάβῃς, ὅταν, ἐνῷ δύνασαι νὰ εὕρῃς εὔκολον τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπικείμενα κακά, ἀμελῇς καὶ προδίδῃς τὴν ἰδικήν σου σωτηρίαν; Διότι αὐτὸς ὁ ἰατρὸς δὲν δύναται νὰ θεραπεύῃ μόνον τὴν στείρωσιν, C ἀλλὰ καὶ ὁ,τιδήποτε ἄλλο νόσημα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἀρκεῖ μόνον νὰ τὸ θελήσῃ.

Καὶ τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ, δὲν εἶναι μόνον αὐτό, ὅτι δηλαδὴ θεραπεύει χωρὶς κόπον καὶ ἀποδημίαν, καὶ δαπάνην, καὶ μεσίτας, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι θεραπεύει χωρὶς πόνον. Διότι δὲν ἐπεμβαίνει εἰς τὴν πάθησιν μὲ σιδηρᾶ ἐργαλεῖα καὶ πῦρ, ὅπως κάμνουν οἱ βοηθοὶ τῶν ἰατρῶν, ἀλλὰ ἀρκεῖ νὰ κάμῃ ἕνα νεῦμα μόνον καὶ κάθε ἀθυμία, κάθε ὀδύνη καὶ κάθε πάθησις δραπετεύει καὶ ἐξαφανίζεται.

D Συνεπῶς, ἂς μὴ ἀμελῶμεν, οὔτε νὰ ἀναβάλλωμεν, καὶ ἂς εἴμεθα πτωχοί, καὶ ἂς ἔχωμεν περιπέσει εἰς ἐσχάτην ἔνδειαν. Διότι δὲν χρειάζεται νὰ καταβάλωμεν χρήματα, ὥστε νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν πενίαν μας. Διότι αὐτὸς ὁ ἰατρὸς δὲν ἀπαιτεῖ χρήματα ὡς ἀμοιβήν, ἀλλὰ δάκρυα καὶ προσευχὰς καὶ πίστιν. Καὶ ἂν ἔλθῃς πρὸς αὐτόν, ἔχων ὅλα αὐτά, θὰ λάβῃς ὁπωσδήποτε ὅ,τι ζητήσεις καὶ θὰ ἀπέλθῃς μὲ πολλὴν εὐφροσύνην. Καὶ τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ μάθῃς ἀπὸ πολλὰς περιστάσεις, πρὸ παντὸς ὅμως ἀπὸ αὐτὴν τὴν γυναῖκα. Διότι ἔλαβε αὐτὸ ποὺ ἐζήτησε καὶ ἀπῆλθε, χωρὶς νὰ καταβάλῃ χρυσάφι καὶ ἀσήμι, ἀλλὰ μόνον προσευχὴν καὶ δάκρυα. E Ἂς μὴ νομίζωμεν, λοιπόν, ὅτι ἡ ἱστορία αὐτὴ εἶναι χωρὶς κέρδος. «Διότι αὐτά», λέγει, «ἐγράφησαν διὰ νὰ νουθετηθῶμεν καὶ σωφρονισθῶμεν ἡμεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους κατέληξαν οἱ ἔσχατοι χρόνοι, κατὰ τοὺς ὁποίους ἤρχισεν ἡ νέα περίοδος τοῦ Μεσσίου καὶ μετὰ τοὺς ὁποίους θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου καὶ ἡ δευτέρα παρουσία».[4] Ἀλλὰ ἂς προσέλθωμεν εἰς αὐτὴν καὶ ἂς μάθωμεν, πῶς ἐθεραπεύθη τὸ νόσημά της καὶ τί ἔκαμε μετὰ τὴν θεραπείαν καὶ πῶς ἐχρησιμοποίησε τὸ δῶρον ποὺ τῆς ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεόν: «Ἐκάθισε», λέγει, «καὶ ἐθήλασε τὸν Σαμουήλ».[5] Πρόσεχε λοιπόν, νὰ ἴδῃς πῶς ἔβλεπε τὸ παιδὶ ἐκεῖνο, ὄχι μόνον σὰν παιδί, ἀλλὰ καὶ σὰν ἀφιέρωμα. Καὶ ἦταν διπλὸ

3. Ἱερεμ. 23, 23.
4. Α' Κορινθ. 10, 11.
5. Α' Βασιλ. 1, 23.

τὸ φίλτρον της δι' αὐτό, τὸ ἕνα προερχόμενον ἀπὸ τὴν φύσιν, τὸ ἄλλο προερχόμενον ἀπὸ τὴν χάριν. 724 A Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι καὶ ἐσέβετο τὸ παιδί της, καὶ ἦταν φυσικὸν αὐτό. (Σκεφθῆτε), ὅτι ὅσοι πρόκειται νὰ ἀφιερώσουν εἰς τὸν Θεὸν φιάλας καὶ ποτήρια, ὅταν κατασκευασθοῦν καὶ τὰ παραλάβουν, καὶ τὰ ἔχουν εἰς τὴν οἰκίαν των μέχρι τῆς ἡμέρας, ποὺ θὰ τὰ ἀφιερώσουν εἰς τὸν ναόν, δὲν τὰ βλέπουν σὰν κοινὰ σκεύη, ἀλλὰ σὰν ἀφιερώματα καὶ δὲν τολμοῦν νὰ τὰ ἐγγίσουν, ἁπλᾶ καὶ ἄσκοπα, ὅπως τὰ ἄλλα σκεύη. Πολὺ περισσότερον ἡ γυναίκα αὐτή, ποὺ ἐπρόσεχε τὸν υἱόν της μὲ τόσην φροντίδα, καὶ πρὶν ἀκόμη τὸν εἰσαγάγη εἰς τὸν ναόν, καὶ τὸν ἠγάπα περισσότερον ἀπὸ παιδί της, καὶ τὸν ἐπεριποιεῖτο σὰν ἀφιέρωμα, διότι ἐπίστευε ὅτι μὲ αὐτὸν ἡγιάζετο. Καὶ πραγματικά, τὸ σπίτι της ἔγινε ναός, διότι εἶχε μέσα τὸν προφήτην καὶ τὸν ἱερέα. B Καὶ δύνασαι νὰ ἴδῃς τὴν εὐλάβειάν της ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸν ἔταξεν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἐτόλμησε νὰ πατήσῃ εἰς τὸν ναὸν πρὶν τὸν ἀπογαλακτίσῃ. «Διότι», λέγει, «εἶπεν εἰς τὸν ἄνδρα της: Ἐγὼ θὰ παραμείνω καὶ δὲν θὰ ἀνεβῶ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, ἕως ὅτου ἔλθῃ ἐποχὴ καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναβῇ καὶ τὸ τέκνον μας αὐτὸ μετὰ τὸν ἀπογαλακτισμόν του. Τότε θὰ τὸ παρουσιάσωμεν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, διὰ νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ ἰσοβίως».[6] Βλέπεις; Δὲν ἐθεωροῦσεν ἀσφαλὲς νὰ ἀφήσῃ τὸ παιδὶ εἰς τὸ σπίτι καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν ναόν. Μετὰ δηλαδή, τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἠνείχετο νὰ ἐμφανισθῇ εἰς αὐτὸν χωρὶς τὸ δῶρον: Νὰ τὸ πάρῃ πάλιν καὶ νὰ τὸ φέρῃ μαζί της, ἐφοβεῖτο νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τὸν ναόν. C Διὰ τοῦτο ὑπέμεινε τόσον χρόνον, ὥστε νὰ ἐμφανισθῇ μαζὶ μὲ τὸ δῶρον.

Καὶ τὸ ἔφερε λοιπὸν εἰς τὸν ναόν, καὶ τὸ ἄφησε, καὶ δὲν ἐδυσανασχέτησε τὸ παιδί, ὅταν ἔπαυσε νὰ θηλάζῃ. Γνωρίζετε, βέβαια, πῶς συνηθίζουν τὰ παιδιὰ νὰ δυσφοροῦν ὅταν ἀπογαλακτίζωνται. Ἀλλὰ ἐδῶ οὔτε ἐκεῖνος ἐδυσφόρει, ποὺ ἀπεσπᾶτο ἀπὸ τὴν μητέρα, ἀλλὰ ἔστρεφε τὰ βλέμματά του πρὸς τὸν Δεσπότην, ὁ ὁποῖος καὶ ἐκείνην τὴν ἔκανε μητέρα, οὔτε αὐτὴ πάλιν ᾐσθάνετο πόνον ποὺ ἀπεχωρίζετο ἀπὸ τὸ παιδί. Διότι ἡ χάρις παρεμβαίνουσα ἐνίκησε τὴν φυσικὴν συμπάθειαν καὶ εἶχαν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ζοῦν μαζί. D Καὶ ὅπως ἡ ἄμπελος, ποὺ ἔχει φυτευθῇ εἰς ἓν μέρος, ἁπλώνει τὰ κλήματα εἰς μεγάλην

6. Α' Βασιλ. 1, 22.

ἔκτασιν καὶ παρὰ τὴν μεγάλην ἀπόστασιν τὸ κρεμασμένο σταφύλι συνδέεται μὲ τὴν ρίζαν, τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ αὐτὴν τὴν γυναίκα. Ἐνῷ δηλαδὴ ἔμενε εἰς τὴν πόλιν, ἥπλωσε τὸ κλῆμα της ἕως τὸν ναὸν καὶ ἐκρέμασεν ἐκεῖ τὸ γινομένο σταφύλι. Καὶ ἡ ἀπόστασις δὲν ἠμπόδιζε καθόλου, ὥστε ἡ μητέρα νὰ συνδέεται μὲ τὸν υἱὸν μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἂν καὶ ἦταν ἀνώριμος εἰς τὴν ἡλικίαν, εἶχεν ὅμως μέσα του ὥριμον τὴν ἀρετὴν καὶ ἐγίνετο διδάσκαλος πολλῆς θεοσεβείας εἰς ὅλους ὅσοι ἀνέβαινον εἰς τὸν ναόν. E Καθὼς δηλαδὴ ἠρώτων μὲ περιέργειαν καὶ ἐμάνθανον τὸν τρόπον τῆς γεννήσεώς του, ἐλάμβανον ἀρκετὴν ἐγκαρδίωσιν διὰ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ὁ καθένας ποὺ ἔβλεπε τὸ παιδί, δὲν κατέβαινε σιωπηλὰ ἀπὸ τὸν ναόν, ἀλλὰ ὅλοι ἐδόξαζον τὸν Θεὸν ποὺ τὸ ἔδωσε ἀνέλπιστα. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἀνέβαλε τὴν γέννησιν, διὰ νὰ ἐπιτείνῃ αὐτὴν τὴν χαρὰν καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν γυναίκα περιφανεστέραν. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ ἐγνώριζον τὴν συμφοράν της, ἐγίνοντο μάρτυρες τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ὥστε τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ γυναίκα αὐτὴ ἔμεινε ἐπὶ πολὺν χρόνον ἄτεκνος, τὴν κατέστησε περισσότερον γνωστὴν εἰς ὅλους, ὥστε τώρα νὰ μακαρίζεται καὶ νὰ θαυμάζεται ἀπὸ ὅλους 725 A καὶ ἐδημιούργησε τὰς προϋποθέσεις, ὥστε δι' αὐτῆς νὰ ἀναπέμπωνται εὐχαριστίαι πρὸς τὸν Θεόν.

Αὐτὰ τὰ λέγω, ὥστε καὶ ἡμεῖς ἂν ἴδοῦμε ἁγίας γυναίκας, ποὺ ζοῦν ἄτεκνοι ἢ εὑρίσκονται εἰς ἄλλην παρομοίαν συμφοράν, νὰ μὴ δυσανασχετῶμεν οὔτε νὰ δυσφοροῦμε, οὔτε νὰ λέγωμεν μέσα μας: Διατί τέλος πάντων ὁ Θεὸς κατεφρόνησε μίαν γυναίκα ποὺ ζῇ μὲ τόσην ἀρετὴν καὶ δὲν τῆς ἐχάρισε ἕνα παιδί; Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς ἀμελεῖ, ἀλλὰ ὅτι γνωρίζει μὲ μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν τὸ συμφέρον μας. Ἀνήρχετο λοιπὸν εἰς τὸν ναόν, καὶ εἰσήγαγεν τὸ ἀρνίον εἰς τὸ ποίμνιον καὶ τὸν μόσχον εἰς τὴν ἀγέλην, καὶ εἰς τὸν λειμῶνα τὸ ρόδον τὸ ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τὰς ἀκάνθας, ρόδον ποὺ ποτὲ δὲν μαραίνεται, B ἀλλὰ διαρκῶς ἀνθεῖ καὶ δύναται νὰ ἀνέλθῃ εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, τοῦ ὁποίου τὴν εὐωδίαν ὀσφραίνονται μέχρι σήμερα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς. Τόσα πολλὰ χρόνια ἐπέρασαν καὶ ἡ εὐωδία αὐτῆς τῆς ἀρετῆς δυναμώνει καὶ δὲν ἔγινε ἀσθενεστέρα ἀπὸ τὸ μέγεθος τοῦ χρόνου. Διότι αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι ἡ φύσις τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν.

Ἀνέβηκε λοιπὸν εἰς τὸν ναὸν μεταφυτεύουσα τὸν ὠ-

ραῖον αὐτὸν βλαστὸν καὶ ὅπως οἱ φιλόπονοι γεωργοὶ φυτεύουν πρῶτα εἰς τὴν γῆν C σπόρους κυπαρίσσων ἢ ἄλλων παρομοίων δένδρων καὶ ἔπειτα, ὅταν ἰδοῦν τὸν σπόρον νὰ γίνεται δένδρον, δὲν τὸν ἀφήνουν εἰς τὸ ἴδιον μέρος, ἀλλὰ τὸ ξεριζώνουν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τὸ μεταφυτεύουν εἰς ἄλλον τόπον, ὥστε ἡ γῆ ποὺ τὸ ἐδέχθη εἰς τοὺς κόλπους της νεαρόν, νὰ διαθέση ἀκεραίαν καὶ ὁλόκληρον τὴν δύναμίν της εἰς τὴν θρέψιν ἐκείνης τῆς ρίζης. Ἔτσι ἔκαμε καὶ αὐτὴ ἡ γυναίκα. Τὸ παιδὶ δηλαδή, ποὺ ἐσπάρη εἰς τὴν κοιλίαν ἐκείνην, παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα, τὸ μετέφερεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν καὶ τὸ ἐφύτευσεν εἰς τὸ ναόν, ὅπου ὑπάρχουν ἀστείρευτοι πνευματικαὶ πηγαὶ καὶ ἀρδεύσεις. Καὶ ἠμποροῦσες νὰ ἰδῆς νὰ ἐκπληροῦται εἰς αὐτοὺς ὁ προφητικὸς ἐκεῖνος λόγος, τὸν ὁποῖον ἔψαλλεν ὁ Δαυΐδ: D «Τρισευτυχισμένος καὶ εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Θεὸν εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ποὺ δὲν ἐπορεύθη ποτὲ δρόμον σύμφωνα μὲ τὰς σκέψεις καὶ τὰ θελήματα τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων, καὶ οὔτε πρὸς στιγμὴν δὲν ἐστάθη ἐκεῖ ὅπου διέρχονται οἱ ἁμαρτωλοί, οὔτε ἐκάθισε νὰ λάβη μέρος εἰς συναναστροφὰς ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι διεφθαρμένοι καὶ διαφθείρουν τὴν κοινωνίαν. Ἀλλ' ἐξ ἀντιθέτου μὲ ὅλην του τὴν καρδίαν ἔχει δώσει τὴν θέλησίν του καὶ τὴν σκέψιν του εἰς τὸν νόμον τοῦ Κυρίου καὶ τὸν Νόμον αὐτὸν θὰ μελετᾷ ἡμέραν καὶ νύκτα. Αὐτὸς θὰ ὁμοιάζη μὲ τὸ δένδρον, ποὺ εἶναι φυτευμένον κοντὰ εἰς τὰ πλούσια τρεχούμενα νερὰ καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἀποδώση τοὺς ὡρίμους καρποὺς του εἰς τὸν κατάλληλον καιρόν».[7] Πραγματικά, δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν κακίαν, ἀφοῦ πρῶτα ἐγνώρισεν αὐτήν, ἀλλὰ ἐδέχθη τὴν ἀρετὴν ἀπὸ τὰ σπάργανα. Δὲν ἔλαβε μέρος εἰς παράνομα συνέδρια, οὔτε μετέσχεν εἰς συναθροίσεις πλήρεις ἀσεβείας, E ἀλλὰ ἀπὸ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν, ἀπὸ τὸν μαστὸν τῆς μητρὸς ἦλθεν εἰς ἄλλον μαστὸν πνευματικόν. Καὶ ὅπως ἕνα δένδρον, ποὺ ποτίζεται ἀκατάπαυστα, γίνεται πανύψηλον, ἔτσι καὶ αὐτὸς ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, ποτιζόμενος ἀπὸ τὴν ἀδιάλειπτον ἀκρόασιν τῶν θείων λόγων. Ἀλλὰ ἂς ἰδοῦμε πῶς τὸν ἐφύτευσε. Ἂς ἀκολουθήσωμεν τὴν γυναίκα, ἂς εἰσέλθωμεν μαζί της εἰς τὸν ναόν:

«Κατόπιν ἀνέβηκε καὶ αὐτὴ μὲ τὸν σύζυγόν της εἰς Σηλώμ,[8] φέρουσα μαζί της ὡς θυσίαν αἱματηρὰν ἕνα μόσχον τριῶν ἐτῶν».[9] Ἦταν διπλῆ λοιπὸν ἡ θυσία ποὺ ἐγίνετο. Καὶ ὑπῆρχε μόσχος, ὁ μὲν ἕνας ἄλογος, ὁ δὲ ἄλλος λογικός. 726 A Καὶ τὸν μὲν ἕνα τὸν ἐθυσίασεν ὁ ἱερεύς, τὸν ἄλλον τὸν ἀφιέρωσεν ἡ γυναίκα. Καὶ ἡ θυσία τῆς γυναικὸς ἦταν πολὺ ἀνωτέρα τῆς θυσίας, τὴν ὁποίαν προσέφερεν ὁ ἱερεύς. Διότι ἐκείνη ἐγίνετο ἱέρεια τῶν ἰδικῶν της σπλάγχνων καὶ ἐμιμήθη τὸν πατριάρχην Ἀβραὰμ καὶ συνηγωνίσθη πρὸς ἐκεῖνον. Ἀλλὰ ἐκεῖνος, ἀφοῦ ἔλαβε τὸν υἱόν του, ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ σπίτι του. Αὐτὴ ὅμως τὸν ἄφησε νὰ μένη διαρκῶς εἰς τὸν ναόν. Μᾶλλον δὲ καὶ ἐκεῖνος τὸν ἀφιέρωσε πλήρως. Μὴ βλέπης ὅτι δὲν τὸν ἐσφαγίασε, ὅμως εἰς τὴν ψυχήν του τὰ εἶχε ἀποφασίσει καὶ τὰ εἶχε ἐκτελέσει ὅλα. Εἶδες γυναίκα νὰ συναγωνίζεται πρὸς ἄνδρα; Εἶδες ὅτι οὐδόλως ἠμποδίσθη ἀπὸ τὴν γυναικείαν φύσιν της νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὸν πατριάρχην; B Ἀλλὰ ἂς ἰδοῦμε πῶς τὸν ἀφιερώνει: «Ἀφοῦ πλησίασε τὸν ἱερέα τοῦ εἶπε: Παρατηρήσατέ με, Κύριε».[10] Τί σημαίνει αὐτὸ τὸ «ἐν ἐμοί»; Πρόσεχε μὲ ἀκρίβειαν τὰ λεγόμενά μου, λέγει. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπέρασε πολὺς χρόνος, θέλει νὰ φέρη εἰς τὴν μνήμην του ὅσα ἐλέχθησαν παλαιότερα. Δι' αὐτὸ λέγει: «Παρατηρήσατέ με, Κύριε. Ὅσον εἶναι ἀληθινόν, ὅτι σεῖς εἴσθε ὁ Ἡλεί, ἄλλο τόσον εἶναι ἀληθινόν, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἡ γυναίκα ἐκείνη, ἡ ὁποία εὑρέθη καὶ ποτὲ ἐνώπιόν σου προσευχομένη πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὸ παιδὶ αὐτό. Προσηυχήθην πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἐδέχθη τὸ αἴτημά μου καὶ ἐπραγματοποίησεν αὐτὸ τὸ ὁποῖον τοῦ ἐζητοῦσα. Καὶ ἐγὼ σήμερον ἀφιερώνω αὐτὸ τὸ παιδί μου εἰς τὸν Κύριον διὰ νὰ ὑπηρετῇ τὸν Κύριον ἰσοβίως».[11] Δὲν εἶπεν: C ἐγὼ ἡ γυναίκα, τὴν ὁποίαν ἐξύβρισες, τὴν ὁποίαν ἐλοιδόρησες, τὴν ὁποίαν ἐχλεύασες δι' ἀφροσύνην καὶ μέθην. Δι' αὐτὸ σοῦ ἀπέδειξεν ὁ Θεός, ὅτι δὲν μεθύω, ἐνῷ σὺ μὲ κατηγοροῦσες ἀπερίσκεπτα. Δὲν ἐπρόφερε καμμίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς τραχείας λέξεις, ἀλλὰ ἀπαντᾷ μὲ πολλὴν ἐπιείκειαν. Ἂν καὶ εἶχε ἀκλόνητον ὑπὲρ ἑαυτῆς μαρτυρίαν τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἠδύνατο τώρα μὲ τὴν σειράν της, νὰ ἐξυβρίση τὸν ἱερέα, ὅτι ἄνευ αἰτίας καὶ ἀπερίσκεπτα τὴν ἐκατηγόρησε τότε, δὲν κάνει τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ ἀναφέρει μόνον τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ πρό-

7. Ψαλμ. 1, 1—3.

8. Εἶναι ἡ πόλις εἰς τὴν ὁποίαν διὰ μεγάλα χρονικὸν διάστημα ἔμεινεν ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ (πρβλ. Ἰησ. Ναυῆ 18, 1 ἑξ.). Εὑρίσκεται ἐννέα μίλια βορείως τῆς Βαιθήλ.

9. Α' Βασιλ. 1, 24.

10. Α' Βασιλ. 1, 26.

11. Α' Βασιλ. 1, 27—28.

σεχε νὰ ἰδῆς φρόνησιν δούλης. D Ὅταν ὑπέφερε, δὲν ἀπεκάλυψεν εἰς κανένα τὴν συμφοράν της, οὔτε εἶπε πρὸς τὸν ἱερέα: ἔχω ἀντίζηλον γυναῖκα καὶ ἐκείνη, ἐνῷ μὲ ἐξευτελίζει καὶ μὲ ὑβρίζει, ἔχει ὁλόκληρον χορὸν παιδιά, ἐνῷ ἐγώ, ἡ ὁποία ζῶ μὲ δικαιοσύνη, δὲν κατώρθωσα ἀκόμη μέχρι σήμερα νὰ γίνω μήτηρ, ἀλλὰ ἔφραξε τὴν μήτραν μου ὁ Θεὸς καί, ἐνῷ μὲ ἔβλεπε νὰ θλίβωμαι, δὲν μὲ εὐσπλαχνίσθηκεν. Δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ ἀπεσιώπησε τὸ εἶδος τῆς συμφορᾶς καὶ ἐδήλωσεν ἁπλῶς, ὅτι κατέχεται ἀπὸ ἀθυμίαν, μὲ τὸ νὰ εἰπῆ: «εἶμαι μιὰ σύζυγος, ἡ ὁποία διέρχεται πολὺ πικρὰς ἡμέρας».[12] Καὶ οὔτε αὐτὸ δὲν θὰ ἔλεγε, ἐὰν δὲν τὴν ἠνάγκαζεν ὁ ἱερεύς, διότι ὑποπτεύθηκε, ὅτι εἶναι μεθυσμένη. Ὅταν ὅμως ὁ Θεὸς τῆς ἐθεράπευσε τὴν πληγὴν ἐκείνην καὶ τῆς ἔδωσεν ὅ,τι ἐζήτει, τότε ἐφανέρωσεν εἰς τὸν ἱερέα τὴν εὐεργεσίαν, διότι ἤθελε νὰ τὸν καταστήση κοινωνὸν τῆς εὐχαριστίας, ὅπως τότε τὸν εἶχε βοηθὸν εἰς τὴν προσευχήν. Καὶ λέγει: «Διὰ τὸ παιδίον τοῦτο ἐγὼ τότε προσευχήθην, ὁ δὲ Κύριος ἐδέχθη τὸ αἴτημά μου καὶ ἐπραγματοποίησε αὐτὸ τὸ ὁποῖον τοῦ ἐζητοῦσα. Καὶ ἐγὼ σήμερον ἀφιερώνω αὐτὸ τὸ παιδί μου εἰς τὸν Κύριον».[13] Πρόσεχε, πῶς μετριάζει τὸ πρᾶγμα. Μὴ νομίσης, λέγει, ὅτι κάνω κάτι μέγα καὶ θαυμαστὸν ποὺ ἀφιερώνω τὸ παιδίον. 727 A Δὲν ἤρχισα ἐγὼ πρώτη αὐτό, τὸ μεγάλο ἔργον, ἀλλὰ ἀνταποδίδω ἁπλῶς μίαν ὀφειλήν. Διότι ἔλαβα παρακαταθήκην καὶ τὴν παραδίδω πάλιν εἰς αὐτὸν ποὺ τὴν ἔδωσε. Καὶ ἐνῷ ἔλεγεν αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἀφιέρωνε καὶ τὸν ἑαυτόν της μαζὶ μὲ τὸ παιδίον, προσδένουσα τὸν ἑαυτόν της εἰς τὸν ναὸν διὰ τῆς φυσικῆς συμπαθείας, ὡσὰν διά τινος ἁλυσίδος.

Ἐὰν πραγματικὰ ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐκεῖ ποὺ εἶναι καὶ ὁ θησαυρός του,[14] πολὺ περισσότερον καὶ ἡ ψυχὴ τῆς γυναικὸς ἦταν ἐκεῖ ποὺ καὶ τὸ παιδίον της καὶ ἡ κοιλία της ἐπλημμύριζε πάλιν ἀπὸ εὐλογίαν. Ὅταν εἶπεν αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ προσηυχήθη, ἄκουσε τί λέγει ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν Ἐλειανά: B «Εἴθε ὁ Κύριος νὰ σοῦ δώση πολλὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν γυναῖκα αὐτὴν ἀντὶ τοῦ τάματος, τὸ ὁποῖον ἔδωκες εἰς αὐτόν, ἀντὶ τοῦ παιδιοῦ σας τούτου».[15] Εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἔλεγε «εἴθε νὰ σοῦ ἀνταποδώση», ἀλλὰ

12. Α' Βασιλ. 1, 15.
13. Α' Βασιλ. 1, 27—28.
14. Βλ. Ματθ. 6, 21· Λουκ. 12, 34.
15. Α' Βασιλ. 2, 20.

τί ἔλεγε; «Εἴθε νὰ δώση εἰς σὲ ὁ Κύριος ὅ,τι ζητεῖς».[16] Ὅταν ὅμως κατέστησε τὸν Θεὸν ὀφειλέτην, τότε λέγει: «εἴθε νὰ σοῦ ἀνταποδώση» στηρίζων καλὰς ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον. Ἐὰν δὲ ἔδωσε χωρὶς νὰ ὀφείλη, πολὺ περισσότερον θ' ἀνταποδώση, ἀφοῦ ἔλαβε. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἔλαβε τὴν ἀρχήν του ἀπὸ τὴν προσευχήν, ἐνῷ οἱ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ἀπὸ τὴν εὐλογίαν. Καὶ ἔτσι ἡγιάζετο ὁλόκληρος ὁ καρπὸς τῆς γυναικός. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἦταν κατόρθωμα τῆς γυναικός, ὁ δὲ δεύτερος ἦταν κοινὸς αὐτῆς καὶ τοῦ ἱερέως. Καὶ ὅπως ἡ γῆ ἡ λιπαρὰ καὶ εὔφορος, ἀφοῦ δεχθῆ τοὺς σπόρους, ἀναδίδει ἄφθονα τ' ἀθέριστα στάχυα, ἔτσι καὶ ἡ γυναῖκα αὐτή, ἀφοῦ ἐδέχθη μὲ πίστιν τοὺς λόγους, τοῦ ἱερέως, ἔφερεν εἰς ἡμᾶς ἄλλα ἄφθονα στάχυα καὶ μετέτρεψε τὴν παλαιὰν κατάραν μὲ τὸ νὰ γεννήση μὲ τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς καὶ τῆς εὐλογίας.

Καὶ σὺ λοιπόν, γυναῖκα, νὰ τὴν μιμηθῆς καί, ἂν μὲν εἶσαι στεῖρα, νὰ ἐπιδείξης τέτοια προσευχὴν καὶ ἐπὶ πλέον νὰ παρακαλέσης τὸν ἱερέα νὰ σοῦ συμπαρασταθῆ μὲ τὴν μεσολάβησίν του. Πάντως, ἂν δεχθῆς μὲ πίστιν τοὺς λόγους, ἡ εὐλογία τῶν πατέρων θὰ καταλήξη εἰς ὡραῖον καὶ ὥριμον καρπόν. Καὶ ἂν γίνης μητέρα, ἀφιέρωσε καὶ σὺ τὸν υἱόν σου. Ἐκείνη τὸν ἔφερε εἰς τὸν ναόν, D σὺ ἀνύψωσε τὸν ἑαυτόν σου εἰς ναὸν βασιλικόν. «Τὰ σώματά σας», λέγει, «εἶναι μέλη τοῦ Χριστοῦ καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον κατοικεῖ μέσα σας».[17] Καὶ πάλι: «Θὰ κατοικήσω μέσα των καὶ θὰ περιπατήσω μεταξύ των».[18] Διότι πῶς δὲν εἶναι παράλογον νὰ διορθώνωμεν πεπαλαιωμένην οἰκίαν, ποὺ πρόκειται νὰ καταρρεύση καὶ χρήματα νὰ δαπανῶμεν καὶ οἰκοδόμους νὰ μισθώνωμεν καὶ δι' ὅλα νὰ φροντίζωμεν, καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Θεοῦ (διότι οἰκία τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ γίνη ἡ ψυχὴ τοῦ νέου) νὰ μὴν τὴν θεωροῦμε ἀξίαν τῆς παραμικρᾶς φροντίδος; Πρόσεχε μὴν ἀκούσης τὸ ἴδιον ποὺ ἤκουσαν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι. E Ἐκεῖνοι, δηλαδή, ὅταν ἐπανῆλθαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἔβλεπαν αὐτὸν τὸν ὑλικὸν ναὸν παραμελημένον, ἀλλὰ ἐκαλλώπιζαν τὰς οἰκίας των, καὶ ἔτσι παρώξυναν τόσον πολὺ τὸν Θεόν, ὥστε ἔστειλε τὸν προφήτην καὶ ἠπείλησε λιμὸν καὶ μεγάλην ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων καὶ ἐφανέρωσε τὴν αἰτίαν αὐτῆς τῆς ἀπειλῆς. Καὶ αὐτὴ ἦταν ὅτι: «Σεῖς κατοικεῖτε εἰς

16. Α' Βασιλ. 1, 17.
17. Α' Κορινθ. 6, 19.
18. Β' Κορινθ. 6, 16.

πολυτελεῖς οἰκίας μὲ φατνώματα, ἐνῷ ὁ ἰδικός μου οἶκος μένει ἔρημος».[19] Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἀμέλεια διὰ τὸν ναὸν ἐκεῖνον ἐξήγειρε τόσον πολὺ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, πολὺ μᾶλλον ἡ ἀδιαφορία διὰ τὸν ναὸν τοῦτον θὰ ἐξοργίσῃ τὸν Κύριον. 728 A Διότι αὐτὸς εἶναι πολυτιμότερος ἀπὸ ἐκεῖνον, καθ' ὅσον ἔχει καὶ μεγαλύτερα τὰ σύμβολα τοῦ ἁγιασμοῦ.

Μὴ ἀφήνῃς, λοιπόν, τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ νὰ γίνῃ σπήλαιον ληστῶν, διὰ νὰ μὴ ἀκούσῃς καὶ ἄλλην ἐπιτίμησιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους λέγων: «Ὁ οἶκος τοῦ Πατρός μου εἶναι οἶκος προσευχῆς. Σεῖς δὲ τὸν ἐκάματε σπήλαιον, ποὺ συχνάζουν οἱ λησταί».[20] Πῶς γίνεται σπήλαιον τῶν ληστῶν; Ὅταν ἀφήσωμεν νὰ εἰσέλθουν καὶ νὰ εἰσδύσουν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων ἀνελεύθεραι καὶ δουλικαὶ ἐπιθυμίαι καὶ κάθε ἀσέλγεια. Διότι οἱ λογισμοὶ αὐτοὶ εἶναι χειρότεροι καὶ ἀπὸ ληστάς, B ἐπειδὴ ἐξανδραποδίζουν τὴν ἐλευθερίαν τῶν παιδιῶν καὶ τοὺς καθιστοῦν δούλους τῶν ἀλόγων παθῶν, τοὺς κατατρυποῦν ἀπὸ παντοῦ καὶ γεμίζουν τὴν ψυχήν των μὲ πολλὰ τραύματα. Δι' αὐτὸ λοιπὸν πρέπει καθημερινῶς νὰ τὰ ἐπιβλέπωμεν καὶ χρησιμοποιοῦντες τὸν λόγον σὰν μάστιγμα νὰ ἀποδιώκωμεν ὅλα τὰ πάθη αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἀπὸ τὴν ψυχήν των, διὰ νὰ δυνηθοῦν τὰ παιδιά μας νὰ μετάσχουν εἰς τὴν οὐράνιον πολιτείαν καὶ νὰ φέρουν εἰς πέρας τὸν ἐκεῖ προορισμόν τους. Δὲν εἴδατε, ὅτι ὅσοι ζοῦν εἰς τὰς πόλεις, πολλὲς φορὲς τὰ τέκνα των, μόλις ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὸν μητρικὸν μαστόν, τὰ κάνωμεν θαλλοφόρους,[21] ἀγωνοθέτας, γυμνασιάρχους καὶ χοροδιδασκάλους;[22] C Αὐτὸ θὰ πράξωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἀπὸ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν θὰ τὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὴν οὐράνιον πολιτείαν. Διότι αὐτὴ ἡ ἐπίγειος εἶναι μόνον δαπανηρά, καὶ δὲν ἔχει κανένα κέρδος.

Διότι ποῖον κέρδος δύναται νὰ προέλθῃ ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους τοῦ λαοῦ; Πές μου. Διότι, ὅταν ἔλθῃ ἡ νύκτα, ὅλα ἐκεῖνα τὰ χειροκροτήματα καὶ ὁ θόρυβος μαραίνεται, καὶ ὅταν παρέλθῃ ἡ πανήγυρις, ὡσὰν νὰ ἀπήλαυσαν ἕνα ὄνειρον, μένουν πάλιν ἔρημοι ἀπὸ κάθε χαρὰν καὶ εὐφροσύνην, καὶ δὲν δύνανται νὰ εὕρουν, ἐνῷ ἀναζητοῦν, οὔτε τὴν εὐθυμίαν ποὺ ἐχάρησαν ἀπὸ τὸν στέφανον οὔτε ἀπὸ τὴν

19. Ἀγγ. 1, 4.
20. Ματθ. 21, 13· Λουκ. 19, 46.
21. Θαλλοφόροι: οἱ φέροντες κλώνους ἐλαίας κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων.
22. Δηλαδή, εἰς ἀπασχολήσεις, αἱ ὁποῖαι ἥκιστα συντελοῦν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς εὐσεβείας.

λαμπρὰν στολὴν καὶ ὅλην ἐν γένει τὴν φαντασμαγορίαν, D διότι ὅλα ἐπέρασαν καὶ ἔφυγαν ταχύτερα ἀπὸ τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου. Ἐνῷ ἡ πολιτεία τῶν οὐρανῶν εἶναι τὸ ἐντελῶς ἀντίθετον. Χωρὶς καμμίαν δαπάνην φέρει εἰς ἡμᾶς μέγα καὶ μόνιμον τὸ κέρδος. Διότι αὐτὸν ποὺ διάγει εἰς τὴν οὐράνιον πολιτείαν δὲν τὸν χειροκροτοῦν διαρκῶς ἄνθρωποι μεθυσμένοι, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀγγέλων. Καὶ διατί λέγω τὸ πλῆθος τῶν ἀγγέλων; Θὰ τὸν ἐπαινέσῃ καὶ θὰ τὸν ὑποδεχθῇ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τῶν ἀγγέλων. Ὁ δὲ ἐπαινούμενος ἀπὸ τὸν Θεὸν ὄχι μίαν, οὔτε δύο, οὔτε τρεῖς ἡμέρας, E ἀλλὰ αἰώνια πανηγυρίζει φορῶν τὸν στέφανον καὶ ποτὲ δὲν δύνασαι νὰ ἴδῃς τὴν κεφαλήν του γυμνὴν ἀπὸ τὴν δόξαν ἐκείνου. Διότι ὁ χρόνος τῆς πανηγύρεως αὐτῆς δὲν περιορίζεται εἰς ὡρισμένας μόνον ἡμέρας, ἀλλὰ ἐκτείνεται πρὸς τὴν μελλοντικὴν ἀθανασίαν. Ἡ πενία δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ κώλυμα δι' αὐτὴν τὴν λειτουργίαν, ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν καὶ ὁ πτωχὸς νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὴν τὴν λειτουργίαν, καὶ πρὸ παντὸς ὁ πτωχός, διότι εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε κοσμικὴν ματαιοδοξίαν. Διότι δὲν χρειάζεται ἐδῶ δαπάνη χρημάτων καὶ περιουσίας, ἀλλὰ ψυχὴ καθαρὰ καὶ νηφάλιος νοῦς. Διότι ἀπὸ αὐτὸν ὑφαίνονται εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὰ ἱμάτια τῆς πολιτείας ἐκείνης καὶ πλέκεται ὁ στέφανος. 729 A Ὥστε, ἂν δὲν εἶναι στολισμένη μὲ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, εἰς τίποτε δὲν τὴν ὠφελεῖ ὁ πολὺς χρυσός. Ὅπως ἐπίσης οὔτε ἡ πενία ἐπιφέρει καμμίαν βλάβην, ἂν ἔχῃ πολὺν τὸν ἐσωτερικὸν πλοῦτον. Αὐτὴν τὴν λειτουργίαν ἂς τὴν ἐκτελοῦν ὄχι μόνον οἱ ἄρρενες παῖδες, ἀλλὰ καὶ αἱ θυγατέρες μας. Διότι δὲν περιορίζει ὁ νόμος τὴν ἄσκησιν αὐτῶν τῶν λειτουργιῶν εἰς τοὺς ἄνδρας μόνον, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν κοσμικὴν πολιτείαν, ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ θέατρον δέχεται καὶ γέροντας καὶ νέους καὶ δούλους καὶ ἐλευθέρους. Διότι ὅπου γίνεται ἐπίδειξις τῶν ἀρετῶν τῆς ψυχῆς, κανένα ἐμπόδιον δὲν ὑπάρχει, οὔτε ἡ φύσις οὔτε ἡ ἡλικία οὔτε τὸ κοσμικὸν ἀξίωμα οὔτε ἄλλο, ἄλλης φύσεως, ἐμπόδιον.

B Διὰ τοῦτο λοιπόν, σᾶς παρακαλῶ ὅλους, ἀπὸ τὴν πρώτην ἡλικίαν νὰ παραδίδετε καὶ τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας σας εἰς τοιαύτας λειτουργίας καὶ νὰ ἐναποθέτετε ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰς ψυχάς των τὸν πλοῦτον ποὺ ἁρμόζει εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον ζωῆς, χωρὶς νὰ κρύπτετε εἰς τὴν γῆν χρυσόν, οὔτε νὰ συγκεντρώνετε ἄργυρον, ἀλλὰ νὰ ἐναποθέτετε εἰς τὴν ψυχήν των τὴν ἐπιείκειαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν σεμνότητα καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετάς. Διότι ἡ λει-

τουργία ἐκείνη χρειάζεται αὐτὴν τὴν δαπάνην. Ἂν λοιπὸν συγκεντρώσωμεν διὰ τὸν ἑαυτόν μας καὶ διὰ τὰ τέκνα μας τὸν πλοῦτον αὐτὸν καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον θ' ἀπολαύσωμεν μεγάλην λαμπρότητα καὶ κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν θὰ ἀκούσωμεν τὴν μακαρίαν ἐκείνην φωνήν, **C** μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Χριστὸς ἀνακηρύττει ὅλους ὅσοι ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Ὁμολογία δὲν εἶναι αὐτὴ ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὴν πίστιν μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα, διότι ἐὰν δὲν μᾶς συνοδεύῃ καὶ αὐτή, κινδυνεύομεν νὰ τιμωρηθῶμεν μαζὶ μὲ τοὺς ἀρνητὰς τῆς πίστεως. Διότι δὲν ὑπάρχει ἕνας μόνος τρόπος ἀρνήσεως, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ διάφοροι, τοὺς ὁποίους ἔγραψε δι' ἡμᾶς ὁ Παῦλος ὡς ἑξῆς: «Ὁμολογοῦν, ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεόν, μὲ τὰ ἔργα των ὅμως τὸν ἀρνοῦνται».[23] Καὶ πάλιν: «Ἐὰν δὲ κανένας ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τούτους δὲν λαμβάνῃ πρόνοιαν διὰ τοὺς ἰδικούς του ἀνθρώπους καὶ μάλιστα διὰ τοὺς οἰκιακούς του, αὐτὸς ἔχει ἀρνηθῇ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶναι χειρότερος καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἄπιστον, ὁ ὁποῖος συνήθως δὲν στερεῖται τὴν φυσικὴν στοργήν».[24] Καὶ πάλιν: «Ἀποφεύγετε τὴν πλεονεξίαν, ἡ ὁποία εἶναι λατρεία εἰς τὸ εἴδωλον τοῦ χρήματος»[25] Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπάρχουν τόσον πολλοὶ τρόποι ἀρνήσεως, εἶναι φανερόν, ὅτι ὑπάρχουν καὶ ὁμολογίας ἐξ ἴσου πολλοὶ τρόποι, **D** καὶ πολὺ περισσότεροι μάλιστα. Τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν καὶ νὰ τοὺς ἀκολουθήσωμεν ὅλους, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν τιμὴν εἰς τοὺς οὐρανούς, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

23. Τίτ. 1, 16.
24. Α' Τιμοθ. 5, 8.
25. Κολοσσ. 3, 5.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΠΡΟΣ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΠΟΥΝ ΤΑΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΙΝΟΥΝ ΕΙΣ ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ, ΚΑΙ ΟΤΙ Η ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ **E** ΕΙΝΑΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟΝ ΧΡΗΣΙΜΩΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΙΝ ΤΩΝ ΘΕΑΤΡΩΝ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΣ. ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΡΗΣΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΤΗΣ ΑΝΝΗΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΣΥΝΕΧΩΣ ΝΑ ΠΡΟΣΕΥΧΩΜΕΘΑ ΕΙΣ ΚΑΘΕ ΤΟΠΟΝ ΕΙΤΕ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΘΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑΝ ΕΙΤΕ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟΝ ΕΙΤΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΛΙΝΗΝ ΜΑΣ.

Δὲν γνωρίζω καὶ ἐγὼ ποίους λόγους νὰ χρησιμοποιήσω σήμερα. Διότι, ἐνῷ βλέπων τὰς συνάξεις νὰ ἐλαττώνωνται, τοὺς προφήτας νὰ ὑβρίζωνται, τοὺς ἀποστόλους νὰ καταφρονοῦνται, τοὺς πατέρας νὰ παραβλέπωνται, τὴν προσβολὴν νὰ μεταβαίνῃ ἀπὸ τοὺς δούλους εἰς τὸν Κύριον, θέλω μὲν ν' ἀπαγγείλω κατηγορίαν, δὲν βλέπω ὅμως
710 **A** νὰ εἶναι παρόντες αὐτοὶ ποὺ ὀφείλουν ν' ἀκούσουν τὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ βλέπω σᾶς, ποὺ δὲν ἔχετε καθόλου ἀνάγκην ἀπὸ αὐτὴν τὴν παραίνεσιν καὶ τὴν νουθεσίαν. Ἐν τούτοις καὶ πάλιν δὲν πρέπει νὰ σιωπήσωμεν. (Διότι θὰ λάβωμεν τὰ ἀναγκαῖα μέτρα), ὥστε καὶ ἡ λύπη μας δι' ἐκείνους νὰ διοχετευθῇ σιγὰ - σιγὰ πρὸς τὰ ἔξω, διότι θὰ τὴν ἐξωτερικεύσωμεν μὲ τὰ λόγια καὶ θὰ τοὺς κάμωμεν νὰ ἐντραποῦν καὶ νὰ κοκκινίσουν, ἀφοῦ θὰ ἐξαπολύσωμεν ἐναντίον των τόσους πολλοὺς κατηγόρους, δηλαδὴ ὅλους σᾶς ποὺ μὲ ἀκούετε. Πραγματικά, ἐὰν ἤρχοντο ἐδῶ, θὰ ἤκουον μόνον ἐμένα νὰ τοὺς ἐπιτιμῶ. **B** Τώρα ὅμως ποὺ ἀποφεύγουν τὴν ἐπιτίμησιν ἀπὸ ἐμένα, θὰ τὰ ἀκούσουν ὅλα αὐτὰ ἀπὸ σᾶς. Ἔτσι κάνουν καὶ οἱ φίλοι. Ὅταν δὲν εὕρουν τοὺς ὑπευθύνους, συναντοῦν τοὺς φίλους ἐκείνων, ὥστε, ὅταν φύγουν νὰ μεταφέρουν εἰς αὐτοὺς τὰ λεχθέντα. Αὐτὸ ἔκαμε καὶ ὁ Θεός. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἄφησεν ἐκείνους ποὺ ἡμάρτησαν εἰς αὐτόν, ἀπευθύνεται εἰς τὸν Ἱερεμίαν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔπραξε καμμίαν ἀδικίαν, καὶ τοῦ λέγει: Εἶδες

τί μοῦ ἔκαμε ἡ ἀσύνετος θυγατέρα τοῦ Ἰούδα;[1] Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀπευθυνόμεθα εἰς σᾶς διὰ νὰ κατηγορήσωμεν ἐκείνους, ὥστε, ὅταν ἀπέλθετε, νὰ τοὺς διορθώσετε. Διότι ποῖος δύναται νὰ ὑποφέρῃ τὴν τόσον μεγάλην ἀδιαφορίαν των;

Μίαν φορὰν τὴν ἑβδομάδα συγκεντρωνόμεθα ἐδῶ καὶ δὲν ἀνέχονται οὔτε αὐτὴν τὴν ἡμέραν νὰ παραμερίσουν τὰς βιωτικὰς μερίμνας. **C** Καὶ ἂν τοὺς κατηγορῇ κανένας, ἀμέσως προβάλλουν τὴν πενίαν καὶ τὴν τροφὴν ποὺ ἔχουν ἀνάγκην καὶ τὰς κατεπειγούσας ἀσχολίας. Ἔχουν δηλαδὴ ἐκ τῶν προτέρων ἑτοίμην μίαν δικαιολογίαν, ποὺ εἶναι χειροτέρα ἀπὸ κάθε κατηγορίαν. Διότι ποία κατηγορία θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ χειροτέρα ἀπὸ αὐτήν, ἀπὸ τὸ νὰ θεωρῆτε, δηλαδή, ἀναγκαιότερον καὶ περισσότερον κατεπεῖγον κάτι ἄλλο, παρὰ τὰ θέματα ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεόν; Ἀκόμη καὶ ἂν τοῦτο ἦταν ἀληθινόν, ἡ δικαιολογία θὰ ἀποτελοῦσε κατηγορίαν, ὅπως εἶπα. Διὰ νὰ ἐννοήσητε ὅμως, ὅτι καὶ αὐτὰ ἀποτελοῦν δικαιολογίαν καὶ πρόφασιν καὶ προκαλύμματα τῆς ἀδιαφορίας, χωρὶς ἐγὼ νὰ λέγω τίποτε, ἡ μεθαυριανὴ ἡμέρα θὰ τοὺς ἐλέγξῃ ὅλους αὐτούς, ποὺ προβάλλουν τοιαύτας δικαιολογίας. **D** Ὅταν ὅλη ἡ πόλις θὰ μεταβῇ εἰς τὸν ἱππόδρομον καὶ τὰ σπίτια καὶ αἱ ἀγοραὶ θὰ ἀδειάσουν ἐξ αἰτίας τοῦ παρανόμου ἐκείνου θεάματος. Καὶ ἐδῶ δὲν ὑπάρχει περίπτωσις νὰ ἰδοῦμε νὰ γεμίζῃ οὔτε ὁ κύριος χῶρος τῆς ἐκκλησίας, ἐνῷ ἐκεῖ ὄχι μόνον τὸ ἱπποδρόμιον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξῶσται καὶ τὰ σπίτια καὶ τὰ δώματα καὶ οἱ κρημνοὶ καὶ χίλιοι ἄλλοι τόποι καταλαμβάνονται. Καὶ τίποτε δὲν σταματᾷ αὐτὴν τὴν ἀκάθεκτον μανίαν, οὔτε ἡ πενία οὔτε ἡ ἀσχολία οὔτε ἡ ἀδυναμία τοῦ σώματος οὔτε ἡ ἀσθένεια τῶν ποδιῶν, οὔτε κάτι ἄλλο παρόμοιον. Ἀλλὰ γέροντες ἄνθρωποι τρέχουν ἐκεῖ μὲ μεγαλυτέραν μανίαν ἀπὸ νέους εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας των, καταισχύνουν τὴν λευκὴν κεφαλήν των, ἐκθέτουν τὴν ἡλικίαν των καὶ καθιστοῦν καταγέλαστον αὐτὸ τὸ γῆρας. Καὶ ὅταν εἰσέρχωνται ἐδῶ, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, αἰσθάνονται νὰ ἐνοχλοῦνται καὶ νὰ καταλαμβάνωνται ἀπὸ ναυτίαν, καὶ ἀπέρχονται, ὅταν φθάνῃ ἡ στιγμὴ τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων λόγων, ἰσχυριζόμενοι ὅτι στενοχωροῦνται, πνίγονται καὶ ἄλλα παρόμοια. Ἐν τούτοις ἐκεῖ αἰσθάνονται σὰν νὰ εὑρίσκωνται εἰς δροσερὸν λειμῶνα καὶ ἂς δέχωνται τὸν ἥλιον εἰς τὴν γυμνὴν κεφαλήν των, καὶ ἂς πατῶνται καὶ ἂς ὠ-

1. Πρβλ. Ἱερ. 3, 6 ἑξῆς.

θοῦνται καὶ πιέζωνται μὲ μεγάλην σφοδρότητα, καὶ ἂς ὑποφέρουν ἄπειρα ἄλλα δεινά. 73 **A** Διὰ τοῦτο αἱ πόλεις μας εἶναι διεφθαρμέναι, διότι εἶναι πονηροὶ διδάσκαλοι τῆς νεότητος.[2]

Πῶς ὅμως θὰ ἠμπορέσῃς νὰ σωφρονίσῃς τὸν νέον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἄκοσμος καὶ ἀσελγής, ὅταν σύ, ποὺ ἔχεις λευκὴν κόμην, παρουσιάζῃς τοιαύτας ἐκδηλώσεις, καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσον χρόνον δὲν ἐχόρτασες τὸ ἀχάριστον αὐτὸ θέαμα; Πῶς θὰ ἠμπορέσῃς νὰ διαπαιδαγωγήσῃς τὸν υἱόν σου, νὰ τιμωρήσῃς τὸν δοῦλον σου, ὅταν σφάλλῃ, πῶς θὰ συμβουλεύσῃς τὰ δέοντα εἰς ἄλλον ποὺ εἶναι ἀμελής, ὅταν σὺ εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας ἀσχημονῇς; Καὶ ἂν κάποιος νέος προσβάλῃ κανένα γέροντα, ἀμέσως ἐπικαλεῖται τὴν ἡλικίαν του καὶ ὑπάρχουν ἀμέτρητοι ποὺ ἀγανακτοῦν μαζὶ μὲ αὐτόν. Ὅταν ὅμως χρειάζεται νὰ σωφρονίσῃ τὸν νέον καὶ νὰ γίνῃ αὐτὸς ὑπόδειγμα ἀρετῆς, **B** τότε δὲν κάνουν καθόλου λόγον διὰ τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ τρέχουν εἰς τὰ παράνομα θεάματα μὲ μεγαλυτέραν μανίαν ἀπὸ ἐκείνους. Ὅλα αὐτὰ τὰ λέγω καὶ ἐπιτίθεμαι ἐναντίον τῶν ἡλικιωμένων, ὄχι διότι θέλω νὰ ἀπαλλάξω τοὺς νέους ἀπὸ τὴν κατηγορίαν καὶ τὴν ἐπιτίμησιν, ἀλλὰ διότι θέλω νὰ ἀσφαλίσω αὐτοὺς μὲ ἐκείνους. Διότι ἂν ὅλα αὐτὰ δὲν ἁρμόζουν εἰς τὸν ἡλικιωμένον, πολὺ περισσότερο δὲν ἁρμόζουν εἰς τὸν νέον. Ἐκεῖ μὲν πλεονάζει ὁ γέλως καὶ ἡ ἀσχημία, ἐνῷ ἐδῶ ὁ ὄλεθρος εἶναι βαρύτερος, τὸ βάραθρον εἶναι βαθύ, καθ' ὅσον εἰς τοὺς νέους αἱ ἐπιθυμίαι εἶναι ἰσχυρότεραι, **C** ἡ φλόγα εἶναι ὁρμητικὴ καί, ἂν λάβῃ ἔξωθεν καὶ μικρὰν μόνον ἀφορμήν, κατακαίει τὰ πάντα. Διότι ὁ νέος πίπτει εὐκολώτερα καὶ εἰς τὸν θυμὸν καὶ εἰς τὰς ἐπιθυμίας. Δι' αὐτὸ καὶ χρειάζεται περισσοτέραν προφύλαξιν, σφοδρότερον χαλινόν, ἀσφαλέστερον περιτείχισμα καὶ ἐμπόδιον.

Μά, μὴ μοῦ εἴπῃς, ἄνθρωπέ μου, ὅτι τὸ θέαμα προσφέρει ἀπόλαυσιν. Ἀλλὰ θέλω νὰ μὲ διαφωτίσῃς ὡς πρὸς τοῦτο, ἂν δηλαδὴ μαζὶ μὲ τὴν ἀπόλαυσιν προκαλεῖ καὶ βλάβην. Τί λέγω καὶ βλάβην; Διότι θὰ μάθῃς καθαρά, ὅτι

2. Τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα, πόσον παραστατικὰ περιγράφουν καὶ τὴν σήμερον ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὴν μὲν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς αἱ ἐκκλησίαι παραμένουν κεναί, ἐνῷ ἀσφυκτιοῦν ἀπὸ τὸν συνωστισμὸν τοῦ κόσμου αἱ λαϊκαὶ ἀγοραί, αἱ πλατεῖαι καὶ τὰ καφενεῖα, καὶ καταργεῖται ὁ νόμος τοῦ ἀδιαχωρήτου κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας μὲν εἰς τὰ γήπεδα, κατὰ δὲ τὰς νυκτερινὰς εἰς τὰ πάσης φύσεως «κέντρα διασκεδάσεως» ὅπως λέγονται.

τὸ πρᾶγμα δὲν προσφέρει καθόλου ἀπόλαυσιν. Ὅταν ἀποχωρῇς ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἱπποδρομίαν, φρόντισε νὰ συναντήσῃς αὐτοὺς ποὺ φεύγουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν D καὶ ἐρώτησε νὰ μάθῃς μὲ ἀκρίβειαν, ποῖος ἐδοκίμασε μεγαλυτέραν ἀπόλαυσιν; Ἐκεῖνος ποὺ ἤκουσε προφήτας, ποὺ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν καὶ ἀπήλαυσε τὴν διδασκαλίαν καὶ παρεκάλεσε τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας του καὶ ἔκαμε ἐλαφροτέραν τὴν συνείδησίν του καὶ δὲν ἔχει καμμίαν τύψιν; Ἢ σὺ ποὺ ἄφησες τὴν μητέρα καὶ ἠτίμασες τοὺς προφήτας καὶ ἐξύβρισες τὸν Θεὸν καὶ ἐχόρευσες μαζὶ μὲ τὸν διάβολον καὶ ἤκουσες ἀνθρώπους νὰ βλασφημοῦν καὶ νὰ διασύρωνται καὶ ἔχασες τὸν καιρόν σου ἐπιπόλαια καὶ ἄσκοπα, χωρὶς νὰ ἠμπορῇς νὰ φέρῃς εἰς τὸ σπίτι σου κανένα κέρδος ἀπὸ ἐκεῖ, οὔτε σωματικὸν οὔτε πνευματικόν; E Ὥστε χάριν ἀπολαύσεως ἐδῶ πρὸ παντὸς πρέπει νὰ ἐρχώμεθα. Διότι ἐκεῖ μὲν ὑπάρχει ἄμεσος καταδίκη, τύψις τῆς συνειδήσεως, μετάνοια δι' ὅσα συνέβησαν, ἐντροπὴ καὶ ὄνειδος καὶ ὀφθαλμοὶ χαμηλωμένοι. Ἐνῷ ἐδῶ ὑπάρχουν ἐντελῶς τὰ ἀντίθετα, ἡ παρρησία, ἡ ἐλευθεροστομία καὶ ἡ ἐλευθέρα συζήτησις μὲ ὅλους δι' ὅλα ὅσα ἀκούονται ἐδῶ. Ὅταν λοιπὸν ἔλθῃς εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἴδῃς ὅλους νὰ τρέχουν εἰς τὰ θεάματα ἐκεῖνα, σὺ νὰ καταφύγῃς ἀμέσως εἰς τὴν ἐκκλησίαν 732 A καί, ἀφοῦ κάνῃς ὑπομονὴν δι' ὀλίγον χρόνον, νὰ ἐντρυφᾷς διαρκῶς εἰς τοὺς θείους λόγους. Ἂν παρασυρθῇς ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ μεταβῇς καὶ σὺ ἐκεῖ, θὰ ψυχαγωγηθῇς ὀλίγον καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν θὰ πονῇς, καὶ τὴν ἑπομένη καὶ ἐπὶ πολλὰς ἄλλας ἡμέρας, κατακρίνων τὸν ἑαυτόν σου. Ἐνῷ ἂν συγκρατήσῃς ὀλίγον τὸν ἑαυτόν σου, θὰ δύνασαι νὰ ἀπολαμβάνῃς ὅλην τὴν ἡμέραν. Καὶ δὲν συμβαίνει τοῦτο συνήθως εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα. Διότι ἡ κακία προσφέρει μὲν κάποιαν πρόσκαιρον χαράν, ἀλλὰ διαρκῆ πόνον. Ἐνῷ ἡ ἀρετὴ ἐνέχει σύντομον μόχθον καὶ διαρκὲς κέρδος μαζὶ μὲ τὴν εὐφροσύνην. B Παραδείγματος χάριν, προσηυχήθη κάποιος εἰς τὸν Θεόν, ἐδάκρυσεν, ἐπόνεσεν ὀλίγον χρόνον κατὰ τὴν προσευχήν. Ἄλλος πάλιν ἔχαιρετο ὅλην τὴν ἡμέραν, ἔπειτα ἔδωσεν ἐλεημοσύνην, ἐνήστευσεν, ἔπραξεν ἄλλην ἀγαθὴν πρᾶξιν ἢ ὑβρισθεὶς δὲν ἀνταπέδωσε τὴν ὕβριν. Εἰς μίαν μικρὰν λοιπὸν στιγμὴν τοῦ χρόνου συνεκράτησε τὸν θυμόν του καὶ χαίρεται καὶ εὐφραίνεται διὰ παντὸς ἐνθυμούμενος τὰ κατορθώματά του αὐτά.

Μὲ τὴν κακίαν ὅμως συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Ὑβριζόμενος ἀνταποδίδει τὴν ὕβριν. Ἔπειτα, ἐπανερχόμενος εἰς τὴν οἰκίαν του, κατατρώγεται μόνος του ἀναλογιζόμενος τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι πολλὰς φορὰς τὸν ἔβλαψαν πολύ. Ὥστε, ἂν ἐπιδιώκῃς τὴν χαράν, C «φεῦγε μακρὰν ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας, ποὺ ἐπικρατοῦν κυρίως εἰς τοὺς νεωτέρους κατὰ τὴν ἡλικίαν»,[3] καὶ φρόντιζε διὰ τὴν σωφροσύνην σου καὶ πρόσεχε εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν θείων λόγων. Αὐτὰ τὰ λέγομεν πρὸς σᾶς, ὥστε σεῖς νὰ τὰ εἴπῆτε εἰς ἐκείνους καὶ συνεχῶς νὰ τοὺς διαποτίζητε μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους, διὰ νὰ τοὺς ἀποσπάσητε ἀπὸ κάθε κακὴν συνήθειαν καὶ νὰ τοὺς πείσητε νὰ ἐνεργοῦν πάντοτε μὲ τὴν προσήκουσαν σκέψιν. Διότι οὔτε τὸν ζῆλον θὰ ἠμποροῦσε κανένας νὰ κρίνῃ ἄξιον ἐπαίνου εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἐνεργοῦν ἐπιπόλαια καὶ ἄσκοπα. Καὶ τὸ γεγονὸς αὐτὸ θὰ τὸ ἀποδείξω μὲ τὴν ἑπομένην σύναξιν. Ὅταν δηλαδὴ θὰ ἑορτάζωμεν τὴν ἁγίαν Πεντηκοστήν, θὰ προστρέξῃ τόσον πλῆθος, ὥστε θὰ ὑπάρξῃ ἐδῶ μέγας συνωστισμός. D Ἀλλὰ δὲν ἀποδέχομαι αὐτὴν τὴν συρροήν. Διότι προέρχεται ἀπὸ συνήθειαν καὶ ὄχι ἀπὸ εὐλάβειαν. Τί ἄλλο χειρότερον θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ δι' αὐτούς, ὅταν καὶ ἡ ραθυμία των εἶναι γεμάτη παραβάσεις καὶ ὁ φαινομενικὸς ζῆλος των εἶναι ἔρημος ἐγκωμίων; Διότι αὐτὸς ποὺ μετέχει εἰς αὐτὴν τὴν θείαν σύναξιν μὲ ζῆλον καὶ πόθον καὶ μὲ σώφρονα σκέψιν, πρέπει αὐτὸ νὰ τὸ κάνῃ συνεχῶς, καὶ νὰ μὴ ἐμφανίζεται μόνον κατὰ τὴν ἑορτὴν μὲ τοὺς πολλοὺς καὶ μὲ ἐκείνους νὰ φεύγῃ πάλιν, ὁδηγούμενος ἄσκοπα σὰν τὰ ζῶα.

Λοιπόν, θὰ ἠμποροῦσα νὰ παρατείνω περισσότερον τὸ προοίμιον τοῦ λόγου μου. E Ἀλλὰ ἐπειδὴ γνωρίζω καλὰ ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἰδικῆς μου παραινέσεως σεῖς κάνετε τὸ χρέος σας καὶ θὰ εἴπητε εἰς αὐτοὺς περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐλέχθησαν, διὰ νὰ μὴ φανῶ ἐνοχλητικὸς εἰς τὰς ἐναντίον των ἐπιτιμήσεις, ἀφήνω ὅλα τὰ ὑπόλοιπα εἰς σᾶς καὶ ἀρχίζω τὴν συνήθη μας διδασκαλίαν, ἐπαναφέρων, τὸν λόγον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἄννης. Καὶ μὴ σᾶς φανῇ παράδοξον, ποὺ δὲν ἐγκαταλείπομεν τὸ θέμα αὐτό. Διότι, δὲν δύναμαι νὰ ἀπομακρύνω ἀπὸ τὴν σκέψιν μου τὴν γυναῖκα αὐτήν. Τόσον πολὺ θαυμάζω τὴν ὡραίαν της ψυχὴν καὶ τὸ κάλλος τῆς διανοίας της. 733 A Διότι ἀγαπῶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ποὺ δακρύζουν κατὰ τὰς προσευχάς, ποὺ εἶναι πάντοτε προσεκτικοί, ἀγαπῶ τὰ χείλη

3. Β' Τιμόθ. 2, 22.

καὶ τὸ στόμα ποὺ δὲν κοκκινίζει ἀπὸ τὰς βαφάς, ἀλλὰ καλλωπίζεται μὲ τὴν εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως ἦταν τὸ ἰδικόν της στόμα. Αὐτὴν τὴν θαυμάζω διότι ἐφιλοσόφησεν, τὴν θαυμάζω ὅμως περισσότερον, διότι ἐφιλοσόφησε ἂν καὶ ἦταν γυναίκα, τὴν ὁποίαν πολλοὶ ἐκατηγόρησαν πολλὲς φορές: «Διότι ἀπὸ τὴν γυναῖκα», λέγει, «δηλαδὴ ἀπὸ τὴν Εὔαν, ἦλθεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἀποθνήσκομεν ὅλοι».[4] Καὶ πάλιν: «Κάθε ἄλλη κακία εἶναι μικρὰ ἐμπρὸς εἰς τὴν κακίαν τῆς γυναικός».[5] Καὶ ὁ Παῦλος λέγει: B «Διότι ὁ Ἀδὰμ δὲν ἐξηπατήθη ἀπὸ τὸ φίδι, ἡ γυνὴ ὅμως ἐξηπατήθη ἀπὸ τὴν συμβουλὴν τοῦ φιδιοῦ καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν παράβασιν».[6] Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς τὴν θαυμάζω, διότι ἀπέκρουσε τὰς παραβάσεις αὐτάς, διότι ἀπέσεισε τὴν κατηγορίαν, διότι ἐνῷ ἀνῆκεν εἰς τὸ διαβαλλόμενον καὶ κατηγορούμενον γένος, ἀπέπλυνε ὅλα τὰ ὀνείδη, διδάσκουσα διὰ τῶν ἔργων, ὅτι καὶ ἐκεῖναι δὲν ὑπῆρξαν ἐκ φύσεως τοιαῦται, ἀλλὰ μὲ τὴν θέλησίν των καὶ τὴν προσωπικήν των ἀμέλειαν, καὶ ὅτι εἰς τὸ γένος τῶν γυναικῶν δύναται νὰ συναντήσῃ κανένας ἄκραν ἀρετήν. Διότι αὐτὸ τὸ πλάσμα εἶναι φιλόνικον καὶ ζωηρόν, καὶ ἂν ἀποκλίνῃ εἰς τὴν πονηρίαν γίνεται πρόξενος μεγάλων κακῶν. C Ἂν ὅμως ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἀρετήν, θὰ χάσῃ πρῶτα τὴν ζωήν, ἀλλὰ δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πρόθεσίν της.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ αὐτὴ ἐνίκησε τὴν φύσιν της καὶ παρεβίασε τὴν ἀνάγκην καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς προσευχῆς κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τέκνον ἀπὸ ἀνάπηρον μήτραν. Διὰ τοῦτο, καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὸ ζητούμενον, πάλιν καταφεύγει εἰς τὴν προσευχὴν λέγουσα: «Ἡ λυπημένη καὶ κλονισμένη καρδία μου ἐστερεώθη μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου. Ἐξυψώθη ἡ δύναμίς μου διὰ τοῦ Θεοῦ».[7] Τί σημαίνει λοιπόν, «ἡ λυπημένη καὶ κλονισμένη καρδία μου ἐστερεώθη μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου;». Τὸ εἶπα προηγουμένως εἰς τὴν ἀγάπην σας καὶ εἶναι πλέον φανερὸν εἰς σᾶς. Τώρα ὅμως θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ ἑρμηνεύσω τὴν ἑπομένην ῥῆσιν της. Διότι ἀφοῦ εἶπεν «ἡ λυπημένη καὶ κλονισμένη καρδία μου ἐστερεώθη μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου», προσέθεσε: D «Ἐξυψώθη ἡ δύναμίς μου διὰ τοῦ Θεοῦ μου». Τί σημαίνει λοιπόν, «κέρας μου» («ἡ δύναμίς μου;»). Διότι ἡ Γραφὴ χρησιμοποιεῖ συνεχῶς αὐτὴν τὴν λέξιν, ὅπως ὅταν λέγῃ: «Ὑψώθη κέρας αὐτοῦ»[8] καὶ «ὑψώθη κέρας Χριστοῦ αὐτοῦ».[9] Τί ἐννοεῖ τέλος πάντων μὲ τὴν λέξιν «κέρας»; Ἐννοεῖ τὴν δύναμιν, τὴν δόξαν, τὸ κῦρος, καὶ κάμνει τὴν μεταφορὰν ἀπὸ τὸ κέρας τῶν ζώων. Διότι εἰς τὰ ζῶα ἐχάρισεν ὁ Θεὸς τὸ κέρας μόνον ἀντὶ δόξης καὶ ὅπλου, καὶ ἂν τὸ χάσουν, ἔχασαν ἤδη τὸ μέγιστον τῆς δυνάμεώς των. Καὶ ὅπως αἰχμαλωτίζεται εὔκολα ἕνας στρατιώτης ἄοπλος, ἔτσι καὶ ὁ ταῦρος, χωρὶς κέρατα, συλλαμβάνεται εὔκολα. E Ἡ γυναίκα λοιπὸν αὐτὴ δὲν λέγει τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον, ὅτι ἐξυψώθη ἡ δόξα μου. Καὶ πῶς ἐξυψώθη; «Διὰ τοῦ Θεοῦ μου», λέγει. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὕψος εἶναι ἀσφαλές, διότι ἔχει ῥίζαν σταθερὰν καὶ ἀκίνητον.

Πραγματικά, ἡ δόξα ποὺ προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μιμεῖται τὴν εὐτέλειαν τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὴν προσφέρουν, δι᾽ αὐτὸ καὶ χάνεται εὔκολα. Ἐνῷ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ δὲν φθείρεται, ἀλλὰ μένει ἀμετακίνητος διὰ παντός. Καὶ ὁ προφήτης ὑποδηλῶν καὶ τὰ δύο ταῦτα, δηλαδὴ καὶ τὴν ἀστάθειαν τῆς ἀνθρωπίνης δόξης καὶ τὴν μονιμότητα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, λέγει τὰ ἑξῆς: «Κάθε σὰρξ εἶναι ὡσὰν τὸ χόρτον, καὶ κάθε δόξα προερχομένη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ὡσὰν τὸ ἄνθος τοῦ χόρτου. 734 A Ὅταν ξηραίνεται τὸ χόρτον, πίπτει καὶ τὸ ἄνθος».[10] Διὰ τὴν δόξαν ὅμως τοῦ Θεοῦ δὲν ὁμιλεῖ ἔτσι, ἀλλὰ πῶς; «Ὁ λόγος ὅμως τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα».[11] Καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν γυναῖκα. Διότι βασιλεῖς καὶ στρατηγοὶ καὶ δυνάσται, ἀφοῦ κατώρθωσαν πολλὲς φορὲς πολλὰ καὶ μεγάλα ἔργα, ὥστε ἡ ἀνάμνησίς των νὰ μείνῃ ἀλησμόνητος, ἀφοῦ ἔκτισαν λαμπροὺς τάφους καὶ ἔστησαν ἀνδριάντας καὶ πολλὰς εἰκόνας εἰς πολλὰ μέρη καὶ ἄφησαν χίλια ἐνθυμήματα τῶν κατορθωμάτων των, ἐν τούτοις ἐλησμονήθησαν ὁλοκληρωτικὰ καὶ δὲν εἶναι γνωστοὶ οὔτε μὲ τὴν ἁπλῆν ἀναφορὰν τοῦ ὀνόματός των. Ἐνῷ αὐτὴ ἡ γυναίκα ὑμνεῖται σήμερα εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. B Καὶ ἂν μεταβῇς εἰς τὴν Σκυθίαν, ἢ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἢ εἰς τοὺς Ἰνδούς, ἀκόμη καὶ ἂν φθάσῃς εἰς

4. Σοφ. Σειράχ 26, 24.
5. Σοφ. Σειράχ 25, 19.
6. Α' Τιμόθ. 2, 14
7. Α' Βασιλ. 2, 1.
8. Ψαλμ. 74, 11.
9. Α' Βασιλ. 2, 10.
10. Ἠσαΐ. 40, 6 - 7.
11. Ἠσαΐ. 40, 8.

αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, θὰ ἀκούσης νὰ ψάλλουν ὅλοι τὰ κατορθώματα αὐτῆς τῆς γυναικὸς καὶ γενικῶς ἡ δόξα τῆς Ἄννης καταλαμβάνει ὅλην τὴν ὑφήλιον. Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστον δὲν εἶναι μόνον τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ἐγκωμιάζεται αὐτὴ ἡ γυναίκα εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι, καίτοι παρῆλθε τόσος χρόνος, ὄχι μόνον δὲν ἔσβησεν ἡ δόξα της, ἀλλὰ καὶ αὐξάνει καὶ ἐπεκτείνεται πολὺ περισσότερον καὶ ὅλοι γνωρίζουν καὶ τὴν φιλοσοφίαν της καὶ τὴν ὑπομονήν της καὶ τὴν καρτερίαν της καὶ παντοῦ θὰ ἀκούσης νὰ ἐγκωμιάζεται ἡ γυναίκα αὐτή, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς, καὶ εἰς τὰς οἰκίας, καὶ εἰς τὰ στρατόπεδα, C καὶ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ εἰς τὰ ἐργαστήρια. Διότι, ὅταν ὁ Θεὸς θελήση νὰ δοξάση κάποιον, ἡ δόξα ἐκείνη ἀνθεῖ διαρκῶς καὶ οὐδεὶς θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπισκοτίση τὴν λαμπρότητά της, ἀκόμη καὶ ἂν ἐπέλθη ὁ θάνατος, κι' ἂν παρέλθη χρόνος πολύς, καὶ ἂν συμβῆ ὅ,τιδήποτε ἄλλο.

Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὴ ἀνέφερε τὸν αἴτιον τῆς δόξης της, διὰ νὰ μᾶς διδάξη ὅλους ἡμᾶς ποὺ τὴν ἀκούομεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὰ ἐφήμερα ἀγαθά, ἀλλὰ εἰς ἐκεῖνα ποὺ μένουν σταθερὰ καὶ ἀμετακίνητα. Διότι, ἀφοῦ πρῶτα εἶπεν, ὅτι «ἡ λυπημένη καὶ κλονισμένη καρδία μου ἐστερεώθη μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου», προσέθεσεν: «Ἐξυψώθη ἡ δύναμίς μου διὰ τοῦ Θεοῦ μου». Δι' αὐτῶν ὑπηνίσσετο δι' ἡμᾶς διπλᾶ τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἶναι δύσκολον νὰ συμβοῦν καὶ τὰ δύο μαζὶ ταχέως. D Καὶ πραγματικά, ἀπηλλάγην, λέγει, τῆς ταραχῆς καὶ ἀπέβαλον τὴν ἀτιμίαν καὶ ἀπήλαυσα τὴν ἀσφάλειαν καὶ μετέσχον τῆς δόξης. Δὲν εἶναι εὔκολον ὅμως νὰ ἴδῃ κάποιος αὐτὰ νὰ συμβαδίζουν. Διότι πολλοὶ ἀπαλλάσσονται μὲν ἀπὸ τοὺς κινδύνους, δὲν ἔχουν ὅμως ἔνδοξον βίον. Ἄλλοι πάλιν ἀπολαμβάνουν τὴν δόξαν καὶ τὴν φήμην, ἀναγκάζονται ὅμως νὰ κινδυνεύουν δι' αὐτὴν τὴν δόξαν. Ἐπὶ παραδείγματι, πολλοὶ ἐρρίφθησαν πολλὲς φορὲς εἰς τὰς φυλακάς, ἄνθρωποι μοιχοὶ καὶ ἀπατεῶνες καὶ τυμβωρύχοι καὶ ἄλλοι ποὺ διέπραξαν παρόμοια ἀδικήματα. Ἔπειτα ἀφέθησαν ἐλεύθεροι χάρις εἰς μίαν βασιλικὴν φιλανθρωπίαν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, E δὲν ἀπέπλυναν ὅμως τὸ στίγμα, ἀλλὰ ἡ καταισχύνη τοὺς ἀκολουθεῖ. Ἄλλοι πάλιν γενναῖοι στρατιῶται, ποὺ ἐπεδίωκαν τὸν λαμπρὸν καὶ ἔνδοξον βίον, ἀντιμετώπισαν τοὺς ἐχθρούς των ριψοκινδύνως καὶ πολλὲς φορὲς ἐδέχθησαν πολλὰ τραύματα καὶ τελικῶς εὑρῆκαν

τὸν θάνατον πρὸ τῆς ὥρας των. Αὐτοί, ἐπειδὴ ἐπεθύμησαν τὴν δόξαν, ἔχασαν τὴν ἀσφάλειαν.

Εἰς αὐτὴν ὅμως τὴν γυναῖκα συνέβησαν καὶ τὰ δύο αὐτά, δηλαδὴ ἀπήλαυσε καὶ τὴν ἀσφάλειαν, ἀλλὰ ἐπέτυχε καὶ τὴν δόξαν. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τοὺς τρεῖς παῖδας.[12] 735 A Διότι καὶ ἀπὸ τοὺς κινδύνους ἀπηλλάγησαν, καθὼς διέφυγον τὸ πῦρ, καὶ ἔγιναν ἔνδοξοι, καθὼς ἐνίκησαν κατὰ τρόπον ὑπερφυσικὸν τὴν δύναμιν αὐτοῦ τοῦ στοιχείου. Τοιαῦτα εἶναι τὰ κατορθώματα τοῦ Θεοῦ. Ἐξασφαλίζουν δηλαδὴ λαμπρὸν μαζὶ καὶ ἀσφαλῆ βίον. Αὐτὰ ἀκριβῶς ὑπηνίσσετο καὶ αὐτή, ὅταν ἔλεγε: «Ἡ λυπημένη καὶ κλονισμένη καρδία μου ἐστερεώθη μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου. Ἐξυψώθη ἡ δύναμίς μου διὰ τοῦ Θεοῦ μου». Δὲν εἶπε ἁπλῶς «διὰ τοῦ Θεοῦ», ἀλλὰ «διὰ τοῦ Θεοῦ μου», ἁρπάζουσα διὰ τὸν ἑαυτόν της τὸν κοινὸν δεσπότην τῆς οἰκουμένης. Μὲ τὴν πρᾶξιν της αὐτὴν δὲν ἤθελε νὰ ἐλαττώση τὴν κυριότητα αὐτοῦ, ἀλλὰ ἤθελε νὰ δείξη τὸν ἰδικόν της ἔρωτα καὶ νὰ παρηγορηθῆ. Αὐτὴ εἶναι ἡ συνήθεια τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀγαποῦν. Δὲν ἀνέχονται νὰ ἀγαποῦν μαζὶ μὲ πολλούς, B ἀλλὰ θέλουν ὑπερβολικὰ καὶ ἰδιαίτερα νὰ φανερώσουν τὴν μεγάλην των ἀγάπην. Τὸ ἴδιον κάνει καὶ ὁ Δαυΐδ, ὅταν λέγη: «Θεέ μου, ποῦ εἶσαι ὁ Θεός μου, ἀπὸ πολὺ πρωΐ, ἀπὸ τὰ χαράματα, προσεύχομαι πρὸς σέ».[13] Ἀφοῦ δηλαδὴ ἀνέφερε τὴν κοινὴν δεσποτείαν τοῦ Θεοῦ, προσέθεσε κατόπιν καὶ ἐκείνην ποὺ προσιδιάζει εἰς τοὺς ἁγίους. Καὶ πάλιν: «Θεέ μου. Θεέ μου, δῶσε προσοχὴν εἰς τὸν πόνον μου. Διατί μὲ ἔχεις ἐγκαταλείψει;».[14] Καὶ πάλιν: «Θὰ εἴπω καὶ θὰ λέγω πρὸς τὸν Κύριον: Σὺ εἶσαι ὁ βοηθός μου».[15] Αὐτοὶ εἶναι λόγοι ψυχῆς φλογερᾶς καὶ θερμῆς, ποὺ φλέγεται ἀπὸ τὸν πόθον. Ἔτσι ἔκαμε καὶ αὐτὴ ἡ γυναίκα. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ δὲν εἶναι θαυμαστὸν νὰ τὸ κάνουν οἱ ἄνθρωποι. Ὅταν ὅμως ἴδῃς τὸν Θεὸν νὰ κάνη αὐτό, τότε νὰ ἐκπλαγῆς. Ὅπως δηλαδὴ αὐτοὶ δὲν τὸν καλοῦν ἀπὸ κοινοῦ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ θέλουν νὰ εἶναι καὶ ἰδιαιτέρως ἰδικός των Θεός, ἔτσι καὶ αὐτός, δὲν λέγει ὅτι εἶναι ὁ κοινὸς Θεὸς ὅλων, C ἀλλὰ ὅτι εἶναι καὶ ἰδιαιτέρως διὰ μερικοὺς ὁ Θεός των. Δι' αὐτὸ λέγει: «Ἐγὼ

12. Πρβλ. Δανιὴλ 3 ἑξ.
13. Ψαλμ. 62, 1.
14. Ψαλμ. 21, 1.
15. Ψαλμ. 90, 2.

εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ»,[16] χωρὶς νὰ περιορίζη τὴν δεσποτείαν του, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ἐπεκτείνει. Διότι τὴν ἐξουσίαν του δὲν τὴν ἀποδεικνύει τόσον τὸ πλῆθος τῶν ἀρχομένων, ὅσον ἡ ἀρετὴ αὐτῶν. Καὶ δὲν χαίρεται τόσον, ὅταν ὀνομάζεται Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ὅλων ὅσα περιέχονται εἰς αὐτά, ὅσον χαίρεται, ὅταν ὀνομάζεται Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ. Καὶ αὐτὸ ποὺ δὲν γίνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους, D δύνασαι νὰ τὸ ἰδῆς νὰ συμβαίνη εἰς τὸν Θεόν. Παραδείγματος χάριν, μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων οἱ δοῦλοι ὀνομάζονται ἀπὸ τοὺς κυρίους των καὶ ἔτσι συνηθίζουν νὰ λέγουν ὅλοι, ὁ τάδε ἐπίτροπος τοῦ δεῖνα, ὁ δεῖνα οἰκονόμος τοῦ δεῖνα στρατηγοῦ, ὑπάρχου. Συνηθίζομεν λοιπὸν νὰ ὀνομάζωμεν τοὺς κατωτέρους ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους.

Μὲ τὸν Θεὸν ὅμως συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Διότι δὲν λέγεται μόνον, ὅτι ὁ Ἀβραὰμ εἶναι τοῦ Θεοῦ, E ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ὁ Κύριος δηλαδὴ ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν δοῦλον. Ἀκριβῶς τὸ ἴδιον ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος ἐκπληττόμενος: «Δι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς δὲν τοὺς ἐντρέπεται νὰ ὀνομάζεται Θεός των».[17] Δὲν ἐντρέπεται λοιπόν, λέγει, νὰ ὀνομάζεται ὁ Κύριος ἀπὸ τοὺς δούλους. Διατί δὲν ἐντρέπεται; Λέγε τὴν αἰτίαν. Διὰ νὰ τὸν μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι, λέγει «ἦσαν ξένοι καὶ παρεπίδημοι ἐπὶ τῆς γῆς».[18] Καὶ ὅμως καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐντρέπεται. Διότι ὁ ξένος θεωρεῖται εὐτελὴς καὶ καταφρονημένος. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι οἱ ἅγιοι δὲν ἦσαν ξένοι μὲ τὴν ἔννοιαν αὐτήν, ποὺ συνήθως δίδομεν ἡμεῖς, ἀλλὰ μὲ κάποιαν ἄλλην καὶ παράδοξον ἔννοιαν. 736 A Ἡμεῖς δηλαδὴ ὀνομάζομεν ξένους αὐτοὺς ποὺ ἄφησαν τὴν πατρίδα των καὶ ἦλθαν εἰς ξένην χώραν. Ἐκεῖνοι ὅμως δὲν ἦσαν ξένοι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ κατεφρόνησαν ὅλην τὴν οἰκουμένην καὶ νομίσαντες, ὅτι ἡ γῆ ἦταν μικρά, προσέβλεπον πρὸς τὴν ἐπουράνιον πόλιν, ὄχι ἀπὸ ἀλαζονείαν, ἀλλὰ ἀπὸ μεγαλοψυχίαν, ὄχι ἀπὸ ἀπόγνωσιν, ἀλλὰ ἀπὸ βαθυτέραν σκέψιν. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἐμελέτησαν ὅλα τὰ ἐπίγεια, καὶ εἶδαν ὅτι μεταβάλλονται καὶ χάνονται, καὶ τίποτε δὲν εἶναι σταθερὸν καὶ ἀμετάβλητον, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ βασιλεία, οὔτε ἡ δόξα, οὔτε ἡ ἰδία ἡ ζωή, B ἀλλὰ ὅλα ἔ-

16. Ἐξοδ. 3, 6.
17. Ἑβρ. 11, 16.
18. Ἑβρ. 11, 13.

χουν ἕνα τέλος καὶ καθένα σπεύδει πρὸς τὸ ἰδικόν του τέρμα, ἐνῷ τὰ οὐράνια δὲν εἶναι τοιαῦτα, ἀλλὰ εἶναι ἀτέλειωτα καὶ ἀθάνατα, ἐπροτίμησαν νὰ ἀποξενωθοῦν ἀπὸ τὰ μεταβλητὰ καὶ φθαρτά, διὰ νὰ κερδίσουν τὰ σταθερά. Ἦσαν λοιπὸν ξένοι, ὄχι διότι δὲν εἶχαν πατρίδα, ἀλλὰ διότι ἐπόθησαν τὴν πατρίδα ποὺ μένει σταθερὰ πάντοτε. Πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκεῖνος ὑπεδήλωνε ὅταν ἔλεγε: «Διότι αὐτοὶ ποὺ ἔλεγαν τέτοια, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ξένοι καὶ ταξιδιῶται εἰς τὴν γῆν, ἐφανέρωναν καὶ ἀπεδείκνυαν μὲ τὰ λόγια των αὐτά, ὅτι ἐζήτουν μὲ πόθον πατρίδα μόνιμον καὶ ἀληθινήν, καὶ τέτοια εἶναι ὁ οὐρανός, ὁ ὁποῖος μόνον διὰ τῆς πίστεως βλέπεται».[19] Εἰπέ μου, ποίαν πατρίδα; Ἆρά γε τὴν προηγουμένην, ποὺ ἐγκατέλειψαν; Ὄχι, λέγει. «Διότι ἐὰν ἐνεθυμοῦντο ἐκείνην τὴν πατρίδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐβγῆκαν, θὰ εὕρισκαν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιστρέψουν πάλιν εἰς αὐτήν. Τώρα ὅμως ἐπιθυμοῦν καλυτέραν πατρίδα, τουτέστι πατρίδα ἐπουράνιον, τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ἦτο ὁ Θεός. C Δι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς δὲν τοὺς ἐντρέπεται νὰ ὀνομάζεται Θεός των».[20]

Ἂς μιμηθῶμεν λοιπὸν αὐτοὺς καὶ ἡμεῖς, σᾶς παρακαλῶ. Ἂς καταφρονήσωμεν τὰ παρόντα, ἂς ἐπιθυμήσωμεν τὰ μέλλοντα, ἂς λάβωμεν διδάσκαλον αὐτὴν τὴν γυναῖκα καὶ ἂς καταφεύγωμεν πάντοτε εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἂς ζητοῦμεν ἀπὸ αὐτὸν τὰ πάντα. Διότι τίποτε δὲν εἶναι ἰσάξιον πρὸς τὴν προσευχήν. Διότι αὐτὴ καθιστᾷ τὰ ἀδύνατα δυνατὰ καὶ τὰ δύσκολα εὔκολα καὶ τὰ ἀκατόρθωτα κατορθωτά. Αὐτὴν ἐτίμα καὶ ὁ μακάριος Δαυΐδ. Καὶ δι᾽ αὐτὸ ἔλεγε: «Ἑπτὰ φορὲς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας σὲ ἐδοξολόγησα διὰ τὰς δικαίας κρίσεις σου».[21] D Ἐὰν ὅμως ἕνας βασιλεύς, βυθισμένος εἰς μυρίας φροντίδας, καὶ πανταχόθεν περισπώμενος, παρεκάλει τὸν Θεὸν τόσας φορὰς τὴν ἡμέραν, ποίαν δικαιολογίαν ἢ συγγνώμην δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, ποὺ ἔχομεν τόσην ἄνεσιν, ἂν δὲν τὸν ἱκετεύωμεν συνεχῶς, καὶ μάλιστα ὅταν πρόκειται ν᾽ ἀποκομίσωμεν τόσον μέγα κέρδος; Διότι εἶναι ἀδύνατον, ὁπωσδήποτε ἀδύνατον, νὰ ἁμαρτήση ποτὲ ἄνθρωπος ποὺ προσεύχεται μὲ τὴν ἁρμόζουσαν προθυμίαν καὶ παρακαλεῖ συνεχῶς τὸν Θεόν. Καὶ θὰ σᾶς εἰπῶ ἀμέσως μὲ ποῖον τρόπον γίνεται αὐτό.

19. Ἑβρ. 11, 14.
20. Ἑβρ. 11, 15 - 16, καὶ 10.
21. Ψαλμ. 118, 164.

Αὐτὸς ποὺ ἐθέρμανε τὴν διάνοιάν του καὶ ἀνέστησε τὴν ψυχήν του καὶ μετέφερε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάλεσε τότε τὸν Δεσπότην του καὶ συνωμίλησε μαζί του διὰ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν του E καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ φανῇ εὐμενὴς καὶ ἐπιεικής, ἀπὸ τὴν γνωριμίαν του αὐτὴν μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀποδιώκει πᾶσαν βιωτικὴν μέριμναν καὶ πτεροῦται καὶ γίνεται ἀνώτερος ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πάθη. Καὶ ἂν ἴδῃ ἐχθρὸν μετὰ τὴν προσευχήν, δὲν θὰ τὸν ἴδῃ πλέον σὰν ἐχθρόν. Καὶ ἂν ἴδῃ ὡραίαν γυναῖκα, δὲν θὰ ταραχθῇ ἀπὸ τὴν θέαν της, διότι παραμένει μέσα του τὸ πῦρ τῆς προσευχῆς καὶ ἀπωθεῖ κάθε ἄτοπον λογισμόν. 737 A Ἀλλά, ἐπειδὴ σὰν ἄνθρωποι ποὺ εἴμεθα, εἶναι φυσικὸν νὰ περιπέσωμεν εἰς ἀδιαφορίαν, ὅταν παρέλθῃ μία ὥρα καὶ δευτέρα καὶ τρίτη μετὰ τὴν προσευχὴν καὶ ἴδῃς, ὅτι ἡ ἐσωτερική σου ἐκ τῆς προσευχῆς θερμότης πρόκειται βαθμιαίως νὰ διαρρεύσῃ, σπεῦσε ἀμέσως πάλιν εἰς τὴν προσευχὴν καὶ θέρμανε τὴν διάνοιάν σου, ποὺ εἶχε ψυχρανθῆ. Καὶ ἂν αὐτὸ τὸ κάνῃς ὅλην τὴν ἡμέραν, διαθερμαίνων τὰ ἐνδιάμεσα διαστήματα μὲ τὴν πυκνότητα τῆς προσευχῆς, τότε δὲν θὰ δώσῃς ἀφορμὴν εἰς τὸν διάβολον νὰ εἰσδύσῃ σὰν πολέμιος τῶν λογισμῶν σου. Καὶ αὐτὸ ποὺ κάμνομεν, ὅταν ἑτοιμάζωμεν τὸ πρόγευμα καὶ πρόκειται νὰ πίωμεν, θέτομεν δηλαδὴ πάλιν ἐπάνω εἰς τὴν ἐσχάραν τὸ θερμὸν ὕδωρ, ὅταν τὸ ἴδωμεν νὰ ἔχῃ κρυώσει, ὥστε νὰ ἀναθερμανθῇ ἀμέσως, τὸ ἴδιον νὰ κάμνωμεν καὶ ἐδῶ. Νὰ θέσωμεν δηλαδὴ τὸ στόμα εἰς τὴν προσευχήν, B ὡς εἰς ἄνθρακας καὶ νὰ θερμάνωμεν τὴν διάνοιάν μας εἰς τὴν εὐλάβειαν, μιμούμενοι τοὺς οἰκοδόμους. Διότι καὶ ἐκεῖνοι, ὅταν πρόκειται νὰ κτίσουν μὲ πλίνθους, ἐξ αἰτίας τῆς σαθρότητος τοῦ οἰκοδομικοῦ ὑλικοῦ, σφίγγουν τὴν οἰκοδομὴν μὲ μακρὰ ξύλα, καὶ αὐτὸ δὲν τὸ κάμνουν κατὰ ἀραιὰ διαστήματα, ἀλλὰ κοντὰ-κοντά, ὥστε μὲ τὴν πυκνότητα τῶν ξύλων αὐτῶν νὰ καταστήσουν ἀσφαλεστέραν τὴν συναρμογὴν τῶν πλίνθων.

Τὸ ἴδιον κάνε καὶ σὺ καὶ φρόντισε νὰ διαποτίζῃς ὅλας τὰς βιωτικάς σου πράξεις μὲ τὴν συνέχειαν τῶν προσευχῶν, ὡσὰν νὰ τὰς συγκρατῇς μὲ ξυλίνους ἱμάντας, καὶ περίφραξε ἀπὸ παντοῦ τὴν ζωήν σου. Ἂν λοιπὸν ἐνεργῇς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀκόμη καὶ ἂν πνεύσουν μύριοι ἄνεμοι, C κι' ἂν ἐπέλθουν πειρασμοὶ ἢ ἀθυμίαι ἢ μερικοὶ ἄτοποι συλλογισμοὶ ἢ ὁ,τιδήποτε ἄλλο δεινόν, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ γκρεμίσῃ τὴν οἰκίαν ἐκείνην, ποὺ εἶναι στερεωμένη μὲ πυκνὰς προσευχάς. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν, λέγει, ἄνθρωπος κοινωνικός, καθηλωμένος εἰς τὸ δικαστήριον, νὰ προσεύχεται τρεῖς ὥρας τὴν ἡμέραν καὶ νὰ τρέχῃ εἰς τὴν εκκλησίαν; Εἶναι δυνατὸν καὶ πολὺ εὔκολον. Διότι, καὶ ἂν δὲν εἶναι εὔκολον νὰ τρέξῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἶναι δυνατὸν νὰ σταθῇ ἐκεῖ πρὸ τῶν θυρῶν καὶ προσηλωμένος εἰς τὸ δικαστήριον νὰ προσευχηθῇ. Διότι ἡ προσευχὴ δὲν χρειάζεται τόσον φωνὴν ὅσον διάνοιαν, οὔτε ὑψωμένας χεῖρας, D ὅσον συγκλονισμένην ψυχήν, οὔτε χειρονομίας, ἀλλὰ φρόνημα. Διότι καὶ αὐτὴ ἡ Ἄννα δὲν εἰσηκούσθη, ἐπειδὴ ἀνέδιδε δυνατὴν φωνήν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦταν δυνατὴ ἡ ἐσωτερικὴ φωνὴ τῆς καρδίας της. «Διότι ἡ φωνή της», λέγει, «δὲν ἠκούετο καθόλου καὶ τὴν εἰσήκουσεν ὁ Θεός».[22] Τὸ ἴδιον ἔκαμαν καὶ ἄλλοι πολλοὶ πολλὲς φορὲς καί, ἐνῷ ἀπὸ μέσα ἐφώναζεν ὁ ἄρχων, ἠπείλει, ἐχειρονόμει, ἐμαίνετο, ἀφοῦ ἐστάθησαν σιωπηλοὶ πρὸ τῶν θυρῶν καὶ προσηυχήθησαν προφέροντες κατὰ διάνοιαν ὀλίγας λέξεις, εἰσῆλθαν καὶ τὸν μετέβαλαν καὶ τὸν ἐπραΰναν καὶ ἀπὸ ἄγριον τὸν κατέστησαν ἥμερον. Καὶ ἀπὸ τίποτε δὲν ἠμποδίσθησαν, ὥστε νὰ προσευχηθοῦν, οὔτε ἀπὸ τὸν τόπον, E οὔτε ἀπὸ τὸν καιρόν, οὔτε ἀπὸ τὴν σιωπήν.

Τὸ ἴδιον κάμε καὶ σύ. Στέναξε πικρῶς, ἐνθυμήσου τὰς ἁμαρτίας σου, στρέψε τὸ βλέμμα σου πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰπὲ ἀπὸ μέσα σου: «ἐλέησόν με ὁ Θεός» καὶ ἡ προσευχή σου ἔχει συντελεσθῆ. Διότι ἐκεῖνος ποὺ εἶπε «ἐλέησον», ἐπέδειξεν ἐξομολόγησιν καὶ ἀνεγνώρισε τὰ ἁμαρτήματά του. Διότι ἡ εὐσπλαχνία ἀνήκει εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς. 738 A Ἐκεῖνος ποὺ εἶπε «ἐλέησόν με», ἔλαβεν ἤδη συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν του. Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἠλεήθη ἀπὸ τὸν Θεόν, δὲν τιμωρεῖται. Αὐτὸς ποὺ εἶπε «ἐλέησόν με», ἐπέτυχε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Διότι αὐτόν, ποὺ θὰ τὸν ἐλεήσῃ ὁ Θεός, δὲν τὸν ἀπαλλάσσει μόνον ἀπὸ τὴν κόλασιν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀξιώνει ν' ἀπολαύσῃ τὰ μέλλοντα ἀγαθά. Ἂς μὴ προφασιζώμεθα λοιπὸν λέγοντες, ὅτι δὲν ὑπάρχει πλησίον ναὸς διὰ νὰ προσευχηθῶμεν. Διότι ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατέστησεν ἡμᾶς τοὺς ἰδίους ναοὺς τοῦ Θεοῦ, ἂν ἀγρυπνῶμεν, ὥστε ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἔχομεν μεγάλην εὐκολίαν διὰ τὴν προσευχήν. Διότι καὶ ἡ λατρεία μας δὲν εἶναι τοιαύτη, ὁποία ἦταν εἰς τοὺς Ἰουδαίους πρίν, μὲ πολὺ αἱ-

---

22. Α' Βασιλ. 1, 13.

σθητὸν δηλαδὴ χαρακτῆρα καὶ μεγάλην προετοιμασίαν. **B** Πραγματικά, ἐκεῖ ὁ προσευχόμενος ἔπρεπε νὰ ἀνεβῇ εἰς τὸ ἱερόν, καὶ νὰ ἀγοράσῃ τρυγόνα, νὰ χρησιμοποιήσῃ ξύλα καὶ φωτιά, νὰ λάβῃ μάχαιραν καὶ νὰ παρασταθῇ εἰς τὸν βωμὸν καὶ πολλὰς ἄλλας ἐπιταγὰς νὰ ἐκτελέσῃ. Ἐδῶ ὅμως εἰς ἡμᾶς δὲν ἀπαιτεῖται τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλά, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκεσαι, ἔχεις μαζί σου τὸ θυσιαστήριον, καὶ τὴν μάχαιραν, καὶ τὸ σφάγιον, διότι εἶσαι σὺ ὁ ἴδιος καὶ ἱερεὺς καὶ θυσιαστήριον καὶ σφάγιον. Ὅπου λοιπὸν κι' ἂν εὑρεθῇς, δύνασαι νὰ στήσῃς τὸν βωμόν, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐπιδείξῃς ἄγρυπνον θέλησιν καὶ δὲν σὲ ἐμποδίζει καθόλου ὁ τόπος, οὔτε ὁ καιρός, ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν κλίνῃς τὰ γόνατα, καὶ ἂν δὲν κτυπήσῃς τὸ στῆθος, καὶ ἂν δὲν ὑψώσῃς τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ ἐπιδείξῃς μόνον θερμὴν διάνοιαν, ἔχεις ὁλοκληρώσει τὴν προσευχήν. **C** Δύναται ἀκόμη καὶ γυναίκα, ποὺ κρατεῖ τὴν ρόκαν της ἢ ὑφαίνει, νὰ ὑψώνῃ νοερῶς τὸ βλέμμα της εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ καλέσῃ μὲ θέρμην τὸν Θεόν. Δύναται καὶ ἄνθρωπος, ποὺ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ βαδίζει μόνος του, νὰ κάμῃ ἐκτενεῖς προσευχάς. Καὶ ἄλλος, ποὺ κάθεται εἰς τὸ ἐργαστήριον καὶ ράπτει δέρματα. δύναται ν' ἀφιερώνῃ τὸ πνεῦμα του πρὸς τὸν Κύριον. Ὁ δοῦλος, καὶ ὅταν ψωνίζῃ, καὶ ὅταν ἀνεβαίνῃ ἢ καταβαίνῃ, καὶ ὅταν ὑπηρετῇ εἰς μαγειρεῖον, δύναται νὰ κάμῃ προσευχὴν ἐκτενῆ καὶ ἄγρυπνον. ἂν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβῇ εἰς ἐκκλησίαν. Ὁ Θεὸς δὲν ἐντρέπεται διὰ τὸν τόπον. Ἕνα μόνον ζητεῖ, διάνοιαν θερμὴν καὶ ψυχὴν σωφρονοῦσαν.

D Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητοι χειρονομίαι. οὔτε τόποι εἰδικοί. οὔτε κατάλληλοι περιστάσεις, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται εἶναι γενναῖον καὶ ἄγρυπνον φρόνημα. σοῦ λέγω ὅτι ὁ Παῦλος. ἐνῷ ηὑρίσκετο εἰς ὑπτίαν κατάκλισιν ἐντὸς τοῦ δεσμωτηρίου καὶ ὄχι ὄρθιος (διότι δὲν τοῦ ἐπέτρεπε τὸ ξύλον. ποὺ ἦτο δεμένον εἰς τοὺς πόδας του), ἐπειδὴ προσηυχήθη μὲ προθυμίαν καὶ θέρμην, ἔσεισε τὸ δεσμωτήριον καὶ ἐσάλευσε τὰ θεμέλια καὶ ἔδεσε τὸν δεσμοφύλακα καὶ τὸν ὡδήγησε κατόπιν εἰς τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν[23] Ὁ Ἐζεκίας πάλιν. χωρὶς νὰ ἵσταται ὄρθιος. οὔτε νὰ κλίνῃ τὰ γόνατα, ἀλλὰ εἰς ὑπτίαν κατάκλισιν ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας του. ἐστράφη πρὸς τὸν τοῖχον καί. **E** ἐπειδὴ ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ μὲ θέρμην καὶ μὲ σώφρονα

23. Πρβλ. Πράξ. 16 ἑξ.

ψυχήν, ἐπέτυχε ν' ἀνακληθῇ ληφθεῖσα ἀπόφασις, ἀπέσπασε μεγάλην εὔνοιαν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἐπανεῦρε τὴν ὑγείαν του.[24] Καὶ δύναταί τις νὰ τὸ παρατηρήσῃ αὐτὸ ὄχι μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις ἁγίων καὶ μεγάλων ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς περιπτώσεις πονηρῶν. Καὶ πραγματικά, ὁ λῃστὴς δὲν ἐστάθη εἰς ναόν, οὔτε ἔκλινε τὰ γόνατα, ἀλλὰ τεντωμένος ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, μὲ ὀλίγας λέξεις ἐπέτυχε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.[25] Ἄλλος ηὑρίσκετο εἰς τὸν βόρβορον καὶ τὸν λάκκον, ἄλλος εἰς τὸν λάκκον μαζὶ μὲ θηρία, 739 **A** ἄλλος μέσα εἰς αὐτὴν τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους, καὶ μὲ τὴν παράκλησίν των πρὸς τὸν Θεὸν διέλυσαν ὅλα τὰ ἐπικείμενα δεινὰ καὶ ἀπέσπασαν τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ.[26] Καὶ λέγων αὐτὰ δὲν παύω νὰ σᾶς παραινῶ νὰ μεταβαίνετε συχνὰ εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν σας νὰ προσεύχεσθε μὲ πολλὴν ἡσυχίαν, καὶ νὰ γονατίζετε προσεκτικὰ καὶ νὰ ὑψώνετε τὰς χεῖρας σας. Ἐὰν ὅμως, εἴτε ἐξ αἰτίας τῆς περιστάσεως ἢ τοῦ τόπου, εὑρεθῶμεν μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, νὰ μὴ ἐγκαταλείπετε διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰς συνήθεις προσευχάς σας, ἀλλὰ νὰ προσεύχεσθε καὶ νὰ παρακαλῆτε τὸν Θεὸν κατὰ τὸν τρόπον ποὺ ἀνέφερα εἰς τὴν ἰδικήν σας ἀγάπην, διότι δὲν πρόκειται νὰ λάβετε ὀλιγώτερα ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ τρόπου τῆς προσευχῆς.

B Αὐτὰ τὰ εἶπα, ὄχι διὰ νὰ χειροκροτήσετε καὶ νὰ θαυμάσετε, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ ἐφαρμόσετε εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ νὰ καλύπτετε τὸν χρόνον τῆς νύκτας καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ἐργασίας μὲ προσευχὰς καὶ δεήσεις. Ἂν ἔτσι ρυθμίζωμεν τὰ πράγματα ποὺ μᾶς ἀφοροῦν, καὶ τὸν παρόντα βίον θὰ τὸν διέλθωμεν μὲ ἀσφάλειαν ἀλλὰ θὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τὴν ὁποίαν εὔχομαι νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα μαζὶ καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

24. Πρβλ. Δ' Βασιλ. 20 ἑξ.
25. Πρβλ. Λουκ. 23, 42 - 43.
26 Ὅπως ὁ Δανιήλ, ὁ Ἰωνᾶς κλπ.

C ΟΜΙΛΙΑ ΠΕΜΠΤΗ

ΠΡΟΣ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΜΟΝΟΝ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΕΟΡΤΑΣ, ΚΑΙ ΤΙ ΤΕΛΟΣ ΠΑΝΤΩΝ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΕΟΡΤΗ. ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΜΕΜΦΟΝΤΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΝΟΙΑΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ΕΠΕΙΔΗ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΠΛΟΥΣΙΟΙ ΚΑΙ ΠΤΩΧΟΙ. ΚΑΙ ΟΤΙ Η ΠΕΝΙΑ ΕΙΝΑΙ ΧΡΗΣΙΜΩΤΑΤΗ ΚΑΙ ΟΤΙ ΠΑΝΤΟΥ ΠΑΡΕΧΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑΝ ΑΠΟΛΑΥΣΙΝ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΟΝ. ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΝΑΝ.

Ὅπως φαίνεται, χωρὶς ἀποτέλεσμα παρεκάλεσα τοὺς προσελθόντας κατὰ τὴν προηγουμένην σύναξιν, νὰ μείνουν εἰς τὴν πατρικήν των οἰκίαν D καὶ νὰ μὴ προσέρχωνται καὶ ἀποχωροῦν πάλιν μαζὶ μὲ ἐκείνους, ποὺ ἐμφανίζονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν μόνον ὅταν εἶναι ἑορτή. Μᾶλλον ὄχι ἄσκοπα. Διότι καὶ ἂν κανένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἐπείσθη εἰς τὰ λεγόμενά μου, ὁ μισθός μου παραμένει ἀκέραιος καὶ ἔχω πλήρη τὴν ἀπολογίαν πρὸς τὸν Θεόν. Δι᾽ αὐτὸ ὁ ὁμιλητής, εἴτε προσέχει κανένας, εἴτε δὲν προσέχει, πρέπει νὰ ρίπτῃ τοὺς σπόρους καὶ νὰ καταθέτῃ τὸ ἀργύριον, ὥστε ὁ Θεὸς νὰ μὴ ζητῇ ἀπὸ αὐτὸν λόγον, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς τραπεζίτας. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔκανα καὶ ἐγώ, διότι ἤσκησα ἔλεγχον, ἐπετίμησα, παρώτρυνα, ἐνουθέτησα. E Πραγματικά, ἀνέφερα καὶ τὸν υἱόν, ποὺ κατέφαγε τὴν περιουσίαν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, καὶ ἐπρόσθεσα ἐπίσης καὶ ὅλην τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὴν πεῖναν καὶ τὴν ἐντροπὴν καὶ τοὺς ὀνειδισμοὺς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ ὑπέμεινε εἰς τὴν ξένην γῆν, διότι ἤθελα νὰ τοὺς καταστήσω σωφρονεστέρους μὲ τὸ παράδειγμα αὐτό.[1] Καὶ δὲν ἐσταμάτησα τὸν λόγον ἐδῶ, ἀλλὰ ἔδειξα καὶ τὴν φιλοστοργίαν τοῦ πατρὸς δι᾽ αὐτοὺς χωρὶς νὰ ζητήσω ἀπὸ αὐτοὺς εὐθύνας διὰ τὴν ἀδιαφορίαν των, ἀπεναντίας μάλιστα τοὺς ἐδέχθηκα μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας 740 A καὶ τοὺς ἐσυγχώρησα διὰ τὰ σφάλματά των, ἤνοιξα τὴν οἰκίαν καὶ παρέθεσα τράπεζαν, καὶ τοὺς ἔντυσα μὲ τὴν στολὴν τῆς διδασκαλίας καὶ ἐπρόσφερα εἰς αὐτοὺς κάθε ἄλλην περι-

1. Ἐννοεῖ τὴν παραβολὴν τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, περὶ ἧς ὅρα Λουκ. 15, 11 ἑξῆς.

ποίησιν. Ἐκεῖνοι ὅμως δὲν ἐμιμήθησαν τὸν υἱόν, οὔτε κατεδίκασαν τὴν ἀναχώρησιν ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν, οὔτε ἔμειναν ἔπειτα εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, ἀλλὰ πάλιν ἀπεσκίρτησαν. Σεῖς λοιπόν, ποὺ εὑρίσκεσθε πάντοτε μαζί μας, ἂς θεωρήσετε χρέος σας νὰ τοὺς ἐπαναφέρετε καὶ νὰ τοὺς πείσετε νὰ μετέχουν μαζὶ μὲ ἡμᾶς εἰς κάθε σύναξιν ἑορταστικήν. Διότι, ἂν καὶ ἐπέρασεν ἡ Πεντηκοστή, ἡ ἑορτὴ ὅμως δὲν ἐπέρασε. Διότι κάθε σύναξις εἶναι ἑορτή. Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερὸν αὐτό; Ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, ποὺ λέγει: B «Διότι ὅπου εἶναι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι δι᾽ ἐμὲ καὶ διὰ σκοποὺς συμφώνους πρὸς τὸ θέλημά μου, ἐκεῖ εἶμαι καὶ ἐγὼ μεταξύ των διὰ νὰ εἰσακούω, ἐμπνέω, ὁδηγῶ καὶ φυλάττω αὐτούς».[2] Καὶ ὅταν ὁ Χριστὸς εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν συγκεντρωμένων, ποίαν ἄλλην ἀπόδειξιν μεγαλυτέραν ζητεῖς διὰ τὴν ἑορτήν;

Ὅπου ὑπάρχει διδασκαλία καὶ προσευχή, ὅπου ὑπάρχουν εὐλογίαι τῶν πατέρων καὶ ἀκρόασις τῶν θείων νόμων, ὅπου ὑπάρχει σύναξις ἀδελφῶν καὶ σύνδεσμος γνησίας ἀγάπης, ὅπου ὑπάρχει ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεὸν καὶ συνομιλία τοῦ Θεοῦ μὲ ἀνθρώπους, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ὑπάρχῃ ἐκεῖ ἑορτὴ καὶ πανήγυρις; Πραγματικά, τὰς ἑορτὰς δὲν τὰς καθιερώνει συνήθως τὸ πλῆθος, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ τῶν συγκεντρουμένων. Δὲν τὰς συνθέτει ἡ πολυτέλεια τῶν ἐνδυμάτων, ἀλλὰ ὁ καλλωπισμὸς τῆς εὐλαβείας. Ὄχι ἡ πλουσία τράπεζα τῶν φαγητῶν, C ἀλλὰ ἡ φροντὶς διὰ τὴν ψυχήν. Διότι μεγίστη ἑορτὴ εἶναι ἡ ἀγαθὴ συνείδησις. Καὶ ὅπως εἰς τὰς κοσμικὰς πανηγύρεις δὲν αἰσθάνεται τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει νὰ φορέσῃ λαμπρὸν ἔνδυμα, οὔτε ν᾽ ἀπολαύσῃ μίαν πλουσιωτέραν τράπεζαν, ἀλλὰ ζῇ εἰς τὴν πενίαν καὶ τὴν πεῖναν καὶ εἰς τὰ ἔσχατα κακὰ καί, ὅταν βλέπῃ ὅλην τὴν πόλιν νὰ χορεύῃ, αὐτὸς τόσον περισσότερον πονεῖ καὶ ὑποφέρει, ὅσον βλέπει τοὺς ἄλλους νὰ χαίρωνται τὰς ἀπολαύσεις καὶ αὐτὸς νὰ στερῆται τῶν πάντων. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει πλούτη καὶ ἀπολαύσεις καὶ δύναται ν᾽ ἀλλάζῃ καθημερινῶς περιβολὴν καὶ χαίρεται τὴν μεγάλην του εὐμάρειαν, καὶ ἂν δὲν εἶναι καιρὸς ἑορτῆς, D αὐτὸς αἰσθάνεται ὅτι ἑορτάζει. Ἔτσι λοιπὸν συμβαίνει καὶ μὲ τὰ πνευματικὰ πράγματα, δηλαδὴ αὐτὸς ποὺ ζῇ μὲ δικαιοσύνην καὶ ἀρετήν, καὶ ἂν δὲν ὑπάρχῃ ἑορτή, αὐτὸς

2. Ματθ. 18, 20.

ἑορτάζει καὶ ἀπολαμβάνει τὴν καθαρὰν ἡδονὴν τῆς συνειδήσεως. Ἐνῷ αὐτὸς ποὺ ζῇ μέσα εἰς τὴν ἁμαρτιαν καὶ τὴν πονηρίαν καὶ ἔχει βεβαρυμενην τὴν συνείδησιν του ἀπὸ πολλὰ κακά, ἀκόμη καὶ ὅταν γίνεται ἑορτή, αὐτὸς εἶναι περισσότερον ἀπὸ ὅλους ἄνευ ἑορτῆς. Ὥστε δυνάμεθα, ἂν θέλωμεν, νὰ ἑορτάζωμεν κάθε ἡμέραν, ἂν φροντίζωμεν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ φυλάττωμεν καθαρὰν τὴν συνείδησιν.

Πραγματικά, κατὰ τί εἶναι ἀνωτέρα ἡ περασμένη συγκέντρωσις ἀπὸ τὴν τωρινήν; Δὲν ὑπερέχει μόνον κατὰ τὸν θόρυβον καὶ τὴν ταραχὴν καὶ εἰς τίποτε ἄλλο; **E** Διότι, ὅταν ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἁγίων μυστηρίων καὶ ἡ κοινωνία τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, ὅπως εἶναι ἡ προσευχὴ καὶ ἡ ἀκρόασις καὶ ἡ εὐλογία, καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅταν λοιπὸν ἡ ἀπόλαυσις ὅλων αὐτῶν εἶναι ἡ ἴδια καὶ σήμερα, αὐτὴ ἡ ἡμέρα δὲν θὰ εἶναι καθόλου κατωτέρα ἀπὸ ἐκείνην, οὔτε διὰ σᾶς, οὔτε δι' ἐμὲ τὸν ὁμιλοῦντα. Διότι οἱ ἴδιοι ποὺ μᾶς ἤκουσαν τότε, θὰ μᾶς ἀκούσουν καὶ τώρα. Καὶ ὅσοι δὲν εἶναι παρόντες τώρα, οὔτε τότε ἦσαν παρόντες, ἂν καὶ ἐφαίνοντο ὅτι σωματικῶς ἦσαν παρόντες. Δὲν ἀκούουν τώρα. Ἀλλὰ μᾶλλον οὔτε τότε ἤκουον, 741
A ἀλλὰ ἠνώχλουν καὶ ἐκείνους ποὺ ἤκουον, προκαλοῦντες θόρυβον καὶ ταραχήν. Ὥστε δι' ἐμὲ τὸ ἐκκλησίασμα ἦταν ἴσον καὶ τότε καὶ τώρα, καὶ ἡ σύναξις τῶν ἀκροατῶν ἡ ἰδία καὶ αὐτὴ ἡ παροῦσα δὲν εἶναι καθόλου μικροτέρα ἀπὸ ἐκείνην. Ἀλλά, ἂν χρειάζεται νὰ εἰπῶ καὶ κάτι παράδοξον, αὐτὴ ἡ σύναξις ἔχει κάτι περισσότερον ἀπὸ ἐκείνην, καθ' ὅσον καὶ ἡ ὁμιλία γίνεται ἄνευ ταραχῆς, καὶ ἡ διδασκαλία εἶναι ἀθόρυβος, καὶ ἡ ἀκρόασις γίνεται μὲ περισσοτέραν προσοχήν, διότι κανένας θόρυβος δὲν ἐνοχλεῖ τὴν ἀκοήν μας.

Αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ προσβάλω τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἐσυγκεντρώθηκε τότε, ἀλλὰ διότι θέλω νὰ σᾶς πείσω νὰ μὴ στενοχωρῆσθε, οὔτε νὰ εἶσθε κατηφεῖς, ἐπειδὴ σήμερα οἱ συγκεντρωμένοι εἶναι ὀλίγοι. **B** Διότι δὲν θέλομεν νὰ βλέπωμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν πλῆθος σωμάτων, ἀλλὰ πλῆθος ἀκροατῶν. Ἀφοῦ λοιπὸν καὶ τότε καὶ τώρα παρακάθηνται οἱ ἴδιοι συνδαιτυμόνες, καὶ ἐγὼ μὲ τὴν ἰδίαν προθυμίαν καὶ σήμερα θὰ σᾶς παραθέσω τὴν τράπεζαν, ἐπανερχόμενος εἰς τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον μᾶς διέκοψεν ἡ ἑορτή. Διότι ὅπως θὰ ἦταν ἄκαιρον, διαρκούσης τῆς Πεντηκοστῆς, νὰ συνεχίσωμεν τὸ προηγούμενον θέμα χωρὶς νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὰ ἀγαθά, ποὺ μᾶς ἐδόθη-

σαν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρόν, ἔτσι καὶ τώρα, ποὺ ἐπέρασεν ἡ Πεντηκοστή, θὰ ἀναλάβωμεν ἐπικαίρως τὴν συνέχισιν τοῦ θεματός μας, ἐννοῶ ἐκείνην τὴν ἱστορίαν τῆς Ἄννης. **C** Διότι δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολῇ ἂν εἶναι πολλὰ ὅσα ἐλέχθησαν καὶ ἂν ἠσχολήθημεν μὲ αὐτὰ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἀλλὰ ἐὰν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέλος τοῦ θέματος. Καὶ πραγματικά, ἐκεῖνοι ποὺ εὑρῆκαν ἕνα θησαυρόν, ἀκόμη καὶ ἂν λάβουν ἄπειρα χρήματα, δὲν ἀπομακρύνονται ἀπὸ αὐτόν, πρὶν τὸν ἐξαντλήσουν ὁλόκληρον. Διότι ἡ φύσις τοῦ πράγματος τοὺς ὠθεῖ ὄχι ἁπλῶς νὰ λάβουν πολλά, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀφήσουν τίποτε. Ἂν τώρα ἐκεῖνοι, ποὺ ἔχουν τὴν μανίαν τῶν χρημάτων, ἐπιδεικνύουν τόσην φροντίδα διὰ πράγματα ποὺ χάνονται καὶ δὲν μένουν, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ κάνωμεν ἡμεῖς αὐτὸ διὰ τοὺς θείους θησαυροὺς καὶ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶμεν, ἕως ὅτου ἐξαντλήσωμεν ὅ,τι φαίνεται. **D** Καὶ εἶπα ὅ,τι φαίνεται, ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξαντλήσωμεν ὅλον τὸν θησαυρόν. Διότι ἡ δύναμις τῶν θείων νοημάτων εἶναι πηγὴ ποὺ ἀναβλύζει διαρκῶς, χωρὶς ποτὲ νὰ σταματᾷ οὔτε νὰ ἐξαντλῆται.

Ἂς μὴ ἀποκάμωμεν λοιπόν. Διότι ὁ λόγος μας δὲν εἶναι περὶ ἀσημάντων πραγμάτων, ἀλλὰ περὶ προσευχῆς, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἰδικήν μας ἐλπίδα. Ἡ προσευχὴ μὲ τὴν ὁποίαν ἡ στεῖρα γυναίκα ἔγινε μητέρα, καὶ ἡ ἄτεκνος ἔγινε πολύτεκνος καὶ ἡ καταλυπημένη ἐγέμισε χαρά. Ἡ προσευχή, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ ἀνάπηρος φύσις διωρθοῦτο, καὶ ἡ ἀποκλεισμένη μήτρα ἤνοιγε καὶ ὅλα τὰ ἀδύνατα ἐγίνοντο δυνατά. **E** Δι' αὐτὸ ἂς τὰ διερευνῶμεν ὅλα ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀναπτύσσοντες τοὺς λόγους ἕνα πρὸς ἕνα, ὥστε νὰ μὴ μᾶς διαφύγῃ, ἂν εἶναι δυνατόν, καὶ τὸ ἐλάχιστον. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἀφιερώσαμε δύο ὁλοκλήρους ὁμιλίας εἰς δύο μόνον ῥήσεις, εἰς τὴν πρώτην δηλαδή, ἡ ὁποία λέγει «ἡ λυπημένη καὶ κλονισμένη καρδιά μου ἐστερεώθη μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου» καὶ εἰς τὴν ἄλλην, τὴν ἑπομένην, ἡ ὁποία λέγει: «Ἐξυψώθη ἡ δύναμίς μου διὰ τοῦ Θεοῦ μου»[2α]. 742 **A** Ἑπόμενον λοιπὸν εἶναι νὰ ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν τρίτην ῥῆσιν:

Ποία εἶναι: «Τὸ στόμα μου ἤνοιξε διάπλατα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μου. Εἶμαι γεμάτη χαρὰν ἀπὸ τὴν σωτήριον δύναμιν τοῦ Κυρίου».[3] Προσέχετε τὴν ἀκρίβειαν τῆς

2α. Α' Βασιλ. 2, 1.
3. Αὐτόθι.

λέξεως. Δὲν εἶπε: Ἠκονίσθη τὸ στόμα μου ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μου. Διότι δεν εἶχε προετοιμασθῆ διὰ ὕβρεις καὶ χλευασμούς, οὔτε δι' ὀνειδισμοὺς καὶ κατηγορίας, ἀλλὰ διὰ παραίνεσιν καὶ συμβουλήν, πρὸς διόρθωσιν καὶ νουθεσίαν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε: ἠκονίσθη ἡ γλῶσσα μου ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μου, ἀλλὰ εἶπε «ἤνοιξε διάπλατα». Ἀπήλαυσα, λέγει, τὴν ἄνεσιν, τώρα δύναμαι νὰ ὁμιλῶ ἐλευθέρως. **B** Τώρα ἀπέρριψα τὴν ἐντροπὴν καὶ ἐπανῆλθα εἰς τὴν παρρησίαν. Καὶ οὔτε ἐδῶ ἀνέφερε ὀνομαστικῶς τὴν ἀντίζηλον γυναῖκα, ἀλλὰ μὲ τὸν ἀπροσδιόριστον τρόπον ἐκφράσεως, κατὰ κάποιον τρόπον μὲ προσωπεῖον, κατέκρυψε ἐκείνην, ποὺ τόσον πολὺ τὴν ἐλύπησεν. Δὲν εἶπεν αὐτὸ ποὺ λέγουν πολλαὶ γυναῖκες: Τὴν κατήσχυνεν ὁ Θεός, συνέτριψε καὶ κατενίκησε αὐτὴν τὴν μιαρὰν καὶ ἀλαζονικὴν καὶ καυχησιολόγον. Ἀλλὰ εἶπεν ἁπλῶς: «Ἤνοιξε διάπλατα τὸ στόμα μου ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μου. Εἶμαι γεμάτη χαρὰν ἀπὸ τὴν σωτήριον δύναμιν τοῦ Κυρίου». Πρόσεχε νὰ ἰδῇς πῶς διατηρεῖ τὸν ἴδιον κανόνα εἰς ὅλην τὴν προσευχήν. Ὅπως δηλαδὴ ἔλεγεν εἰς τὴν ἀρχήν: **C** «Ἡ λυπημένη καὶ κλονισμένη καρδία μου ἐστερεώθη μὲ τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου. Ἐξυψώθη ἡ δύναμίς μου διὰ τοῦ Θεοῦ μου, τὸ στόμα μου ἤνοιξε διάπλατα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μου», ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγει: «Εἶμαι γεμάτη χαρὰν ἀπὸ τὴν σωτήριον δύναμιν τοῦ Κυρίου». Δὲν λέγει ἁπλῶς «ἐν σωτηρίᾳ», ἀλλὰ «ἐν σωτηρίᾳ σου». Δὲν χαίρω καὶ ἀγάλλομαι, λέγει, ἐπειδὴ ἐσώθην, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐσώθην μὲ τὴν δύναμίν σου. Τοιαῦται εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων. Περισσότερον ἀπὸ τὰ δῶρα χαίρουν διὰ τὸν Θεόν, ποὺ ἔδωσε τὰ δῶρα. Διότι δὲν τὸν ἀγαποῦν διὰ τὰ δῶρα, ἀλλὰ ἀγαποῦν ἐκεῖνα ἐξ αἰτίας του. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι γνώρισμα εὐγνωμόνων δούλων, τὸ νὰ θέτουν τὸν Δεσπότην εἰς ἀνωτέραν μοῖραν ἀπὸ τὰ ἰδικά των.

Αὐτὰ τὰ αἰσθήματα ἂς ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς, σᾶς παρακαλῶ. **D** Καὶ ἂν ἁμαρτήσωμεν, νὰ μὴ ὑποφέρωμεν ἐπειδὴ τιμωρούμεθα, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐξωργίσαμε τὸν Κύριον. Καὶ ἂν ζῶμεν ἐνάρετα, νὰ μὴ χαίρωμεν διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐφανήκαμε ἀρεστοὶ εἰς τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν. Διότι δι' ἕνα σώφρονα καὶ νουνεχῆ, τὸ νὰ συγκρουσθῇ μὲ τὸν Θεὸν εἶναι φοβερώτερον ἀπὸ ὅλην τὴν κόλασιν, ὅπως ἀκριβῶς τὸ νὰ ἀρέσῃς εἰς τὸν Θεὸν εἶναι ποθητότερον ἀπὸ ὅλην τὴν βασιλείαν. Καὶ μὴ ἀπορήσῃς, ἐπειδὴ πρέπει νὰ συμπεριφερώμεθα πρὸς τὸν Θε-

ὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀφοῦ καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους πολλοὶ τηροῦν αὐτὴν τὴν στάσιν. Πολλὲς φορὲς ἔχομεν γνησίους υἱούς. Καὶ ἂν τοὺς πικράνωμεν παρὰ τὴν θέλησίν μας, αὐτοτιμωρούμεθα καὶ βασανιζόμεθα. Τὸ ἴδιον κάμνομεν καὶ μὲ τοὺς φίλους μας. **E** Ἐὰν τώρα εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν φίλων καὶ τῶν υἱῶν νομίζωμεν, ὅτι τὸ νὰ λυπήσωμεν ἐκείνους εἶναι πολὺ χειρότερον ἀπὸ τὸ νὰ τιμωρηθοῦμε ἡμεῖς, τότε πρέπει νὰ ἰσχύῃ αὐτὸ πολὺ περισσότερον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Θεοῦ καὶ πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι εἶναι χειρότερον ἀπὸ ὅλην τὴν κόλασιν τὸ νὰ κάμωμεν κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ δὲν φαίνονται εἰς αὐτὸν ἀγαθά. Τοιοῦτος ἦταν ὁ μακάριος Παῦλος καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγεν: «Εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι οὔτε τὰ τάγματα τῶν οὐρανίων πνευμάτων, οὔτε οἱ ἄγγελοι δηλαδή, οὔτε αἱ δυνάμεις, ἀλλὰ οὔτε αἱ περιστάσεις καὶ τὰ γεγονότα τοῦ παρόντος, οὔτε μέλλοντα γεγονότα, οὔτε αἱ ἔνδοξοι ἐπιτυχίαι, ποὺ ὑψώνουν τὸν ἄνθρωπον πολύ, οὔτε αἱ ἄδοξοι ταπεινώσεις, ποὺ τὸν καταρρίπτουν εἰς μεγάλα βάθη, οὔτε ὁποιαδήποτε ἄλλη κτίσις διαφορετικὴ ἀπὸ αὐτὴν ποὺ βλέπομεν, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μᾶς χωρίσῃ καὶ νὰ μᾶς απομακρύνῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδειξεν ὁ Θεὸς διὰ μέσου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας καὶ ἡ ὁποία μᾶς κρατεῖ στενὰ συνδεδεμένους μαζί του καὶ ἰδιαιτέρως προστατευομένους του».[4] Καὶ ἡμεῖς, ὅταν μακαρίζωμεν τοὺς ἁγίους μάρτυρας, 743 **A** τοὺς μακαρίζομεν πρῶτον διὰ τὰ τραύματα ποὺ ἐδέχθησαν καὶ μετὰ διὰ τὰ βραβεῖα. Πρῶτον διὰ τὰς πληγὰς καὶ κατόπιν διὰ τοὺς στεφάνους. Διότι τὰ βραβεῖα προέρχονται καὶ ὑφίστανται ἀπὸ τὰ τραύματα καὶ ὄχι τὰ τραύματα ἀπὸ τὰ βραβεῖα.

Ἔτσι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔχαιρε διὰ τὰ λυπηρὰ ποὺ τοῦ συνέβαιναν χάριν τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον, παρὰ διὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ τὸν ἀνέμεναν. Καὶ ἐφώναζε λέγων: «Χαίρω διὰ τὰ παθήματα, ποὺ ὑποφέρω, διὰ τὴν σωτηρίαν σας».[5] Καὶ πάλιν: «Δὲν καυχώμεθα μόνον διὰ τὴν δόξαν ποὺ ἐλπίζομεν, ἀλλὰ καυχώμεθα καὶ διὰ τὰς θλίψεις».[6] Καὶ πάλιν: «Εἶναι δὲ ἀπόδειξις σωτηρίας αἰωνίας διὰ σᾶς, διότι εἰς σᾶς ἐδόθη ἡ χάρις ὄχι μόνον τὸ νὰ πιστεύετε εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ πάσχετε ὑπὲρ τοῦ

4. Ρωμ. 8, 39 - 40.
5. Κολασσ. 1, 24.
6. Ρωμ. 5, 3.

ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ».[7] **E** Πραγματικά, εἶναι μεγίστη χάρις νὰ ἀξιωθῇς νὰ πάθῃς κάτι διὰ τὸν Χριστόν, ἀφοῦ ἀμέσως τὸ στεφάνι εἶναι ἡτοιμασμένον καὶ ἡ ἀμοιβὴ ἀπὸ τὴν μελλοντικὴν ἀνταπόδοσιν δὲν θὰ εἶναι μικροτέρα. Καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζουν ὅσοι ἔμαθαν ν' ἀγαποῦν τὸν Χριστὸν γνήσια καὶ θερμά.

Τοιαύτη ἦταν καὶ ἡ γυναῖκα αὐτή, ἡ ὁποία ἠσθάνετο θερμὸν πόθον διὰ τὸν Χριστὸν καὶ διακαὲς φίλτρον. Διὰ τοῦτο ἔλεγε «εἶμαι γεμάτη χαρὰν ἀπὸ τὴν σωτήριον δύναμιν τοῦ Κυρίου». Διότι αὐτὴ δὲν εἶχε τίποτε κοινὸν μὲ τὴν γῆν, ἀλλὰ κατεφρόνει κάθε ἀνθρωπίνην βοήθειαν καὶ εἶχε πτερωθῆ μὲ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος καὶ ἦταν μεταρσιωμένη καὶ δι' ὅλα ἀπέβλεπε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐζήτει τὴν λύτρωσιν ἀπὸ τὰ ἐπικείμενα δεινά. **C** Πραγματικά, ἐγνώριζεν, ἐγνώριζε καλά, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα, ὁποῖα καὶ ἂν ἦσαν, μιμοῦνται τὴν φύσιν αὐτῶν ποὺ τὰ ἔδωσαν. Διότι χρειαζόμεθα εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τὴν ἄνωθεν συμπαράστασιν, ἂν βεβαίως πρόκειται νὰ στηριχθῶμεν ἐπὶ ἀσφαλοῦς ἀγκύρας. Διὰ τοῦτο καὶ κατέφευγε πρὸς αὐτὸν δι' ὅλα καί, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν χάριν, ἔχαιρε περισσότερον διὰ τὸν δωρητὴν καὶ ἔλεγεν εὐχαριστοῦσα: «Δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως κανένας ἄλλος ἅγιος, ὅπως εἶναι ὁ Κύριος, οὔτε κανένας ἄλλος δίκαιος ὅπως εἶναι ὁ δίκαιος Θεός μας. Δὲν ὑπάρχει κανένας ἄλλος ἅγιος, πλὴν ἀπὸ σὲ Κύριε».[8] Διότι ἡ κρίσις του εἶναι χωρὶς προκατάληψιν, καὶ ἡ ἀπόφασίς του εἶναι καθαρὰ καὶ ἀδιάβλητος. Εἶδες σκέψιν ψυχῆς εὐγνώμονος; **D** Διότι δὲν εἶπε πρὸς τὸν ἑαυτόν της. Τί μέγα μοῦ ἐδόθη; Τί περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Αὐτὸ ποὺ ἡ ἀντίζηλος τὸ ἔλαβε πρὸ πολλοῦ καὶ ἐν ἀφθονίᾳ, ἐγὼ τὸ ἔλαβα ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον, μὲ κόπον καὶ δάκρυα καὶ ἱκεσίας καὶ μὲ πολὺν μόχθον. Ἀλλά, ἐπειδὴ εἶχε ὀρθὰς πεποιθήσεις διὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, δὲν ζητεῖ ἀπὸ τὸν Κύριον εὐθύνας διὰ τὰ γενόμενα, πρᾶγμα ποὺ κάνουν πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ κρίνουν τὸν Θεὸν κάθε ἡμέραν. Καὶ ἂν ἰδοῦν ἄλλον μὲν νὰ πλουτῇ, ἄλλον δὲ νὰ πένεται, κινοῦν μυρίας ἐπικρίσεις κατὰ τῆς προνοίας αὐτοῦ.

Τί κάμνεις, ἄνθρωπε; **E** Ὁ Παῦλος δὲν σοῦ ἐπέτρεψε νὰ κατηγορῇς τὸν σύνδουλόν σου, λέγων: «Ὥστε μὴ κάνετε καμμίαν κρίσιν πρὸ τοῦ ὡρισμένου καιροῦ, μέχρις ὅτου ἔλθῃ ὁ Κύριος».[9] Καὶ σύρεις τὸν Κύριον εἰς τὸ δικαστήριον καὶ τοῦ ζητεῖς λόγον διὰ τὰ πεπραγμένα καὶ δὲν φρίττεις, δὲν φοβεῖσαι; Καί, πές μου, ποίας συγγνώμης θὰ τύχῃς, ποίαν ἀπολογίαν θὰ ἔχῃς νὰ κάμῃς, λαμβάνων κάθε ἡμέραν καὶ κάθε ὥραν τόσας ἀποδείξεις διὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν φαινομενικὴν ἀνωμαλίαν σχετικῶς μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πενίαν νὰ καταδικάζῃς τὴν ἁρμονίαν τοῦ κόσμου, καὶ μάλιστα ἀδίκως; 744 **A** Ἐὰν ὅμως ἤθελες νὰ ἐξετάσῃς τὸ πρᾶγμα μὲ τὴν προσήκουσαν σκέψιν καὶ μὲ βαθυτέραν διείσδυσιν, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε τίποτε ἄλλο ποὺ συνιστᾷ τὴν θείαν πρόνοιαν, θὰ τὴν ἀπεδείκνυε σαφέστατα ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πενία. Διότι, ἂν ἀφαιρέσῃς τὴν πενίαν θὰ καταλύσῃς ὅλην τὴν συγκρότησιν τοῦ βίου καὶ θὰ καταστρέψῃς τὴν ζωήν μας. Καὶ οὔτε ναύτης, οὔτε κυβερνήτης, οὔτε γεωργὸς οὔτε οἰκοδόμος οὔτε ὑφαντουργὸς οὔτε ὑποδηματοποιός, οὔτε ξυλουργός, οὔτε σιδηρουργὸς οὔτε βυρσοδέψης, οὔτε ἀρτοποιὸς οὔτε κανένας ἄλλος ἐπαγγελματίας θὰ ὑπάρξῃ. Ἂν ὅμως λείψουν αὐτοί, ἔλειψαν τὰ πάντα. **B** Ἐνῷ τώρα, ἡ ἀνάγκη ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πενίαν, ἐπικαθημένη, ὡς ἀρίστη διδασκάλισσα, εἰς καθέναν ἀπὸ αὐτούς, τοὺς ὠθεῖ ὅλους πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ παρὰ τὴν θέλησίν των. Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ εἶναι πλούσιοι ὅλοι, ὅλοι θὰ ἔζων ἐν ἀργίᾳ. Καὶ ἔτσι θὰ ἐχάνοντο καὶ θὰ κατεστρέφοντο ὅλα. Ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τὴν ἐπιχειρηματολογίαν αὐτήν, πάλιν εἶναι εὔκολον νὰ τοὺς ἀποστομώσῃ κανένας καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, ἀπὸ τὰς ἰδίας αὐτὰς κατηγορίας ποὺ ἀπαγγέλλουν.

Πές μου, διὰ ποῖον λόγον κατηγορεῖς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ; Ἐπειδὴ ὁ ἕνας ἔχει περισσότερα χρήματα κι ὁ ἄλλος ὀλιγώτερα; Τί θὰ εἰπῇς λοιπόν; Ἂν εἰς τὰ ἀναγκαιότατα, ποὺ ἔχουν μεγαλυτέραν σημασίαν καὶ στηρίζουν ὅλην μας τὴν ζωήν, ἂν λοιπὸν εἰς αὐτὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ὑπάρχει ἰσότης δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, **C** θὰ παραδεχθῇς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ; Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη. Διότι, ἐὰν τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἀπολαμβάνουν ὅλοι ἐξ ἴσου ἕνα πρᾶγμα, ἐννοῶ τὰ χρήματα, ἀποδεικνύῃ ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμία πρόνοια, τότε ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι ἀπολαμβάνουν ἐξ ἴσου ὅλοι ὄχι ἕνα πρᾶγμα οὔτε τόσον εὐτυχές, ἀλλὰ τὰ περισσότερα καὶ πολὺ σημαντικώτερα, εἶναι φανερὸν ὅτι θὰ ἀναγκασθῇς, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃς νὰ παραδεχθῇς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἂς προχωρήσωμεν εἰς τὰ ἀγαθὰ ποὺ στηρίζουν τὴν ζωήν μας καὶ ἂς τὰ διερευνήσωμεν μὲ ἀκρίβειαν καὶ ἂς ἴδωμεν, ἐὰν εἰς αὐτὰ ὁ πλούσιος ὑπερέχῃ τοῦ πτωχοῦ. **D** Παραδείγματος χά-

7. Φιλιππ. 1, 29.
8. Α' Βασιλ. 2, 2.
9. Α' Κορινθ. 4, 5.

ριν, ὁ πλούσιος ἔχει κρασὶ ἀπὸ τὴν Θάσον καὶ ἄλλα παρόμοια ποτὰ εὐχάριστα, παρεσκευασμένα μὲ πολλὰ καρυκεύματα. Ναί, ἀλλὰ αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων εἶναι δι' ὅλους κοιναί, καὶ διὰ τοὺς πλουσίους καὶ διὰ τοὺς πτωχούς. Ἴσως ἐγέλασες ποὺ ἤκουσες αὐτὴν τὴν ἰσότητα. Σκέψου λοιπὸν πόσον πολυτιμοτέρα εἶναι ἡ φύσις τοῦ ὕδατος ἀπὸ οἱονδήποτε οἶνον, καὶ πόσον ἀναγκαιότερον καὶ χρησιμώτερον εἶναι τὸ ὕδωρ. Καὶ τότε θὰ καταδικάσῃς τὸν ἑαυτόν σου καὶ θὰ μάθῃς τὸν ἀληθῆ πλοῦτον τῶν πτωχῶν. Διότι, ἂν λείψῃ ὁ οἶνος, δὲν πρόκειται νὰ προκύψῃ μεγάλη βλάβη εἰς κανένα παρὰ μόνον εἰς τοὺς ἀσθενεῖς. Ἂν ὅμως στειρεύσῃ κάποιος τὰς πηγὰς τοῦ ὕδατος καὶ ἐξαφανίσῃ τὸ στοιχεῖον αὐτό, τότε θ' ἀνατρέψῃ ὅλην τὴν ζωήν μας καὶ θὰ ἀφανίσῃ ὅλας τὰς τέχνας. Καὶ δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιζήσωμεν οὔτε δύο μόνον ἡμέρας, ἀλλὰ ἀμέσως θὰ ἀποθάνωμεν ὅλοι καὶ μὲ ἕνα θάνατον μαρτυρικὸν καὶ ἀξιοθρήνητον.

Ὥστε εἰς τὰ ἀναγκαιότατα, ποὺ στηρίζουν τὴν ζωήν μας, ὁ πτωχὸς δὲν ὑστερεῖ καθόλου, ἀλλά, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται παράδοξον, καὶ ὑπερέχει τοῦ πλουσίου. Διότι εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κάποιος πολλοὺς πλουσίους νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὴν ὑδροποσίαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας τοῦ σώματος ποὺ συνήθως προκαλεῖται ἀπὸ τὸν τρυφηλὸν βίον. Ἐνῷ ὁ πτωχὸς εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ἀπολαμβάνει ἀφθόνως τὸ ὕδωρ τρέχων εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων 745 A ὡσὰν νὰ εἶναι πηγαὶ μέλιτος καὶ ἀντλεῖ καὶ ἀπολαμβάνει ἀπὸ ἐκεῖ πραγματικὴν καὶ καθαρὰν ἡδονήν. Καὶ ποία εἶναι ἡ φύσις τοῦ πυρός; Δὲν εἶναι ἀναγκαιοτέρα ἀπὸ μυρίους θησαυροὺς καὶ ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινον πλοῦτον; Καὶ αὐτὸς ὁ θησαυρὸς πάλιν χρησιμοποιεῖται ἐλευθέρως ἐξ ἴσου ἀπὸ τὸν πλούσιον καὶ τὸν πτωχόν. Ἡ ὠφέλεια ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν ἀέρα εἰς τὰ σώματά μας, τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, φθάνει μήπως περισσότερον εἰς τοὺς πλουσίους καὶ ὀλιγώτερον εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐκεῖνοι τὸ βλέπουν μὲ τέσσαρας ὀφθαλμούς, ἐνῷ αὐτοὶ μὲ δύο; Ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ κανένας αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Διότι τὸ μέτρον τῆς ἀπολαύσεως εἶναι τὸ ἴδιον καὶ διὰ τοὺς πλουσίους καὶ διὰ τοὺς πτωχούς. B μᾶλλον καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δύναταί τις νὰ ἴδῃ, ὅτι οἱ πτωχοὶ ὑπερέχουν, καθ' ὅσον ἔχουν καὶ ἰσχυροτέρας τὰς αἰσθήσεις καὶ ὀξύτερον τὸ βλέμμα καὶ ἀκριβεστέρας ὅλας τὰς αἰσθητηρίους λειτουργίας. Δι' αὐτὸ καὶ ἀπολαμβάνουν γνησιωτέραν τὴν ἡδονὴν καὶ ἐντρυφοῦν περισσότερον καὶ χαίρουν μὲ τὴν θέαν τῆς κτίσεως.

Καὶ ὄχι μόνον εἰς αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ποὺ μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὴν φύσιν, θὰ ἴδῃς μεγάλην ἰσότητα ἢ μᾶλλον θὰ ἴδῃς, ὅτι ὑπερέχουν οἱ πτωχοί. Καὶ πραγματικά, ὁ ὕπνος, ὁ γλυκύτερος καὶ ἀναγκαιότερος ἀπὸ κάθε ἀπόλαυσιν, καὶ χρησιμώτερος ἀπὸ οἱανδήποτε τροφήν, εἶναι εὐκολώτερος εἰς τοὺς πτωχοὺς παρὰ εἰς τοὺς πλουσίους. Καὶ δὲν εἶναι μόνον εὐκολώτερος, C ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀτάραχος. Διότι εἰς τοὺς πλουσίους τὸ γεγονός, ὅτι τρώγουν χωρὶς νὰ πεινοῦν, ὅτι πίνουν χωρὶς νὰ διψοῦν, ὅτι κοιμῶνται χωρὶς νὰ νυστάζουν, συνήθως διαλύει τὴν ἡδονὴν ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς λειτουργίας. Διότι δὲν εἶναι τοιαύτη ἡ φύσις τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ἀλλὰ ἡ ἀνάγκη τῆς χρήσεως καθιστᾷ τὸ καθετὶ εὐχάριστον εἰς ἡμᾶς. Καὶ συνήθως δὲν εὐφραίνεσαι τόσον πολύ, ὅταν πίνῃς οἶνον γλυκὺν καὶ εὐώδη, ὅσον εὐφραίνεσαι ὅταν εἶσαι διψασμένος καὶ πίνῃς νερό. Δὲν εὐφραίνεσαι τόσον νὰ τρώγῃς γλυκίσματα, ὅσον εὐφραίνεσαι νὰ τρώγῃς, ὅταν πεινᾷς. Δὲν εὐφραίνεσαι τόσον νὰ κοιμᾶσαι ἐπάνω εἰς στρῶμα μαλακόν, ὅσον νὰ νυστάξῃς καὶ νὰ κοιμᾶσαι. Πράγματα τὰ ὁποῖα συναντῶμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς παρὰ εἰς τοὺς πλουσίους. D Τὰ σχετικὰ πάλιν μὲ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν σωματικὴν εὐεξίαν γενικῶς δὲν εἶναι κοινὰ διὰ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχούς; Μήπως δύναται κανένας νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι μόνον οἱ πτωχοὶ ἀρρωσταίνουν καὶ οἱ πλούσιοι παραμένουν διὰ παντὸς μὲ ὑγείαν ἀδιατάρακτον; Ἀπεναντίας μάλιστα. Δύνασαι νὰ παρατηρήσῃς ὅτι οἱ πτωχοὶ δὲν προσβάλλονται εὔκολα ἀπὸ ἀνίατα νοσήματα, τὰ ὁποῖα βλαστάνουν παντοῦ εἰς τὰ σώματα τῶν πλουσίων. Ποδαλγίαι καὶ πονοκέφαλοι καὶ παραλύσεις καὶ ἀθεράπευτοι παθήσεις τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ πονηρὰ καὶ διεφθαρμένα ρεύματα ἐνοχλοῦν συνήθως αὐτοὺς ποὺ ζοῦν εἰς τὴν τρυφήν, ποὺ μυρίζουν ἀρώματα, καὶ ὄχι αὐτοὺς ποὺ μοχθοῦν καὶ ταλαιπωροῦνται E καὶ ἐξοικονομοῦν τὸ καθημερινόν των μὲ τὴν ἐργασίαν των.

Δι' αὐτὸ καὶ αὐτοὶ ποὺ ζοῦν μέσα εἰς τὴν τρυφὴν εἶναι ἀθλιώτεροι καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπαίτας. Καὶ αὐτὸ δὲν δύνανται νὰ τὸ ἀρνηθοῦν οὔτε οἱ ἴδιοι. Πολλὲς φορές, βεβαίως, ἕνας πλούσιος κατάκοιτος εἰς μαλακὸν στρῶμα, περιβαλλόμενος ἀπὸ ὑπηρέτας καὶ θεραπαινίδας ποὺ τὸν περιποιοῦνται ὅλοι μετὰ προσοχῆς, ὅταν ἤκουσεν εἰς τὸ στενὸν κάποιον πτωχὸν ποὺ ἐζήτει ἄρτον, ἐδάκρυσε καὶ ἐστέναζε καὶ ηὔχετο νὰ ἦταν ἐπαίτης 746 A ἔχων ὅμως τὴν ὑγείαν του, παρὰ νὰ ἔχῃ τόσα πλούτη καὶ νὰ εἶναι ἄρρωστος.

Καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν ὑγείαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τεκνοποιίαν θὰ ἰδοῦμε, ὅτι εἰς τίποτε δὲν ὑπερέχει ὁ πλούσιος ἀπὸ τὸν πτωχόν. Ἀλλὰ τὸ ἴδιον καὶ εἰς τοὺς μὲν καὶ εἰς τοὺς δὲ ὑπάρχει καὶ ἡ πολυτεκνία καὶ ἡ ἀτεκνία. Μᾶλλον καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δύναται νὰ ἴδῃ ὁ καθένας τὸν πλούσιον νὰ ὑστερῇ. Διότι ὁ πτωχός, καὶ ἂν δὲν γίνῃ πατέρας, δὲν ὑποφέρει πολύ. Ἐνῷ ὁ πλούσιος, ὅσον βλέπει τὴν περιουσίαν του νὰ αὐξάνῃ, τόσον ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἀτεκνίαν καὶ δὲν αἰσθάνεται καμμίαν ἀπόλαυσιν ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν κληρονόμου. Ἡ κληρονομία τοῦ πτωχοῦ, κι ἂν ἀποθάνῃ ἄτεκνος, **B** καθὼς δὲν τὴν διεκδικεῖ κανένας διὰ τὴν μηδαμινότητά της, μεταβιβάζεται εἰς τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς του. Ἐνῷ ἡ κληρονομία τοῦ πλουσίου, ποὺ προσελκύει ἀπὸ παντοῦ πολλὰ βλέμματα, συνήθως μετὰ τὸν θάνατόν του περιέρχεται εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του. Καὶ συμβαίνουν αὐτά, ἐνῷ ἐκεῖνος ζῇ καὶ τὰ βλέπει εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ δι' αὐτὸ ἡ ζωή του γίνεται χειρότερη καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον διότι περιμένει ὅτι τὸ ἴδιον θὰ συμβῇ καὶ εἰς τὴν ἰδικήν του περίπτωσιν.

Μά, μήπως ὁ θάνατος δὲν εἶναι κοινὸς δι' ὅλους; Δὲν συμβαίνουν πρόωροι θάνατοι καὶ εἰς τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχούς; Καὶ μετὰ τὸν θάνατον δὲν ἀποσυντίθεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὸ σῶμα καὶ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, καὶ γίνεται τέφρα καὶ κόνις, καὶ γεννᾷ σκώληκας; **C** Ἀλλά, θὰ εἰπῇς, τὰ ἐντάφια δὲν εἶναι κοινά. Καὶ τί τὸ ὄφελος; Διότι, ὅταν φορτώσῃς τὸν πλούσιον μὲ πολυτελῆ καὶ χρυσοποίκιλτον στολήν, τίποτε ἄλλο δὲν προκαλεῖ περισσότερον, ὅσον τὸ μῖσος, καὶ ἐντείνεις τὴν κατακραυγὴν καὶ ἀνοίγεις τὰ στόματα ὅλων ἐναντίον τοῦ νεκροῦ καὶ προκαλεῖς ἀναριθμήτους κατάρας ἐναντίον του καὶ ἐξάπτεις τὴν διαβολὴν σφοδροτέραν καὶ ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν, ἀφοῦ καθένας διαρρηγνύει τὰ ἱμάτιό του καὶ πνίγεται ἀπὸ ἀγανάκτησιν καὶ καταρᾶται τὸν νεκρόν, ὅτι οὔτε καὶ μὲ τὸν θάνατον δὲν κατενίκησε τὴν μανίαν του διὰ τὰ χρήματα. Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον τὸ φοβερόν, ἀλλὰ ἀνοίγει καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν κλεπτῶν. **D** Ὥστε ἡ μεγαλυτέρα περιπαίησις γίνεται ἀφορμὴ μεγαλυτέρας ἀσχημοσύνης εἰς βάρος του. Πραγματικὰ τὸ πτῶμα τοῦ πτωχοῦ δὲν θὰ ἐσκέπτετο κανένας νὰ τὸ ἀπογυμνώσῃ. Διότι ἡ εὐτέλεια τῶν ἱματίων του προφυλάσσει τὴν περιβολὴν τοῦ σώματος. Ἐδῶ κλειδιὰ καὶ μοχλοὶ καὶ θύραι καὶ φύλακες καὶ ὅλα εἶναι ἀχρείαστα καὶ μάταια, διότι ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων εἶναι ἐκείνη ποὺ ὠθεῖ ὅσους ἐπιδίδονται εἰς αὐτὰς τὰς κακουργίας, νὰ τὰς ἀποτολμοῦν.

Ὥστε ἡ μεγαλυτέρα τιμὴ ἐπιφέρει μεγαλυτέραν προσβολὴν εἰς τὸν νεκρόν. Καὶ αὐτὸς ποὺ ἐτάφη πτωχικὰ ἀναπαύεται καὶ ἀπολαμβάνει τὴν τιμήν, ἐνῷ αὐτὸς ποὺ ἐτάφη μὲ πολυτελῆ ἐντάφια γυμνώνεται καὶ ἀτιμάζεται. Ἐὰν δὲν ἐγίνετο τίποτε ἀπὸ αὐτά, οὔτε πάλιν αὐτὸς εἶχε νὰ κερδίσῃ τίποτε περισσότερον, **E** πλὴν μόνον ὅτι θὰ παραθέσῃ πλουσιωτέραν τράπεζαν εἰς τὸν σκώληκα καὶ ἡ σῆψις θὰ γίνῃ περισσοτέρα. Πές μου, αὐτὰ εἶναι ἄξια μακαρισμῶν; Καὶ ποῖος εἶναι τόσον ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος, ὥστε νὰ πιστεύῃ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι δι' αὐτὰ ἀξιοζήλευτος;

Ὄχι δὲ μόνον εἰς αὐτά, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἕνα πρὸς ἕνα, ἂν τὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὰ διερευνήσωμεν, θὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ πτωχοὶ ὑπερέχουν τῶν πλουσίων κατὰ πολύ. Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ ἀναλογιζόμενοι μὲ ἀκρίβειαν καὶ μεταδίδοντες αὐτὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους **747 A** (διότι λέγει «μὲ τὰς ὑποδείξεις σου δίδε εἰς τὸν σοφὸν ἀφορμὴν διορθώσεώς του καὶ βελτιώσεως, καὶ θὰ γίνῃ σοφώτερος καὶ συνετώτερος»)[10] καὶ ἐνθυμούμενοι διαρκῶς τοῦτο, ὅτι δηλ. οἱ πλούσιοι δὲν ἔχουν νὰ κερδίσουν ἀπὸ τὴν χρηματικήν τους περιουσίαν τίποτε περισσότερον, παρὰ μόνον φροντίδα καὶ ἀγωνία καὶ φόβους καὶ κινδύνους, ἂς μὴ νομίζωμεν ὅτι ὑστεροῦμεν τῶν πλουσίων. Διότι ἂν ἐπαγρυπνῶμεν, θὰ πλεονεκτήσωμεν καὶ εἰς τὰ πράγματα ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ παρόντα. Διότι καὶ χαρὰν καὶ ἀσφάλειαν καὶ ἀγαθὴν δόξαν καὶ σωματικὴν ὑγείαν καὶ εὐγένειαν ψυχῆς καὶ καλὰς ἐλπίδας καὶ βραδύτητα εἰς τὸ ἁμαρτάνειν, ὅλ' αὐτὰ θὰ τὰ εὕρῃς μᾶλλον εἰς τοὺς πτωχοὺς παρὰ εἰς τοὺς πλουσίους. **B** Ἂς μὴ γογγύζωμεν λοιπὸν ὡσὰν τοὺς ἄφρονας δούλους, οὔτε νὰ κατηγορῶμεν τὸν Δεσπότην, ἀλλὰ εἰς ὅλα νὰ τὸν εὐχαριστῶμεν καὶ νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ἕνα μόνον πρᾶγμα εἶναι φοβερόν, ἡ ἁμαρτία, καὶ ἕνα μόνον εἶναι ἀγαθόν, ἡ δικαιοσύνη. Ἂν λοιπὸν ἔχωμεν τοιαύτην διάθεσιν, δὲν θὰ προσβληθῶμεν οὔτε ἀπὸ νόσον, οὔτε ἀπὸ πενίαν, οὔτε ἀπὸ ἀτιμίαν, οὔτε ἀπὸ κανένα ἄλλο ἐξ αὐτῶν, ποὺ θεωροῦνται λυπηρά. Ἀλλὰ ἀφοῦ γευθῶμεν τὴν καθαρὰν ἀπόλαυσιν ἀπὸ ὅλα, θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

10. Παροιμ. 9, 9.

ΟΜΙΛΙΑ*

Α ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΡΑΠΕΙΑΝ ΤΗΣ ΧΑΝΑΝΑΙΑΣ

ΕΞΕΦΩΝΗΘΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΝ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΟΡΙΑΝ.

Ἡ τρικυμία εἶναι μεγάλη, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ ἐμποδίση τὴν προθυμίαν τῶν προσελθόντων. Οἱ πειρασμοὶ εἶναι πολλοί, ἀλλὰ δὲν συνέτριψαν τὸν πόθον σας. Ἡ Ἐκκλησία καταπολεμεῖται ἀκαταπαύστως καὶ νικᾶ, δέχεται τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν της καὶ ὑπερτερεῖ αὐτῶν. Ὅσον οἱ ἄλλοι τὴν ἐπιβουλεύονται, τόσον αὐτὴ δυναμώνει. Καὶ τὰ μὲν κύματα διαλύονται, ἐνῷ ὁ βράχος ἵσταται ἀκλόνητος. Τὴν ἡμέραν διδασκαλία, τὴν νύκτα ὁλονυκτίαι. 493 A Ἡ ἡμέρα ἁμιλλᾶται πρὸς τὴν νύκτα. Ἐκεῖ γίνονται συνάξεις, καὶ ἐδῶ συνάξεις. Ἡ νύκτα καθιστᾶ τὴν ἀγορὰν ἐκκλησίαν. Καὶ ἡ προθυμία εἶναι σφοδροτέρα ἀπὸ τὴν φωτιά. Δὲν ἔχετε ἀνάγκην παραινέσεως καὶ ἐπιδεικνύετε τὴν προθυμίαν σας. Ποῖος δὲν θὰ ἐκπλαγῆ; Ποῖος δὲν θὰ θαυμάση; Ὄχι μόνον δὲν ἔλειψαν οἱ ἰδικοί μας, ἀλλὰ προσῆλθαν καὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν εἶναι ἰδικοί μας.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ κέρδος ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. Ὅπως δηλαδὴ ἡ βροχὴ ποὺ πίπτει εἰς τὴν γῆν ζωογονεῖ τὰ σπέρματα, ἔτσι καὶ ὁ πειρασμὸς εἰσερχόμενος εἰς τὴν ψυχὴν ἐξάπτει τὴν προθυμίαν. Εἶναι λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἐκκλησία μένει ἀπτόητος. «Ὁ θάνατος καὶ αἱ ὠργανωμέναι δυνάμεις τοῦ κακοῦ δὲν θὰ ὑπερισχύσουν καὶ δὲν θὰ κατανικήσουν τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία θὰ εἶναι αἰώνιος καὶ ἀθάνατος».[1] B Ὅποιος πολεμεῖ τὴν Ἐκκλησίαν, καταστρέφει τὸν ἑαυτόν του, ἐνῷ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἀποδεικνύει ἰσχυροτέραν. Ὅποιος καταπολεμεῖ τὴν Ἐκκλησίαν,

* Ἐξεφωνήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς ἐξορίας του (408).

1. Ματθ. 16, 18.

τὴν ἰδικήν του ἰσχὺν καταβάλλει, ἐνῷ καθιστᾶ λαμπρότερον τὸ ἰδικόν μας τρόπαιον. Ὁ Ἰὼβ ἦταν καλὸς καὶ πρὸ τοῦ πειρασμοῦ. Μετὰ ὅμως ἀπὸ αὐτὸν ἐφάνη ἀνώτερος. Δὲν ἦταν τόσον ὡραῖος, ὅταν ἦταν ὑγιὴς εἰς τὸ σῶμα, ὅσον ἦταν ὡραῖος, ὅταν ἐστεφανώνετο ἀπὸ τὸ πῦον τῶν πληγῶν του. Ποτὲ μὴ φοβηθῆς τὸν πειρασμόν, ἐὰν ἔχης τὴν ψυχήν σου προητοιμασμένην νὰ τὸν ἀντιμετωπίση.[2] Δὲν βλάπτει ἡ θλῖψις, ἀλλὰ σφυρηλατεῖ τὴν ὑπομονήν. Ὅπως ἡ κάμινος δὲν βλάπτει τὸν χρυσόν, ἔτσι καὶ ἡ θλῖψις δὲν διαβρώνει τὸν γενναῖον. Τί κάμνει τὸν χρυσὸν ἡ κάμινος; Τὸν ἀποδίδει καθαρόν. Τί ἐξασφαλίζει ἡ θλῖψις εἰς αὐτόν, ποὺ τὴν ὑπομένει; Τὴν ὑπομονήν. C Τὸν καθιστᾶ ὑψηλόφρονα, ἐκριζώνει τὴν ἀδιαφορίαν, συγκεντρώνει τὴν ψυχήν, καθιστᾶ φρονιμωτέραν τὴν σκέψιν.

Ἐπροκάλεσαν τὸν πειρασμόν, διὰ νὰ ἀπελάσουν τὰ πρόβατα καὶ συνέβη τὸ ἀντίθετον, διότι ὁ πειρασμὸς εἰσήγαγε τὸν ποιμένα. Εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκεται ἡ ἰδική μας ὑπόθεσις; Εὐδοκιμεῖ καὶ δοξάζεται. Εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκονται τὰ πράγματα ἐκείνων; Εἰς τὴν καταισχύνην. Ποῦ εὑρίσκεται, λοιπόν, ἡ ὑπόθεσίς των; Ἀλλὰ οὔτε φαίνονται κἄν. Περιέρχομαι τὴν ἀγορὰν καὶ δὲν βλέπω κανένα. Φύλλα, λοιπόν, ἦσαν καὶ εἰς τὴν πρώτην πνοὴν τοῦ ἀνέμου ἔπεσαν κάτω. Ἄχυρα ἦσαν καὶ ἐξανεμίσθησαν καὶ ἐφάνη ὁ σῖτος ὥριμος. Μόλυβδος ἦταν καὶ ἔλειωσε καὶ ἔμεινε ὁ χρυσὸς καθαρός. Ποῖος τοὺς καταδιώκει; Οὐδείς. Ἀλλὰ ἔχουν μέσα των τὸν ἐχθρόν, τὴν ἰδίαν τὴν συνείδησίν των, μετὰ τὴν ἁμαρτίαν. D Γνωρίζουν τί ἔπραξαν. Διότι καὶ ὁ Κάϊν ἤθελε νὰ σφάξη τὸν ἀδελφόν του. Ἀλλά, ὅταν ἤθελε νὰ τὸν σφάξη, ἡ ἐπιθυμία του ἀνθοῦσεν. Ὅταν ὅμως διέπραξε τὸ ἁμάρτημα, περιήρχετο ὅλην τὴν οἰκουμένην μὲ στεναγμὸν καὶ τρόμον.[3] Αὐτοὶ ἐδῶ, ἂν καὶ δὲν ἔσφαξαν εἰς τὴν πρᾶξιν, ἔσφαξαν ὅμως μὲ τὴν διάθεσίν των. Ἡ σφαγὴ ἐπροχώρησε εἰς τὸ σημεῖον ποὺ ἠμπόρεσε νὰ τὴν φθάση ἡ πονηρία των. Καὶ ἡ ζωὴ ἐσώθη χάρις εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Αὐτὰ σᾶς λέγω, διὰ νὰ προετοιμάσω τὴν προθυμίαν σας νὰ μὴ φοβῆται τὸν πειρασμόν. Εἶσαι βράχος; Μὴ φοβεῖσαι τὰ κύματα. «Διότι ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἀληθινῆς πίστεως ποὺ ὡμολόγησες, γενόμενος μὲ τὴν ὁμολογίαν αὐτὴν ὁ πρῶτος λίθος τῆς πνευματικῆς μου οἰκοδομῆς, θὰ οἰκοδο-

2. Πρβλ. Ρωμ. 5, 3.
3. Πρβλ. Γεν. 4, 3—16.

μήσω τὴν Ἐκκλησίαν μου, ὁ θάνατος δὲ καὶ αἱ ὠργανωμέναι δυνάμεις τοῦ κακοῦ δὲν θὰ ὑπερισχύσουν καὶ δὲν θὰ κατανικήσουν τὴν Ἐκκλησίαν»,[4] λέγει. E Οἱ πόλεμοι εἶναι ἄλλοτε ἐξωτερικοί, ἄλλοτε ἐμφύλιοι. Ἀλλὰ κανένας δὲν δύναται νὰ καταποντίσῃ τὸ σκάφος.

434 A Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ καταναλώσωμεν ὅλον τὸν χρόνον μὲ τὰ ἐγκλήματα ἐκείνων, ἂς τοὺς παραδώσωμεν εἰς τὸν φόβον τῆς συνειδήσεως, ἂς ἀφήσωμεν τὸν δήμιον νὰ ταλανίζῃ τὴν ψυχήν των καὶ τὸν διαλογισμὸν τῶν ἀνοσίων ἐπιθυμιῶν των, ἂς τοὺς ἀφήσωμεν νὰ εἶναι φυγάδες, χωρὶς νὰ τοὺς καταδιώκῃ κανένας, ἂς τοὺς ἀφήσωμεν νὰ εἶναι ἄτιμοι, χωρὶς νὰ τοὺς πολεμῇ κανένας καὶ ἡμεῖς ἂς παραθέσωμεν τὴν συνήθη μας τράπεζαν. Διότι δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ἀναλώσωμεν τὸν χρόνον μὲ τὰ ἐγκλήματα τῶν ἐχθρῶν, καὶ νὰ παραβλέψωμεν τὰ παιδία, τὰ ὁποῖα λειώνουν ἀπὸ τὴν πεῖναν.

Χθές, λοιπόν, μᾶς παρέθεσε τὴν τράπεζαν ὁ Παῦλος, σήμερον ὁ Ματθαῖος.[5] Χθὲς ὁ σκηνοποιός, σήμερον ὁ τελώνης. B Χθὲς ὁ βλάσφημος, σήμερον ὁ ἅρπαξ. Χθὲς ὁ διώκτης τοῦ χριστιανισμοῦ, σήμερον ὁ πλεονέκτης. Ἀλλὰ ὁ βλάσφημος δὲν ἔμεινε βλάσφημος, ἀλλὰ ἔγινε ἀπόστολος. Καὶ ὁ ἅρπαξ δὲν ἔμεινεν ἅρπαξ, ἀλλὰ ἔγινε εὐαγγελιστής. Ἀναφέρω καὶ τὴν προηγουμένην κακίαν των, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ἀρετήν των, διὰ νὰ μάθῃς πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ὠφέλεια τῆς μετανοίας, διὰ νὰ μὴ ἀπελπισθῇς ποτὲ διὰ τὴν σωτηρίαν σου. Οἱ διδάσκαλοί μας πρὸ τῆς μετανοίας ἔλαμπαν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ ὕστερον ἔλαμψαν ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην, ὁ τελώνης καὶ ὁ βλάσφημος, αἱ κορυφαὶ τῆς κακίας. Διότι τί εἶναι τὸ τελώνιον. C Εἶναι ἁρπαγὴ νόμιμος, βία γεμάτη παρρησίαν, ἀδικία ποὺ ἔχει συνήγορον τὸν νόμον. Ὁ τελώνης εἶναι χειρότερος καὶ ἀπὸ τοὺς λῃστάς. Τί εἶναι τὸ τελώνιον; Βία ποὺ τὴν ὑπερασπίζει ὁ νόμος καὶ ἔχει δήμιον τὸν ἰατρόν. Τὸ ἐννοήσατε αὐτὸ ποὺ εἶπα; Οἱ νόμοι εἶναι ἰατροὶ καὶ γίνονται καὶ δήμιοι. Διότι δὲν θεραπεύουν τὴν πληγήν, ἀλλὰ τὴν μεγαλώνουν. Τί εἶναι λοιπὸν τὸ τελώνιον; Ἀναίσχυντος ἁμαρτία, ἀπροφάσιστος ἁρπαγή, χειροτέρα καὶ ἀπὸ τὴν λῃστείαν. Διότι ὁ λῃστὴς ἐπὶ τέλους ἐντρέπεται ποὺ κλέπτει

4. Ματθ. 16, 18.
5. Θὰ λέξῃ, δηλαδή, τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας του ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου, ἐνῷ κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμέραν εἶχεν ὁμιλήσει ἐπὶ θέματος ληφθέντος ἔκ τινος τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

ἐνῷ αὐτὸς καμαρώνει ποὺ ἁρπάζει.

Ἀλλὰ αὐτὸς ὁ τελώνης ἔγινε μονομιᾶς εὐαγγελιστής. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; D «Σὰν ἔφυγε, δηλαδή, ἀπὸ ἐκεῖ καὶ διέβαινε πλησίον τῆς λίμνης, εἶδεν ὁ Ἰησοῦς ἕνα ἄνθρωπον, ποὺ ἐκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων καὶ ὁ ὁποῖος τώρα ὀνομάζεται Ματθαῖος. Καὶ εἰς τὸν τελώνην αὐτὸν λέγει ὁ Ἰησοῦς: «Ἀκολούθει με».[6] Πόσον μεγάλη ἡ δύναμις τοῦ λόγου! Εἰσῆλθε τὸ ἄγκιστρον καὶ ἔκαμε στρατιώτην τὸν αἰχμάλωτον, τὸν πηλόν, τὸν μετέβαλεν εἰς χρυσόν. Εἰσῆλθεν τὸ ἄγκιστρον. «Καὶ ἐκεῖνος ἐσηκώθη καὶ τὸν ἠκολούθησε». Εὑρίσκετο εἰς τὸν βυθὸν τῆς κακίας καὶ ἀνέβη εἰς τὴν ἁψῖδα τῆς ἀρετῆς. Κανένας, λοιπόν, ἀγαπητοί μου, νὰ μὴ ἀπελπίζεται διὰ τὴν σωτηρίαν του. Ἡ πονηρία δὲν εἶναι ἔμφυτον κακόν. Ἔχομεν τιμηθῆ μὲ ἐλευθέραν βούλησιν. Εἶσαι τελώνης; Δύνασαι νὰ γίνῃς εὐαγγελιστής. Εἶσαι βλάσφημος; Δύνασαι νὰ γίνῃς ἀπόστολος. Εἶσαι λῃστής; Δύνασαι νὰ λεηλατήσῃς τὸν παράδεισον. Εἶσαι μάγος; Δύνασαι νὰ προσκυνήσῃς τὸν Δεσπότην. E Δὲν ὑπάρχει κακία ποὺ νὰ μὴ καταλύεται μὲ τὴν μετάνοιαν. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐξέλεξε τὰς κορυφὰς τῆς πονηρίας, διὰ νὰ μὴ ὑπάρξῃ εἰς τὸ τέλος καμμία ὑπεκφυγὴ διὰ κανένα.

Μὴ μοῦ λέγῃς· ἐχάθηκα καὶ τί μοῦ μένει πλέον νὰ κάμω; Μὴ μοῦ λέγῃς· ἡμάρτησα καὶ τώρα τί νὰ κάμω; Ἔχεις ἰατρὸν ἰσχυρότερον ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, ἔχεις ἰατρὸν ποὺ νικᾷ τὴν φύσιν τῆς νόσου, ἔχεις ἰατρὸν ποὺ θεραπεύει μὲ νεῦμα, ἔχεις ἰατρὸν ποὺ διορθώνει τὸ πρᾶγμα μὲ τὴν θέλησιν, ἰατρὸν ποὺ καὶ δύναται καὶ θέλει νὰ εὕρῃς τὴν ὑγείαν σου. Ἐνῷ δὲν ἤσουν πιστός, σὲ ἔφερεν εἰς τὴν πίστιν. Ὅταν εἶσαι πιστὸς καὶ διεστράφης, πολὺ περισσότερον θὰ δυνηθῇ νὰ σὲ διορθώσῃ. 435 A Δὲν ἤκουσες πῶς κάποτε ἔλαβε χῶμα ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον; Πῶς τὸ χῶμα τὸ ἔκαμε σάρκα; Πῶς τὸ ἔκαμε νεῦρα; Πῶς ὀστᾶ; Πῶς δέρμα; Πῶς φλέβας; Πῶς ῥῖνα; Πῶς ὀφθαλμούς; Πῶς βλέφαρα· Πῶς πόδας; Πῶς ἔκαμε ὅλα τὰ ἄλλα; Τὸ ὑποκείμενον ἦτον γῆ, μία οὐσία. Καὶ εἰσῆλθεν ἡ τέχνη καὶ ἔδωσε ὅλην τὴν ποικιλίαν τῆς δημιουργίας. Μήπως ἠμπορεῖς νὰ εἰπῇς τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθης; Ἔτσι δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἐκφράσῃς καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐξαλείφονται αἱ ἁμαρτίαι. Διότι, ἐὰν ἡ φωτιά, ποὺ πίπτει εἰς τὰς ἀκάνθας, τὰς κα-

6. Ματθ. 9, 9.

τακαίη, B πολὺ περισσότερον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀφανίζει ἀπὸ τὴν ρίζαν τὰ πλημμελήματά μας καὶ τὸν ἁμαρτωλὸν τὸν καθιστᾶ ὅμοιον μὲ τὸν ἀναμάρτητον. Μὴ ζητῆς, λοιπόν, νὰ μάθης τὸν τρόπον, μὴ ἀνερευνᾷς μὲ περιέργειαν τὸ γινόμενον, ἀλλὰ πίστευε εἰς τὸ θαῦμα. Ἔπραξα, λέγει, πολλὰ καὶ μεγάλα ἁμαρτήματα. Καὶ ποῖος εἶναι ἀναμάρτητος; Ἀλλ' ἐγώ, λέγει, ἔπραξα βαθύτατα ἁμαρτήματα καὶ μεγάλα ποὺ ὑπερβαίνουν τὰς ἁμαρτίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Σοῦ ἀρκεῖ πρὸς θυσίαν τοῦτο μόνον «Λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου, διὰ νὰ δικαιωθῇς».[7] Συνειδητοποίησε τὴν ἁμαρτίαν σου καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ ἀρχὴ τῆς διορθώσεως. Σκυθρώπασε, γίνε κατηφής, χῦσε δάκρυα. Μήπως ἡ πόρνη ἔχυνε τίποτε ἄλλο; C Τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ δάκρυα καὶ μετάνοιαν. Ἔλαβε ὁδηγὸν τὴν μετάνοιαν καὶ προσῆλθεν εἰς τὴν πηγήν.

Ἂς ἀκούσωμεν τώρα τί λέγει ὁ τελώνης καὶ εὐαγγελιστής: «Καὶ ἀφοῦ ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησε πρὸς τὰ μέρη τῆς Τύρου καὶ τῆς Σιδῶνος. Καὶ ἰδοὺ μία γυναῖκα».[8] Θαυμάζει ὁ εὐαγγελιστής: «Ἰδοὺ μία γυναῖκα», τὸ παλαιὸν ὅπλον τοῦ διαβόλου, αὐτὴ ποὺ μὲ ἐξέβαλε ἀπὸ τὸν Παράδεισον, ἡ μητέρα τῆς ἁμαρτίας, ὁ πρῶτος παραβάτης τῆς ἐντολῆς. Ἡ ἰδία ἐκείνη γυναῖκα ἔρχεται, ἡ ἰδία φύσις. Πρωτοφανὲς καὶ παράδοξον θαῦμα. Οἱ Ἰουδαῖοι φεύγουν καὶ ἡ γυναῖκα τοὺς καταδιώκει: D «Καὶ ἰδοὺ μία γυναῖκα Χαναναία, ποὺ ἐβγῆκεν ἀπὸ τὰ σύνορα ἐκεῖνα, ἐφώναζε δυνατὰ πρὸς αὐτὸν καὶ ἔλεγε: Ἐλέησόν με, Κύριε, ἔνδοξε ἀπόγονε τοῦ Δαυΐδ».[9] Ἡ γυναῖκα γίνεται εὐαγγελίστρια καὶ ὁμολογεῖ καὶ τὴν θεότητα καὶ τὴν ἐνανθρώπισιν. Μὲ τὸ «Κύριε» δηλώνει τὴν δεσποτείαν, μὲ τὸ «Υἱὲ Δαυΐδ», τὴν ἐνσάρκωσιν. «Ἐλέησόν με». Κοίταξε ψυχὴν φιλοσοφημένην. «Ἐλέησόν με». Δὲν ἔχω συνείδησιν, ὅτι ἔπραξα ἐναρέτους πράξεις, δὲν ἔχω τὴν παρρησίαν τοῦ ἐναρέτου βίου. Καταφεύγω εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὸν κοινὸν λιμένα ὅλων τῶν ἁμαρτωλῶν. Καταφεύγω εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν ὅπου δὲν ὑπάρχει δικαστήριον, ὅπου ἡ σωτηρία εἶναι ἄνευ ἀνακρίσεως. Καίτοι, λοιπόν, ἦταν τόσον πονηρὰ καὶ ἁμαρτωλή, ἐτόλμησε νὰ προσέλθῃ. Καὶ κοίταξε φιλοσοφημένην σκέψιν γυναικός. E Δὲν παρακαλεῖ τὸν Ἰάκωβον, δὲν ἱκετεύει τὸν Ἰωάννην, δὲν προσέρχεται εἰς τὸν Πέτρον, καὶ δὲν

7. Ἠσαΐ. 43, 26.
8. Ματθ. 15, 21.
9. Ματθ. 15, 22.

διέσχισε τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων. Δὲν ἔχω ἀνάγκην μεσίτου, ἀλλὰ μὲ συνήγορον τὴν μετάνοιαν, προσέρχομαι εἰς τὴν ἰδίαν τὴν πηγήν. Διὰ τοῦτο κατέβη καὶ διὰ τοῦτο ἐσαρκώθη, διὰ νὰ τοῦ ὁμιλήσω καὶ ἐγώ. Ἄνω τὰ Χερουβὶμ τὸν τρέμουν καὶ ἐδῶ κάτω μία πόρνη συζητεῖ μαζί του. «Ἐλέησόν με».

Ἁπλῆ ἡ φράσις καὶ εὑρίσκει ἀχανὲς πέλαγος σωτηρίας. «Ἐλέησόν με». Διὰ τοῦτο ἦλθες, διὰ τοῦτο περιεβλήθης σάρκα, διὰ τοῦτο ἔγινες αὐτὸ ποὺ εἶμαι καὶ ἐγώ. Ἄνω ὑπάρχει τρόμος, καὶ ἐδῶ κάτω παρρησία. «Ἐλέησόν με», δὲν ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ μεσίτην, «ἐλέησόν με». Τίνος πράγματος ἔχεις ἀνάγκην; Εὐσπλαγχνίαν ζητῶ. Τί ἔπαθες; 436 A «Ἡ θυγατέρα μου κατέχεται ἀπὸ δαιμόνιον καὶ ὑποφέρει φρικτά».[10] Ἡ φύσις βασανίζεται καὶ γυμνάζεται ἡ συμπάθεια. Καὶ ἐξῆλθε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν θυγατέρα της. Δὲν φέρει τὴν ἀσθενῆ, ἀλλὰ φέρει τὴν πίστιν. Θεὸς εἶναι καὶ τὰ βλέπει ὅλα. «Ἡ θυγατέρα μου κατέχεται ἀπὸ δαιμόνιον καὶ ὑποφέρει φρικτά». Βαρὺ τὸ πένθος. Τὸ κέντρον τῆς φύσεως διέσχισε τὴν μήτραν καὶ εἰς τὰ σπλάχνα εἰσῆλθεν ἡ τρικυμία. Τί νὰ κάμω; Χάνομαι. Καὶ διατί δὲν λέγει «ἐλέησον τὴν θυγατέρα μου», ἀλλὰ λέγει «ἐλέησόν με»; Ἐκείνη δὲν ἔχει ἐπίγνωσιν τῆς νόσου, δὲν γνωρίζει τί παθαίνει, δὲν ἔχει συναίσθησιν τοῦ πόνου, B τὸ «ἀνώδυνον» ἢ μᾶλλον τὸ «ἀναίσθητον» ἀποτελεῖ δι' αὐτὴν ἕνα παραπέτασμα τῆς συμφορᾶς της. Ἐλέησον ἐμέ, ποὺ εἶμαι μάρτυς τῶν καθημερινῶν κακῶν. Ἔχω εἰς τὴν οἰκίαν μου θέατρον τῆς συμφορᾶς. Ποῦ νὰ ἀπέλθω; Εἰς τὴν ἔρημον; Ἀλλὰ δὲν τολμῶ νὰ τὴν ἀφήσω μόνην. Νὰ μείνω εἰς τὴν οἰκίαν; Ἀλλὰ εὑρίσκω μέσα τὸν ἐχθρόν, τὰ κύματα εἰς τὸν λιμένα, τὸ θέατρον τῆς συμφορᾶς. Πῶς νὰ τὴν ὀνομάσω; Νεκράν; Ἀλλὰ κινεῖται. Ζωντανήν; Ἀλλὰ δὲν ἔχει ἐπίγνωσιν τοῦ τί κάμνει. Δὲν δύναμαι νὰ εὕρω ὄνομα, ποὺ νὰ ἐκφράζῃ τὸ πάθος της. «ἐλέησόν με». C Ἐὰν εἶχεν ἀποθάνει ἡ θυγατέρα μου, δὲν θὰ ὑπέφερα ὅλα αὐτά. Θὰ εἶχα παραδώσει τὸ σῶμα της εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς καὶ μὲ τὸν καιρὸν θὰ ἐπήρχετο ἡ λήθη καὶ ἡ πληγὴ θὰ ἐθεραπεύετο. Τώρα ἔχω ἕνα νεκρόν, τὸν ὁποῖον ἀναγκάζομαι νὰ βλέπω συνεχῶς, νὰ μοῦ διαιωνίζῃ τὴν πληγὴν καὶ νὰ ἐπαυξάνῃ τὸν πόνον. Πῶς νὰ ἴδω τοὺς ὀφθαλμούς της ποὺ ἀλλοιθωρίζουν; Τὰς χεῖρας της νὰ συσφίγγωνται; Τοὺς πλοκάμους της νὰ λύωνται; Ἀφρὸν νὰ προβάλλῃ

10. Ματθ. 15, 22.

ἀπὸ τὸ στόμα της; Τὸν βασανιστήν της νὰ εἶναι μέσα καὶ να μη φαινεται; Τον μαστιγωτην που δεν φαινεται, ενῷ φαινονται αι μαστιγες; Ἵσταμαι θεατὴς τῶν ξενων κακων, ενῷ η φυσις με κεντᾶ. «Ελεησον με». Μεγαλη η τρικυμια. Παθησις και φοβος. Παθησις της φυσεως και φοβος του δαιμονας. Δεν δυναμαι να την πλησιάσω οὔτε να τὴν συγκρατησω. Μ Με ὠθει το μαρτυριον της, αλλα μὲ απωθει ο φοβος. «Ἐλεησον με».

Προσεχε ν' ἀντιληφθῇς τὴν ὀρθοφροσύνην τῆς γυναικός. Δεν πρόσεφυγεν εις τοὺς μάγους, δεν εκάλεσε μάντεις, δεν ἔκαμε «φυλαχτά», δεν επληρωσε γυναῖκας μαγγανευτρίας, αὐτὰς πού γοητευουν τους δαίμονας καὶ επιδεινωνουν τὴν πληγήν. Ἀλλὰ ἄφησε τὸ εργαστήριον τοῦ διαβόλου καὶ ἔρχεται εἰς τὸν Σωτῆρα τῶν ἰδικῶν μας ψυχῶν. «Ἐλεησόν με. Ἡ θυγατέρα μου κατέχεται ἀπὸ δαιμόνιον καὶ ὑποφέρει φρικτά». Ὅσοι εἴσθε πατερες, γνωρίζετε τὸ βάσανόν της. Βοηθήσατέ με εἰς τὸν λόγον, ὅσαι εἴσθε μητέρες. Δὲν δύναμαι νὰ ἐκφράσω τὴν τρικυμίαν, ποὺ ὑπέμεινε αὐτὴ ἡ γυναικοῦλα. «Ἐλέησόν με. Ἡ θυγατέρα μου κατέχεται ἀπὸ δαιμόνιον καὶ ὑποφέρει φρικτά». E Εἶδες τὴν ὀρθοφροσύνην τῆς γυναικός; Εἶδες τὴν καρτερίαν; Τὴν ἀνδρείαν; Τὴν ὑπομονήν; «Αὐτὸς ὅμως δὲν ἀπεκρίθη εἰς αὐτὴν οὔτε λέξιν».[11] Παράδοξα πράγματα. Ἡ γυναῖκα παρακαλεῖ, ἱκετεύει, κλαίει διὰ τὴν συμφοράν της, καὶ ὁ φιλάνθρωπος δὲν ἀπαντᾷ. Ὁ Λόγος σιωπᾷ, ἡ πηγὴ κλείεται, ὁ ἰατρὸς δὲν προσφέρει τὰ φάρμακα. Ποῦ εἶναι τὸ καινοφανὲς καὶ παράδοξον; Εἰς ἄλλους τρέχεις καὶ αὐτὴν ἡ ὁποία προστρέχει τὴν ἀποδιώκεις; Ἀλλὰ πρόσεχε διὰ νὰ ἰδῇς τὴν μεθοδολογίαν τοῦ ἰατροῦ. «Αὐτὸς ὅμως δὲν ἀπεκρίθη εἰς αὐτὴν οὔτε λέξιν». Διὰ ποῖον λόγον; Διότι δὲν ἐξήταζε τοὺς λόγους, ἀλλὰ ἐμελέτα τὰ μυστικὰ τῆς ψυχῆς της». «Αὐτὸς ὅμως δὲν ἀπεκρίθη εἰς αὐτὴν οὔτε λέξιν». Καὶ τί ἔκαναν οἱ μαθηταί; 437 A Ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα δὲν ἔλαβε ἀπάντησιν, τὸν ἐπλησίασαν καὶ τοῦ εἶπαν: «Κάμε της αὐτὸ ποὺ ζητεῖ διὰ νὰ φύγῃ, διότι φωνάζει δυνατὰ ἀπὸ πίσω μας».[12] Ἀλλὰ σὺ ἀκούεις τὴν ἐξωτερικὴν κραυγήν, ἐγὼ ὅμως τὴν ἐσωτερικήν. Μεγάλη εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ στόματος, ἀλλὰ μεγαλύτερη εἶναι ἡ φωνὴ τῆς ψυχῆς. «Κάμε της αὐτὸ ποὺ ζητεῖ διὰ νὰ φύγῃ, διότι φωνάζει δυνατὰ ἀπὸ πίσω μας». Ἄλλος ὅμως εὐαγγελιστὴς λέγει «ἔμπροσθεν ἡμῶν».

11. Ματθ. 15, 23.
12. Ματθ. 15, 23.

Τὰ λεγόμενα εἶναι ἀντίθετα, ἀλλὰ δὲν εἶναι ψευδῆ. Διότι τὰ ἔκαμνε καὶ τὰ δύο. Διότι εἰς τὴν ἀρχὴν ἐφώναζε ὄπισθεν αὐτῶν. Ὅταν ὅμως δὲν ἔλαβε ἀπάντησιν, ἦλθεν ἔμπροσθεν αὐτῶν, ὅπως ὁ κύων ποὺ γλύφει τοὺς πόδας τοῦ κυρίου του. «Κάμε της αὐτὸ ποὺ ζητεῖ διὰ νὰ φύγῃ». Ἔστησε γύρω μας θέατρο, συγκέντρωσε πλῆθος. Ἐκεῖνοι ἔβλεπαν τὸν ἀνθρώπινον πόνον, ἐνῷ ὁ Κύριος ἔβλεπε τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς γυναικός. B «Κάμε της αὐτὸ ποὺ ζητεῖ διὰ νὰ φύγῃ, διότι φωνάζει δυνατὰ ἀπὸ πίσω μας». Τί εἶπε λοιπὸν ὁ Χριστός; «Δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα μου παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους».[13] Ὅταν ἀπεκρίθη, ἐμεγάλωσε τὴν πληγήν της. Διότι ἦτο ἰατρός, ὁ ὁποῖος ἔκαμνε τομήν, ὄχι διὰ νὰ διαχωρίσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ συνενώσῃ.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, σᾶς παρακαλῶ νὰ δώσετε μεγάλην προσοχὴν καὶ νὰ συγκεντρώσετε τὴν σκέψιν σας εἰς αὐτὸ ποὺ θὰ πῶ. Διότι εἶναι βαθὺ τὸ ζήτημα ποὺ θέλω νὰ ἀνερευνήσω. «Δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα μου παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους».[14] Αὐτὸ εἶναι ὅλον; Δι' αὐτὸ ἔγινες ἄνθρωπος, ἔλαβες σάρκα, μετῆλθες τόσας μεθόδους, διὰ νὰ σώσῃς μίαν γωνίαν, καὶ αὐτὴν εὑρισκομένην εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀπωλείας; Καὶ ὅλη ἡ οἰκουμένη θὰ μείνῃ ἔρημος C οἱ Σκύθαι, οἱ Θρᾶκες, οἱ Ἰνδοί, οἱ Μαῦροι, οἱ Κίλικες, οἱ Καππαδόκαι, οἱ Σύροι, οἱ Φοίνικες, ὅλη ἡ ὑφήλιος; Μόνον διὰ τοὺς Ἰουδαίους ἦλθες καὶ τοὺς εἰδωλολάτρας τοὺς ἀφίνεις εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν; Καὶ ἀφίνεις τὴν κνῖσαν; Ἀφίνεις τὸν καπνόν; Ἀφίνεις νὰ ὑβρίζεται ὁ Πατήρ σου; Νὰ προσκυνοῦνται εἴδωλα; Νὰ λατρεύωνται δαίμονες; Καὶ ὅμως οἱ προφῆται δὲν λέγουν αὐτά, ἀλλὰ ὁ ἀνθρώπινος πρόγονός σου τί λέγει: «Ζήτησε ἐλεύθερα ἀπὸ μένα μὲ τὸ θάρρος τῆς υἱότητος ὅ,τι θέλεις καὶ ἐγὼ θὰ δώσω ὡς κληρονομίαν σου ὅλα τὰ ἔθνη καὶ θὰ θέσω ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν σου ὅλην τὴν γῆν μέχρι τῶν περάτων αὐτῆς».[15] Καὶ ὁ Ἡσαΐας ποὺ εἶδε τὰ σεραφεὶμ λέγει: «Καὶ θὰ εἶναι τὸ γένος τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ αὐτὸς ποὺ θὰ ἀναστηθῇ θὰ ἐξουσιάζῃ τὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ θὰ στηρίξουν τὰς ἐλπίδας των εἰς αὐτόν».[16] D Καὶ ὁ Ἰακὼβ λέγει: «Δὲν θὰ λείψῃ ἄρχων ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα καὶ ἀρχηγὸς ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του, μέχρις ὅτου

13. Ματθ. 15, 24.
14. Ἔνθ' ἀνωτ.
15. Ψαλμ. 2, 8.
16. Ἡσαΐ. 11, 10.

ἔλθη ἐκεῖνος, εἰς τὰ χέρια τοῦ ὁποίου ἀπόκεινται αἱ ἐξουσίαι. Αὐτὸς θὰ εἶναι ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ προσμονὴ τῶν λαῶν, ὁ Μεσσίας».[17] Καὶ ὁ Μαλαχίας: «Διότι ἐξ αἰτίας ἰδικῆς σας θὰ κλεισθοῦν αἱ χαλκαῖ πύλαι καὶ δὲν θὰ ἀλλάξουν τὴν πρόθεσίν μου, διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν θὰ δοξάζεται τὸ ὄνομά μου μεταξὺ τῶν ἐθνῶν καὶ εἰς κάθε τόπον θὰ προσφέρεται θυμίαμα εἰς τὸν Κύριον καὶ θυσία καθαρά».[18] Ἐπίσης ὁ Δαυΐδ: Ὅλα τὰ ἔθνη χειροκροτήσατε. Ζητωκραυγάσατε καὶ ἀλαλάξατε πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ μὲ φωνὴν μεγάλης χαρᾶς. Διότι ὁ Κύριος εἶναι ὁ Ὕψιστος Θεός, φοβερός, μέγας βασιλεὺς ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης. Ἐνίκησεν ὁ Θεὸς καὶ ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν μέσῳ ἀλαλαγμῶν, ἐνῷ αἱ σάλπιγγες ἀντηχοῦσαν θριαμβευτικὰ θούρια».[19] E Καὶ ἄλλος: «Χαρῆτε λαοὶ μαζὶ μὲ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ».[20]

Καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ὅταν ἦλθες δὲν ἐκάλεσες ἀμέσως τοὺς μάγους, τὴν ἀκρόπολιν τῶν εἰδωλολατρῶν; Τὴν τυραννίαν τοῦ διαβόλου; Δὲν κατέβης καὶ τοὺς ἔκανες προφήτας; Σὺ τοὺς ἀποκαλεῖς μάγους. Οἱ προφῆται ὁμιλοῦν περὶ ἐθνῶν. «Λοιπὸν ὑπάγετε καὶ κάμετε μαθητάς σας ὅλα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».[21] Καὶ ὅταν ἦλθεν ἡ ἀθλία αὐτὴ καὶ ταλαίπωρος καὶ σὲ παρεκάλει διὰ τὴν θυγατέρα της, καὶ σὲ ἱκέτευε νὰ θέσῃς τέρμα εἰς τὴν συμφοράν της, τότε λέγεις: «Δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα μου παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους».[22] καὶ ὅταν προσῆλθεν ὁ ἑκατόνταρχος, τοῦ λέγεις: «Θὰ ἔλθω ἐγὼ εἰς τὸ σπίτι σου καὶ θὰ τὸν θεραπεύσω»[23] Ὅταν ὁ λῃστὴς παρακαλῇ, τοῦ λέγεις: «Σήμερον ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ ἀποθάνωμεν, θὰ εἶσαι μαζί μου εἰς τὸν Παράδεισον».[24] Ὅταν σὲ παρεκάλει ὁ παραλυτικός, τοῦ εἶπες: «Σήκω ὄρθιος, πάρε τὴν κλίνην σου καὶ πήγαινε».[25] Ὅταν ὁ Λάζαρος, εἶπες: «Λάζαρε, ἔβγα ἔξω»[26] καὶ ἐβγῆκε, ἐνῷ ἦταν ἡ τετάρτη ἡμέρα ἀπὸ τοῦ θανάτου του.

17. Γενέσ. 49, 10.
18. Μαλαχ. 1, 10 καὶ 11.
19. Ψαλμ. 46· 2. 3. 6.
20. Δευτερον. 32, 43.
21. Ματθ. 28, 19.
22. Ματθ. 15, 24.
23. Ματθ. 8, 7.
24. Λουκ. 23, 43.
25. Ματθ. 9, 6.
26. Ἰωάνν. 11, 43.

Λεπροὺς καθαρίζεις, νεκροὺς ἀνασταίνεις, παραλυτικὸν τὸν στερεώνεις εἰς τοὺς πόδας του, τυφλοὺς θεραπεύεις, λῃστὰς σώζεις, πόρνην τὴν κάμνεις σωφρονεστέραν καὶ ἀπὸ παρθένον, καὶ εἰς αὐτὴν δὲν ἀπαντᾶς τίποτε; B Τί καινοφανὲς εἶναι αὐτό; Τί ἐκπληκτικόν; Τί παράδοξον;

Προσέχετε, λοιπόν, διὰ νὰ κατανοήσητε τὴν ἀνδρείαν τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ Κυρίου τὴν σοφίαν καὶ πρόνοιαν, διὰ νὰ ἐννοήσητε μίαν βραδύτητα, ποὺ ἔφερε κέρδος καὶ μίαν ἄρνησιν ποὺ παρεῖχε πλοῦτον. Ὥστε καί, ἂν προσευχηθῇς διὰ κάτι καὶ δὲν τὸ λάβῃς, νὰ μὴ παύσῃς ποτὲ νὰ προσεύχεσαι. Δῶσε, λοιπόν, μεγαλυτέραν προσοχήν. Ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Αἰγυπτίων καί, ἀφοῦ ἀπέφυγαν τὰ δεσμὰ τοῦ Φαραώ, ἐβάδιζαν εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐπρόκειτο νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν χώραν τῶν Χαναναίων, ἀνθρώπων εἰδωλολατρῶν καὶ ἀσεβῶν, C οἱ ὁποῖοι ἐπροσκυνοῦσαν λίθους, ἐλάτρευαν ξύλα, ἐδείκνυαν μεγάλην ἀσέβειαν, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς τὸν ἀκόλουθον νόμον, λέγων: Νὰ μὴ λάβῃς γαμβροὺς ἀπὸ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ νὰ μὴ δώσῃς τὴν θυγατέρα σου νύμφην εἰς αὐτούς.[27] Δὲν θὰ λάβῃς ἀπὸ αὐτοὺς χρυσὸν οὔτε θὰ παρακαθήσῃς εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν μὲ αὐτοὺς οὔτε θὰ ἔλθῃς εἰς ἐπικοινωνίαν οὔτε ἄλλην σχέσιν θὰ ἔχῃς μὲ αὐτούς, διότι εἶναι παράνομα τὰ ἔθνη αὐτά, εἰς τὰ ὁποῖα σὲ εἰσάγω διὰ νὰ γίνῃς κληρονόμος αὐτῶν.[28] Αὐτὴν περίπου τὴν ἐντολὴν ἔδιδε εἰς αὐτοὺς ὁ νόμος. Νὰ μὴ ἀγοράσῃς, νὰ μὴ πωλήσῃς, νὰ μὴ ἔλθῃς εἰς γάμον μὲ αὐτούς, νὰ μὴ συνάψῃς συμβόλαια, ἀλλὰ νὰ μείνῃς εἰς τὰ ἤθη σου χωρισμένος ἀπὸ αὐτούς, ἂν καὶ θὰ κατοικῇς πλησίον των. D Νὰ μὴ ἔχῃς τίποτε κοινὸν μὲ αὐτούς, καμμίαν συναλλαγή, οὔτε πωλήσεις, οὔτε ἀγοράς, νὰ μὴ δίδετε οὔτε τοὺς υἱοὺς οὔτε τὰς θυγατέρας σας εἰς γάμον μὲ αὐτούς, ὥστε ἡ ἀνάγκη τῆς συγγενείας νὰ μὴ σὲ ἐξωθήσῃ νὰ ὀλισθήσῃς εἰς τὴν ἀσέβειαν, αἱ δοσοληψίαι νὰ μὴ σὲ καταστήσουν φίλον μὲ αὐτούς. Κανένα συγχρωτισμὸ μὲ τοὺς Χαναναίους. Μὴ λάβῃς ποτὲ τὸν χρυσόν των, οὔτε τὸ ἀργύριον, οὔτε τὸν ἱματισμόν, οὔτε τὴν θυγατέρα, οὔτε τὸν υἱόν, οὔτε κανένα ἄλλο σχετικόν. Ἀλλὰ μεῖνε μόνος σου μὲ τὰ ἰδικά σου ἤθη.

Ἔχεις γλῶσσαν ποὺ σὲ διαχωρίζει καὶ νόμον ἰδικόν σου, τὸν ὁποῖον σοῦ ἔδωσα. Διὰ τοῦτο ὁ νόμος λέγεται

27. Δευτ. 7, 3.
28. Πρβλ. Δευτερ. 7, 3· Ἐξόδ. 23, 24.

καὶ φραγμός. Ὅπως ὁ ἀμπελὼν περιβάλλεται ἀπὸ φράκτην, ἔτσι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι εἶναι περιφραγμένοι ἀπὸ τὸν νόμον, διὰ νὰ μὴ τὸν παραβοῦν καὶ ἀναμιχθοῦν μὲ τοὺς Χαναναιους. **E** Διότι ἐπεκράτουν μεταξὺ αὐτῶν παράνομοι ἐπιμιξίαι, οἱ νόμοι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἶχαν ἐκφυλισθῆ, εἴδωλα ἐπροσκυνοῦντο, ξύλα ἐλατρεύοντο, ὁ Θεὸς ὑβρίζετο, τὰ τέκνα ἐσφαγιάζοντο, οἱ πατέρες ἐχλευάζοντο, αἱ μητέρες ἠτιμάζοντο, τὰ πάντα εἶχαν ἀλλοιωθῆ, τὰ πάντα εἰχαν ἀνατραπῆ. Ἔζων μίαν ζωὴν δαιμόνων. Διὰ τοῦτο δὲν εἶχαν καμμίαν συναλλαγὴν μὲ αὐτούς, οὔτε συμβόλαια, οὔτε πωλήσεις. Ἀλλὰ ὁ νόμος ποὺ ὥριζε αὐστηρὰς ποινὰς διὰ τοὺς παραβάτας, ἀπηγόρευε τοὺς γάμους μεταξύ των, τὰ συμβόλαια, τὰς ἐπιμιξίας. Δὲν εἶχαν τίποτε κοινὸν μὲ ἐκείνους. Ἦταν, λοιπόν, ἀπηγορευμένον ἀπὸ τὸν νόμον νὰ συναλλάσσωνται μὲ τοὺς Χαναναίους ἢ νὰ τοὺς δώσουν χρυσὸν ἢ ἄλλο παρόμοιον, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ ἡ φιλία ἀφορμὴ ἀσεβείας. Ὁ νόμος ἐπεῖχε θέσιν φράκτου. 439 **A** «Ἐφύτευσα», λέγει, «ἀμπελῶνα καὶ τὸν περιέβαλα μὲ φράκτην»,[29] δηλαδὴ μὲ τὸν νόμον, ὄχι φράκτην ἀπὸ ἀκάνθας, ἀλλὰ ἀπὸ ἐντολάς, ὁ ὁποῖος τοὺς ὠχύρωνε καὶ τοὺς διεχώριζε.

Καταραμένοι, λοιπόν, οἱ Χαναναῖοι, βδελυροί, ἀσεβεῖς, μιαροί, ἀκάθαρτοι. Δι' αὐτὸ τοῦ λοιποῦ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἠνείχοντο οὔτε νὰ τοὺς ἀκούσουν τηροῦντες τὸν νόμον αὐτόν. Ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἦταν ἀπὸ τοὺς Χαναναίους (διότι λέγει: «Ἰδοὺ μία γυναῖκα Χαναναία, ποὺ ἐβγῆκεν ἀπὸ τὰ σύνορα ἐκεῖνα»),[30] ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἦταν ἀπὸ τοὺς Χαναναίους καὶ ἐπλησίασε τὸν Χριστόν, διὰ τοῦτο ἔλεγε: «Ποῖος ἀπὸ σᾶς ἠμπορεῖ ἐξετάζων καὶ ἐλέγχων τὴν ζωήν μου ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὑπέπεσα ἔστω καὶ εἰς κάποιαν παραμικρὰν ἁμαρτίαν;».[31] Μήπως παρέβην τὸν νόμον; Διότι ἐπειδὴ ἦταν ἄνθρωπος, ἤσκει ἀνθρώπινα καθήκοντα.

B Προσέξατε, λοιπόν, περισσότερον τὸν λόγον. Ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα ἦταν Χαναναία καὶ ἀπὸ τὰ ὅρια ἐκεῖνα, πέραν τῶν ὁποίων ἐπεκράτουν καὶ λύσσα καὶ μανία καὶ ἀσέβεια, ὅπου ὑπάρχει ἡ τυραννία τοῦ διαβόλου καὶ αἱ βακχεῖαι τῶν δαιμόνων καὶ ἡ φύσις καταπατεῖται καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐξέπεσαν εἰς πράξεις ζωώδεις, εἰς μανίας δαιμόνων, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐπιταγὴ τοῦ νόμου νὰ μὴν ἔχουν καμμίαν δοσοληψίαν μὲ τοὺς Χαναναίους, νὰ μὴ λαμβάνουν συζύγους ἀπὸ αὐτούς, οὔτε νὰ συνάπτουν συμβόλαια ἢ νὰ ἔχουν συναλλαγάς, διὰ τοῦτο ὕψωσα τὸν φράκτην. Καὶ ὁ Χριστός, ὅταν ἦλθε καὶ ἀνέλαβε τὰ ὅπλα τῶν ἀνθρώπων ἀμέσως ὑπέστη τὴν περιτομήν, **C** προσέφερε θυσίας, προσφορὰς καὶ ἐτήρησε ὅλα τὰ ἄλλα, ἀλλὰ ἔμελλε νὰ καταλύσῃ τὸν νόμον. Καὶ διὰ νὰ μὴ λέγουν, ὅτι διὰ τοῦτο τὸν κατέλυσε, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν τηρήσῃ, τὸν τηρεῖ πρῶτα καὶ τότε τὸν καταλύει, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἀδυνατεῖ, ἀλλὰ τηρεῖ τὸ πάντα κατὰ τὴν συνήθειαν. Διὰ τοῦτο φωνάζει καὶ λέγει: «Ποῖος ἀπὸ σᾶς ἠμπορεῖ ἐξετάζων καὶ ἐλέγχων τὴν ζωήν μου ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὑπέπεσα ἔστω καὶ εἰς κάποιαν παραμικρὰν ἁμαρτίαν»;[32] Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦταν σύμφωνον καὶ μὲ τὸν νόμον νὰ μὴ ἔχῃ καμμίαν ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς Χαναναίους, διὰ νὰ μὴ ἀρχίσουν καὶ τὸν κατηγοροῦν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ λέγουν, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν σὲ ἐπιστεύσαμε. Διότι εἶσαι παράνομος, παρέβης τὸν νόμον. Πέρασες εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Χαναναίων, ἀνεμίχθης μὲ τοὺς Χαναναίους, ἐνῷ ὁ νόμος ἐπιτάσσει νὰ μὴ ἀναμιχθῇς. **D** Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον δὲν τῆς ὁμιλεῖ ἀμέσως. Πρόσεχε πῶς τηρεῖ τὸν νόμον καὶ δὲν προδίδει τὴν σωτηρίαν. Καὶ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ἀποστομώνει καὶ αὐτὴν τὴν ἀναστυλώνει. «Αὐτὸς ὅμως», λέγει, «δὲν ἀπεκρίθη εἰς αὐτὴν οὔτε λέξιν». Διὰ νὰ μὴ εὕρῃς ἀφορμάς. Ἰδοὺ δὲν ὁμιλῶ, δὲν συζητῶ. Κοίταξε συμφορὰ καὶ δὲν κάμνω αὐτὸ ποὺ εἶναι τὸ ἰδικόν μου ἔργον. Κοίταξε ναυάγιον καὶ ἐγὼ ὁ κυβερνήτης δὲν καταπαύω τὴν τρικυμίαν ἀπὸ τὴν ἰδικήν σας ἀφροσύνην, διὰ νὰ μὴ ἔχετε πρόφασιν. Κοίταξε, ἡ γυνὴ συνεκέντρωσε τόσους θεατὰς καὶ δὲν λαμβάνει ἀκόμη ἀπάντησιν, διὰ νὰ μὴ λέγητε, ὅτι παρεδόθης εἰς τοὺς Χαναναίους καὶ παρέβης τὸν νόμον, **E** καὶ αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸν νὰ μὴ σὲ πιστεύσωμεν. Παρατήρησε, λοιπόν, πῶς δὲν ἀπεκρίθη εἰς τὴν γυναῖκα, διὰ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ἡ σιγὴ πρὸς τὴν γυναῖκα ἦταν φωνή, ποὺ ἀπηυθύνετο πρὸς τὴν ἀφροσύνην τῶν Ἰουδαίων.

Αὐτὰ τὰ ἔκαμνε ὄχι συμφώνως πρὸς τὴν ἀξίαν του, ἀλλὰ ἀπὸ συγκατάβασιν πρὸς τὴν ἀδυναμίαν ἐκείνων. Διότι ὅταν ἐκαθάρισε τὸν λεπρόν, τοῦ εἶπε: «Πήγαινε καὶ πρόσφερε τὸ δῶρον ποὺ διέταξεν ὁ Μωϋσῆς».[33] 440 **A** Σὺ

29. Ἠσα. 5, 1. 2.
30. Ματθ. 15, 22.
31. Ἰωάν. 8, 46.

32. Ἰωάν. 8, 46.
33. Ματθ. 8, 4.

τὸν ἐθεράπευσες καὶ τὸν στέλλεις εἰς τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως; Ναί. Διατί; Διὰ τοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ μὴ ἀρχίσουν νὰ κατηγοροῦν, ὅτι παρέβην τὸν νόμον. Διὰ τοῦτο καί, ὅταν ἐθεράπευσε τὸν λεπρόν, τὸ ἔκαμε κατὰ τρόπον ἀσυνήθιστον. Καὶ ἄκουσε πῶς. «Καὶ ἰδοὺ ἕνας λεπρὸς ἦλθε καὶ τὸν ἐπροσκύνει γονατιστὸς λέγων: Κύριε, ἐὰν θέλῃς, ἔχεις τὴν δύναμιν νὰ μὲ καθαρίσῃς ἀπὸ τὰς πληγὰς καὶ τὰ ἐξανθήματα τοῦ ἀκαθάρτου νοσήματός μου. Καὶ ἀφοῦ ἅπλωσε τὴν χεῖρα του ὁ Ἰησοῦς, τὸν ἤγγισε λέγων. Θέλω, καθαρίσου».[34] Κατὰ τὸν νόμον δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἐγγίσῃ λεπρόν. Ὅταν λοιπὸν ὁ στρατηγὸς Ναιμάν,[35] ὑποφέρων ἀπὸ λέπραν, ἦλθε πρὸς τὸν προφήτην Ἐλισσαῖον, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ μαθητής: Ἰδού, ἔξω εἶναι ἕνας λεπρὸς στρατηλάτης. Καὶ αὐτὸς στέλλει τὸν μαθητὴν νὰ ἐξέλθῃ καὶ νὰ τοῦ εἴπῃ: «Πήγαινε νὰ λουσθῇς εἰς τὸν Ἰορδάνην».[36] Καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐξέλθῃ ὁ ἴδιος καὶ νὰ ἰδῇ τὸν λεπρὸν καὶ νὰ τὸν ἐγγίσῃ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἐλισσαῖος ἐκαθάρισε τὸν λεπρόν, διὰ νὰ μὴ λέγουν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι ἐκαθάρισε καὶ αὐτὸς λεπρὸν καθ' ὅμοιον τρόπον πρὸς τὸν Ἐλισσαῖον, διὰ τοῦτο, ἐνῷ ἐκεῖνος δὲν ἐτόλμησε νὰ τὸν ἐγγίσῃ, αὐτὸς τὸν ἐγγίζει καὶ λέγει: «Θέλω, καθαρίσου. Καί, ἀφοῦ ἅπλωσε τὴν χεῖρα του, τὸν ἤγγισε». Διατί τὸν ἤγγισε; Διὰ νὰ σὲ διδάξῃ, ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι δοῦλος ὑποταγμένος εἰς τὸν νόμον, ἀλλὰ Κύριος, ποὺ ἐξουσιάζει τὸν νόμον. Πῶς ἐτήρησε λοιπὸν τὸν νόμον; Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «Θέλω, καθαρίσου» καὶ μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν τὸν ἤγγισεν ἀμέσως. Ἐξῆλθεν ὁ λόγος ἀπὸ τὸ στόμα του καὶ τὸ νόσημα ἐδραπέτευσεν ἀμέσως, ἔπειτα ἤγγισε τὸν λεπρὸν καὶ τοῦ εἶπε: C «Θέλω, καθαρίσου». Πῶς; «Καὶ ἀμέσως ἐκαθαρίσθη». Δὲν εὑρίσκει ὁ εὐαγγελιστὴς λέξιν (διότι καὶ τὸ «ἀμέσως» εἶναι βραδύ), δὲν εὑρίσκει φράσιν ἰσοδύναμον πρὸς τὴν ταχύτητα τῆς ἐνεργείας. «Ἀμέσως». Πῶς; Μόλις ἐξῆλθεν ὁ λόγος ἀπὸ τὸ στόμα του ἀμέσως τὸ νόσημα ἐδραπέτευσε, ἐξεδιώχθη ἡ λέπρα καὶ ὁ λεπρὸς ἦτο καθαρός. Διὰ τοῦτο λέγει: «Πήγαινε καὶ δεῖξε τὸν ἑαυτόν σου εἰς τὸν ἱερέα καὶ πρόσφερε τὸ δῶρον. τὸ ὁποῖον διέταξεν ὁ Μωϋσῆς, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ἡ ἐξέτασίς σου ἀπὸ τὸν ἱερέα καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ δώρου σου ὡς μαρτυρία

34. Ματθ. 8, 2–3.
35. Πρβλ. Δ' Βασιλ. 5, ἑξῆς.
36. Δ' Βασιλ. 5, 10.

καὶ ἀπόδειξις εἰς τὸν ἱερέα καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅτι καὶ σὺ ἐθεραπεύθης τελείως καὶ ἐγὼ δὲν ἦλθον νὰ καταλύσω τὸν νόμον».[37] Ὡς μαρτυρία. Εἰς ποίους λοιπόν; Εἰς τοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ μὴ λέγουν ὅτι παραβαίνω τὸν νόμον. Ἐγὼ ἐθεράπευσα καὶ λέγω: D «Πρόσφερε τὸ δῶρον ποὺ προστάζει ὁ νόμος», διὰ νὰ τοὺς κατηγορήσῃ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ ἴδιος ὁ λεπρὸς λέγων, ὅτι μὲ πρόσταξε νὰ προσφέρω δῶρον συμφώνως πρὸς τὸν νόμον. Καὶ ὅπως ὁ Χριστὸς ἔκαμνε πολλὰ ἐξ αἰτίας τῶν Ἰουδαίων, ὥστε εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις νὰ μὴ δύνανται νὰ τὸν κατηγοροῦν, ἔτσι καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν: «Ἐλέησόν με, Κύριε, διότι ἡ θυγατέρα μου κατέχεται ἀπὸ δαιμόνιον καὶ ὑποφέρει φρικτά. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἀπεκρίθη εἰς αὐτὴν οὔτε λέξιν. Καὶ ἀφοῦ ἐπλησίασαν οἱ μαθηταί του, τὸν παρεκάλουν λέγοντες: Κάμε της αὐτὸ ποὺ ζητεῖ διὰ νὰ φύγῃ, διότι φωνάζει δυνατὰ ἀπὸ πίσω μας».[38] Καὶ τί εἶπεν αὐτός; «Δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν πατέρα μου παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ ἰσραηλιτικοῦ γένους».[39] Διὰ νὰ μὴ λέγουν δηλ. οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι ἐγκατέλειψες ἡμᾶς καὶ ἐξῆλθες ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά μας καὶ δι' αὐτὸ δὲν σὲ ἐπιστεύσαμε. Ἰδού, λέγει, προσέρχονται καὶ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας καὶ δὲν τοὺς δέχομαι. Ἐνῷ σᾶς, ἀκόμη καὶ ὅταν φεύγετε, σᾶς καλῶ. E «Ἔλθετε πρὸς ἐμὲ ὅλοι ὅσοι εἶσθε κοπιασμένοι καὶ φορτωμένοι ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν θλίψεων καὶ ἀπὸ τὸ φόρτωμα τῶν φαρισαϊκῶν παραδόσεων»[40]. καὶ δὲν ἔρχεσθε. Αὐτὴν τὴν ἀπορρίπτω καὶ αὐτὴ παραμένει. «Λαός, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζα προηγουμένως, ἔγινεν ὑποτελὴς εἰς ἐμέ. Ὅταν ἤκουσε τὴν φήμην τῶν κατορθωμάτων καὶ τῆς δόξης μου, ἔγινεν ὑπήκοός μου»[41] λέγει. Καὶ ἀλλοῦ: «Ἐφανερώθην εἰς ἐκείνους ποὺ δὲν μὲ ἐζήτουν, καὶ ἀνευρέθην ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν μὲ ἠρώτων».[42] «Κάμε της αὐτὸ ποὺ ζητεῖ διὰ νὰ φύγῃ, διότι φωνάζει δυνατὰ ἀπὸ πίσω μας».

Ἂς ἴδωμεν λοιπὸν τί λέγει ὁ Χριστός: «Δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα μου παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ ἰσραηλιτικοῦ γένους». Οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν ἦσαν ἀποτρεπτικοί; Διότι σχεδὸν τῆς λέγει: «Φῦγε μακράν, διότι δὲν ἔχεις τίποτε κοινὸν μὲ ἐμέ. Δὲν ἦλθα διὰ σέ, ἀλ-

37. Ματθ. 8, 4.
38. Ματθ. 15, 23.
39. Ματθ. 15, 24.
40. Ματθ. 11, 28.
41. Ψαλμ. 17, 44–45.
42. Ἡσαΐ. 65, 1.

λὰ ἦλθα διὰ τοὺς Ἰουδαίους. 441 A «Δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα μου παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ισραηλιτικοῦ γένους». Ἐκείνη, ὅταν τὰ ἤκουσε, εἶπε: «Ναί, Κύριε, βοήθα με εἰς τὴν δυστυχίαν μου, καὶ ἔπιπτε μὲ εὐλάβειαν εἰς τοὺς πόδας του».[43] Καὶ ὁ Ἰησοῦς δὲν τῆς ἀπήντησε. Καὶ ὅμως κοίταξε ἀπάντησιν: «Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ πάρῃ κανεὶς τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τὸ ρίψῃ στὰ σκυλάκια».[44] Ὦ φροντὶς ἰατροῦ! Ἀποδιώκει αὐτὴν εἰς κατάστασιν ἀπογνώσεως. «Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ πάρῃ κανεὶς τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν». Ποίων; Τῶν Ἰουδαίων. «Καὶ νὰ τὸ ρίψῃ στὰ σκυλάκια», δηλ. εἰς σᾶς.

Πράγματι, αὐτὰ τὰ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς καταισχύνην τῶν Ἰουδαίων. Διότι ἐνῷ ὠνομάζοντο τέκνα, ἔγιναν σκύλοι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Παρατηρεῖτε προσεκτικὰ καὶ ἀποφεύγετε τοὺς ψευδοδιδασκάλους, οἱ ὁποῖοι εἶναι σκύλοι ἀκάθαρτοι καὶ βέβηλοι καὶ ξένοι πρὸς τὸν Θεόν. Σημαδεύετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας ποὺ ἀντὶ νὰ οἰκοδομοῦν κρημνίζουν. Παρατηρεῖτε αὐτούς, ποὺ μὲ τὴν περιτομήν, τὴν ὁποίαν διδάσκουν ὡς ἀναγκαίαν, κατακόπτουν καὶ ἀκρωτηριάζουν τὴν σάρκα. Ναί, αὐτοὶ εἶναι ἡ κατατομὴ καὶ ὄχι ἡ περιτομή. B Διότι ἡ ἀληθινὴ περιτομὴ εἴμεθα ἡμεῖς».[45] Οἱ εἰδωλολάτραι ὠνομάσθησαν σκύλοι καὶ ἔγιναν τέκνα. «Παιδιά μου, ποὺ σᾶς ἀναγέννησα πνευματικῶς καὶ ποὺ ξαναδοκιμάζω τώρα πόνους καὶ ὠδῖνας διὰ τὴν ἀναγέννησίν σας, ἕως ὅτου ὁ χαρακτὴρ τοῦ Χριστοῦ μορφωθῇ μέσα σας».[46] Αὐτὸ τὸ ἐγκώμιον ἀποτελεῖ κατηγορίαν τῶν Ἰουδαίων. «Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ πάρῃ κανεὶς τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τὸ ρίψῃ στὰ σκυλάκια».

Τὸ εἶπε λοιπὸν ἡ γυναίκα; «Ναί, Κύριε». Ὦ, ἐπιμονὴ γυναικός, ὤ, σπουδὴ ψυχῆς! Ὁ ἰατρὸς λέγει «ὄχι» καὶ αὐτὴ λέγει «ναί». Ὁ Κύριος λέγει «ὄχι» καὶ αὐτὴ λέγει «ναί», ὄχι ἀπὸ φιλοκατήγορον διάθεσιν, οὔτε ἀπὸ αναισχυντίαν, ἀλλὰ διότι ἐπερίμενε τὴν σωτηρίαν. «Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τὸ δώσῃ στὰ σκυλάκια».[47] C Ναί, Κύριε. Μὲ ἀποκαλεῖς σκύλο κι' ἐγὼ σὲ ὀνομάζω Κύριον. Σὺ μὲ ὑβρίζεις, ἀλλὰ ἐγὼ σὲ ὑμνῶ. Ναί, Κύριε. Καὶ πράγματι, τὰ σκυλάκια τρώγουν ἀπὸ τὰ ψιχία, ποὺ πίπτουν ἀπὸ τὴν τράπεζαν τοῦ κυρίου των.[48] Ὦ, σοφία γυναικός. Ἀπὸ τὸ

43. Ματθ. 15, 25.
44. Ματθ. 15, 26.
45. Φιλιππ. 3, 2—3.
46. Γαλατ. 4, 19.
47. Ματθ. 15, 27.
48. Ματθ. 15, 27—28.

παράδειγμα εὗρε ἀμέσως εὔστοχον ἀπάντησιν. Μὲ καλεῖς σκύλον, ὡς σκύλος τρέφομαι. Δὲν ἀρνοῦμαι τὴν ὕβριν, ἀλλὰ δὲν ἀποκρούω τὴν πρόσκλησιν. Ἂς λάβω λοιπὸν τὴν τροφὴν τοῦ κυνός. Καὶ λέγει πρᾶγμα ποὺ συμβαίνει, συνήθως. Ἐπιβεβαίωσε τοὺς λόγους σου. Μὲ ἀπεκάλεσες σκύλον, δῶσε μου ψυχίον. Ἔγινες συνήγορος τοῦ αἰτήματός μου. Δεῖξε τὴν συγκατάθεσιν ποὺ ὑπάρχει εἰς τὴν ἄρνησίν σου. Ναί, Κύριε. Πράγματι, τὰ σκυλάκια τρώγουν ἀπὸ τὰ ψυχία ποὺ πίπτουν ἀπὸ τὴν τράπεζαν τῶν κυρίων των D Τί εἶπε λοιπὸν ὁ ἀρνούμενος, ὁ διώκων, ὁ απομακρύνων, αὐτὸς ποὺ ἔλεγε «δὲν εἶναι σωστὸ νὰ πάρῃ κανεὶς τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τὸ ρίψῃ στὰ σκυλάκια», αὐτὸς ποὺ ἔλεγε «δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα μου παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους» «Ὦ, γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη».[49] Ἀμέσως λοιπὸν ἔγινες ἐπαινέτης τῆς γυναίκας; Ἐγκωμιάζεις τὴν γυναῖκα; Δὲν τὴν ἀπομάκρυνες; Δὲν τὴν κατεδίωκες πρὸ ὀλίγου; Ἔχε θάρρος. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀνέβαλα. Διότι ἐὰν ἐπραγματοποιοῦσα τὴν παράκλησίν της ἐξ ἀρχῆς, δὲν θὰ ἐμάνθανες τὴν πίστιν της. Ἐὰν ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὸ ποὺ ἐζήτει, θὰ ἀνεχώρει ταχέως καὶ δὲν θὰ ἐμάνθανε κανεὶς τὸν θησαυρόν της. Διὰ τοῦτο ἀνέβαλα τὴν δωρεάν, διὰ νὰ δείξω εἰς ὅλους τὴν πίστιν. Ὦ, γυναίκα. Ὁ Θεὸς λέγει, «ὦ, γυναίκα». E Ἂς τὸ ἀκούσουν ὅσοι προσεύχονται μὲ τραχύτητα. Ὅταν εἴπω εἰς κάποιον, παρακάλεσε τὸν Θεόν, κάμε δέησιν εἰς αὐτόν, ἱκέτευσέ τον», ἀπαντᾶ: Τὸν παρεκάλεσα μίαν φοράν, δύο φοράς, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι καὶ ἀκόμη δὲν ἔλαβα αὐτὸ ποὺ ἐζήτουν. Μὴ παύσῃς, ἀδελφέ μου, ἕως ὅτου λάβῃς. Τέλος τῆς αἰτήσεως εἶναι ἡ δόξα τοῦ αἰτουμένου. Τότε παῦσε νὰ ζητῇς, ὅταν λάβῃς, ἢ μᾶλλον οὔτε τότε, ἀλλὰ καὶ τότε νὰ συνεχίσῃς. Καὶ ἂν δὲν λάβῃς, νὰ ζητῇς, διὰ νὰ λάβῃς. Καὶ ὅταν λάβῃς, νὰ εὐχαριστήσῃς τὸν Θεόν. διότι ἔλαβες.

442 A Εἰσέρχονται πολλοὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, προφέρουν μυρίους στίχους προσευχῆς καὶ δὲν γνωρίζουν τί εἶπαν. Τὰ χείλη κινοῦνται καὶ ἡ ἀκοὴ δὲν ἀκούει. Σὺ δὲν ἀκούεις τὴν προσευχήν σου, καὶ θέλεις νὰ τὴν εἰσακούσῃ ὁ Θεός; Ἔκλινα, λέγεις, τὰ γόνατα, ἀλλὰ ἡ σκέψις σου ἐπέτα ἔξω· Τὸ σῶμα σου ἦταν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ ἡ ψυχή σου ἔξω. Τὸ στόμα σου ἔλεγε τὴν προσευχὴν καὶ ὁ νοῦς σου ἐμέτρα τοὺς τόκους, τὰ συμβόλαια, τὰς συν-

49. Ματθ. 15, 28.

αλλαγάς, τοὺς ἀγρούς, τὰ κτήματα, τὰς συναναστροφὰς τῶν φίλων. Διότι ὁ διάβολος, ποὺ εἶναι πονηρὸς καὶ γνωρίζει, ὅτι τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς κατορθοῦμεν μεγάλα πράγματα, τότε ἀκριβῶς ἐπιτίθεται. Πολλὰς φορὰς εἴμεθα ἐξαπλωμένοι εἰς τὴν κλίνην μας καὶ δὲν σκεπτόμεθα τίποτε. Ἤλθομεν νὰ προσευχηθῶμεν καὶ μᾶς ἐμβάλλει μυρίας σκέψεις, B διὰ νὰ ἀπέλθωμεν κενοί.

Ἐπειδὴ γνωρίζεις, ἀγαπητέ μου, ὅτι αὐτὰ συμβαίνουν εἰς τὰς προσευχάς, νὰ μιμηθῆς τὴν Χαναναίαν. Ὁ ἄνδρας νὰ μιμηθῇ τὴν γυναῖκα, τὴν ἀλλόφιλον, τὴν ἀδύνατον, τὴν ἀπόβλητον καὶ καταφρονημένην. Μὰ δὲν ἔχεις θυγατέρα ποὺ νὰ κατέχεται ἀπὸ τὸ δαιμόνιον; Ἔχεις ὅμως ψυχὴν ποὺ ἁμαρτάνει. Τί εἶπεν ἡ Χαναναία; «Ἐλέησόν με. Ἡ θυγατέρα μου κατέχεται ἀπὸ δαιμόνιον καὶ ὑποφέρει φρικτά». Διότι ἡ ἁμαρτία εἶναι μέγας δαίμων. Ὁ κατεχόμενος ἀπὸ δαιμόνιον ἐλεεῖται, ὁ ἁμαρτάνων μισεῖται. Ἐκεῖνος συγχωρεῖται, αὐτὸς εἶναι ἀσυγχώρητος. «Ἐλέησόν με». C Σύντομος λόγος καὶ εὗρε πέλαγος φιλανθρωπίας. Διότι ὅπου ὑπάρχει εὐσπλαγχνία, ὑπάρχουν ὅλα τὰ ἀγαθά. Καὶ ἂν βρίσκεσαι ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, φώναξε καὶ λέγε: «Ἐλέησόν με», δίχως νὰ κινῇς τὰ χείλη, ἀλλὰ νὰ φωνάζῃς μὲ τὴν σκέψιν σου. Διότι ὁ Θεὸς μᾶς ἀκούει καὶ ὅταν σιωπῶμεν. Δὲν ἐξετάζεται ὁ τόπος, ἀλλὰ τὸ ἦθος τῆς καρδίας. Ὁ Ἱερεμίας εὑρίσκετο εἰς τὸν βόρβορον καὶ προσείλκυσε τὸν Θεόν. Ὁ Δανιὴλ εὑρίσκετο εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ μὲ τὴν προσευχὴν ἐξευμένισε τὸν Θεόν. Οἱ τρεῖς παῖδες πάλιν ἦσαν μέσα εἰς τὴν κάμινον καὶ ὑμνοῦντες τὸν Θεὸν τὸν καθικέτευσαν. Ὁ λῃστὴς ἐσταυρώθη καὶ ὁ σταυρὸς δὲν ἐστάθη ἐμπόδιον ἀλλ' ἀπεναντίας ἤνοιξε τὸν παράδεισον. Ὁ Ἰὼβ ἦτο εἰς τὴν κοπριὰν καὶ ἐξιλέωσε τὸν Θεόν. D Ὁ Ἰωνᾶς εὑρίσκετο εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους καὶ τὸν εἰσήκουσεν ὁ Θεός. Καὶ ἂν εὑρίσκεσαι μέσα εἰς τὸ λουτρόν, νὰ προσεύχεσαι, τὸ ἴδιον καὶ ἂν εὑρίσκεσαι εἰς τὸν δρόμον ἢ ἐπάνω εἰς τὴν κλίνην σου. Ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκεσαι νὰ προσεύχεσαι. Εἶσαι ὁ ἴδιος ναὸς τοῦ Θεοῦ, μὴ ζητῇς ἄλλον τόπον κατάλληλον. Χρειάζεται μόνον θέλησις. Καὶ ἂν ἵστασαι ἐνώπιον δικαστοῦ, νὰ προσεύχεσαι. Ὅταν ὀργίζεται ὁ δικαστής, σὺ νὰ προσεύχεσαι.

Ἐμπρὸς ἦτο ἡ θάλασσα, ὀπίσω οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ὁ Μωϋσῆς εὑρίσκετο εἰς τὸ μέσον. Ἡ στιγμὴ τῆς προσευχῆς ἦτο πολὺ δυσχερής, ἦτο ὅμως μέγα τὸ πλάτος τῆς εὐχῆς. Ὀπίσω τοὺς κατεδίωκαν οἱ Αἰγύπτιοι, ἐμπρὸς ἡπλώνετο ἡ θάλασσα, εἰς τὸ μέσον ἡ προσευχή. Καὶ τίποτε δὲν ἐπρόφερε ὁ Μωϋσῆς. Καὶ τοῦ λέγει ὁ Θεός: «Τί φωνάζεις πρὸς ἐμὲ προσευχόμενος;».[50] Τὸ στόμα του δὲν ὁμιλεῖ, φωνάζει ὅμως ἡ ψυχή του. E Καὶ σὺ λοιπόν, ἀγαπητέ, ὅταν παρίστασαι ἐνώπιον μαινομένου δικαστοῦ, τυραννικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκτοξεύει σκληρὰς ἀπειλάς, ἢ ἐνώπιον ἄλλων δημίων, ποὺ φέρονται κατὰ παρόμοιον τρόπον, σὺ προσευχήσου εἰς τὸν Θεὸν καὶ μὲ τὰς εὐχάς σου καταπαύει ἡ τρικυμία. Ὁ δικαστὴς σὲ κατατρέχει; Σὺ νὰ καταφεύγῃς εἰς τὸν Θεόν. Εἶναι πλησίον σου ὁ ἄρχων; Σὺ κάλεσε τὸν Δεσπότην. Μήπως εἶναι ἄνθρωπος διὰ νὰ ἀπέλθῃς νὰ τὸν συναντήσῃς εἰς κάποιον τόπον; Ὁ Θεὸς εὑρίσκεται πάντοτε πλησίον σου. Ἐὰν θέλῃς νὰ παρακαλέσῃς ἕνα ἄνθρωπον, ρωτᾷς τί κάμνει, ἂν κοιμᾶται, εἰς τί εἶναι ἀπησχολημένος. Καὶ ἂν ἐκτελῇ μίαν ὑπηρεσίαν δὲν σοῦ ἀπαντᾷ. Ἀλλὰ μὲ τὸν Θεὸν δὲν συμβαίνουν αὐτά. 443 A Ὅπου ἂν ἀπέλθῃς καὶ τὸν καλέσῃς ἀκούει. Κανεὶς δὲν ἔχει ἀποκλεισμένην τὴν εἴσοδον πρὸς αὐτόν, οὔτε εἰδικὴ ἀσχολία, οὔτε μεσάζων, οὔτε ὑπηρέτης. Εἰπὲ εἰς τὸν Θεὸν «ἐλέησόν με» καὶ ἀμέσως ὁ Θεὸς προσέρχεται. «Ἐνῷ ἀκόμη σὺ προσφέρεις τὴν εὐχήν σου, θὰ σοῦ εἴπω, ἰδοὺ ἐγὼ εἶμαι παρών»,[51] λέγει. Τί λόγος, γεμᾶτος εὐλογίαν! Δὲν περιμένει νὰ ἀποτελειώσῃς τὴν προσευχήν, καὶ λαμβάνεις αὐτὸ ποὺ ζητεῖς. «Ἐλέησόν με». Σᾶς προτρέπω νὰ μιμηθῶμεν αὐτὴν τὴν Χαναναίαν. «Ἐλέησόν με. Ἡ θυγατέρα μου κατέχεται ἀπὸ δαιμόνιον καὶ ὑποφέρει φρικτά». Καὶ ὁ Κύριος λέγει πρὸς αὐτήν: «Ὦ γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη. Ἂς γίνῃ εἰς σέ, ὅπως θέλεις».[52] Ποῦ εἶναι ὁ αἱρετικός; Μήπως εἶπε, θὰ παρακαλέσω τὸν Πατέρα μου; Μήπως εἶπε, θὰ ἱκετεύσω τὸν γεννήτορά μου; Μήπως ἐχρειάζετο ἐδῶ προσευχή; Καθόλου. Διατί; B Ἐπειδὴ ἡ πίστις ἦτο μεγάλη, μεγάλο ἦτο καὶ τὸ σκεῦος καὶ ἡ χάρις ἐξεχύθη ἀφθόνως. Ὅπου χρειάζεται προσευχή, τὸ σκεῦος εἶναι ἀσθενές.

«Ὦ γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη». Δὲν εἶδες νεκρὸν νὰ ἀνασταίνεται, οὔτε λεπρὸν νὰ καθαρίζεται, δὲν ἤκουσες τοὺς προφήτας, δὲν ἐσκέφθης τὸν νόμον, δὲν εἶδες τὴν θάλασσαν νὰ σχίζεται, οὔτε ἄλλο θαυμαστὸν σημεῖον, ποὺ προῆλθεν ἀπὸ ἐμέ, εἶδες. Μᾶλλον κατεφρονήθης ἀπὸ ἐμὲ καὶ εὑρέθης εἰς πλήρη ἀμηχανίαν. Ἀπέκρουσα τὴν θλῖψιν σου καὶ σὺ δὲν ἀνεχώρησες, ἀλλὰ παρέμει-

50. Ἐξόδ. 14, 15.
51. Ἡσαΐ. 58, 9.
52. Ματθ. 15, 28.

νες. Τώρα, λοιπόν, λάβε καὶ σὺ ἀπὸ ἐμὲ τὸ ἀντάξιόν σου ἐγκώμιον. «Ὦ γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη». Ἡ γυναῖκα ἀπέθανε καὶ τὸ ἐγκώμιόν της μένει, λαμπρότερον καὶ ἀπὸ τὸ διάδημα. C Ὅπου καὶ ἂν ἀπέλθης, ἀκούεις τὸν Χριστὸν νὰ λέγη: «Ὦ γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη». Εἴσελθε εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Περσῶν, καὶ θὰ ἀκούσης τὸν Χριστὸν νὰ λέγη: «Ὦ γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη». Πήγαινε εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Γότθων, τῶν βαρβάρων, τῶν Ἰνδῶν, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Μαύρων, εἰς ὁποιαδήποτε μέρος τῆς ὑψηλίου. Ἕνα λόγον εἶπε ὁ Χριστὸς καὶ ὁ λόγος αὐτὸς δὲν παύει νὰ ἐπαναλαμβάνεται καὶ νὰ διακηρύσση τὴν πίστιν αὐτῆς μὲ τὴν φράσιν: «Ὦ γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη, ἂς γίνη εἰς σέ, ὅπως θέλεις». Δὲν εἶπε, «ἂς γίνη καλὰ ἡ θυγατέρα σου», ἀλλὰ εἶπε «ἂς γίνη, ὅπως θέλεις». Σὺ ἡ ἰδία θεράπευσέ την, σὺ γίνε ἰατρός. Εἰς σὲ παραδίδω τὸ φάρμακον. Πήγαινε νὰ τὸ δώσης εἰς τὴν ἀσθενῆ, D «ἂς γίνη εἰς σέ, ὅπως θέλεις». Ἡ θέλησίς σου ἂς τὴν θεραπεύση.

Ἡ Χαναναία ἐθεράπευσε μὲ τὴν θέλησίν της καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν θεραπεύει μόνος του; «Ἂς γίνη εἰς σέ, ὅπως θέλεις». Οὔτε ἐπρόσταξεν ἡ γυναῖκα, οὔτε διέταξε τὸ δαιμόνιον, ἀλλὰ μόνον ἠθέλησε καὶ ἡ θέλησις τῆς γυναικὸς ἐθεράπευσε καὶ ἐξεδίωξε τὸ δαιμόνιον. Ποῦ εἶναι λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ τολμοῦν νὰ εἴπουν ὅτι ὁ Υἱὸς κατώρθωσε τοῦτο μὲ προσευχήν; «Ἂς γίνη ὅπως σὺ θέλεις». Πρόσεχε ἀκόμη καὶ τὴν ὕφην τῆς φράσεως. Μιμεῖται τὸν Πατέρα του. Ὅταν δηλαδὴ ἐδημιούργει τὸν οὐρανὸν ὁ Θεός, εἶπε, E ἂς γίνη ὁ οὐρανός. Ἂς γίνη ὁ ἥλιος καὶ ἔγινε ὁ ἥλιος. Ἂς γίνη ἡ γῆ καὶ ἔγινε ἡ γῆ. Ἡ οὐσία τοῦ κόσμου ἐδημιουργήθη μὲ θείαν ἐπιταγήν. Ἔτσι ἐνήργησε καὶ αὐτός. Εἶπε «ἂς γίνη εἰς σέ, ὅπως θέλεις». Ἡ συγγένεια τοῦ λόγου[53] ἀποδεικνύει τὴν κοινότητα τῆς θείας φύσεως τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. «Καὶ πράγματι ἰατρεύθη ἡ θυγατέρα της».[54] Πότε; «Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ἐκείνην».[55] Ὄχι ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἐπανῆλθεν ἡ μητέρα της εἰς τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ πρὶν νὰ ἐπανέλθη. Ἦλθε νὰ τὴν εὕρη νὰ κατέχεται ἀπὸ τὸ δαιμόνιον καὶ τὴν εὗρε νὰ ὑγιαίνη, θεραπευμένην ἀπὸ τὴν θέλησίν της.

Δι' ὅλα λοιπὸν αὐτά, ἂς εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεόν, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

53. Δηλαδὴ τῆς προστακτικῆς «γενηθήτω».
54. Ματθ. 15, 28.
55. Αὐτόθι 15, 28.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 31

ΠΕΡΙ ΑΝΝΗΣ ΟΜΙΛΙΑΙ Α'—Ε'
ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΡΑΠΕΙΑΝ ΤΗΣ ΧΑΝΑΝΑΙΑΣ

Κείμενον: **B. de Montfaucon,**

Sancti I. Chrysostomi opera omnia, III, Parisiis, 1835, σελ. 516 - 529· IV, Parisiis 1835, σελ. 810 - 865 (PG 52, 449 - 460· PG 54, 632 - 675).